

21896

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KORUNMASI GEREKLİ BİNA VE ÇEVRELERE
YAPILAN "EK"LERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Hafize ULUŞAHİN

21896

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 22. 6. 1992

Tezin Savunulduğu Tarih : 10. 7. 1992

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mine İNCEOĞLU

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Hasan ŞENER
Prof. Dr. Uğur ERKMAN

TEMMUZ 1992

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMENTASYON MERKEZİ**

ÖNSÖZ

Ülkemizde hızla değişim gösteren sosyal ve ekonomik yaşam karşısında, çarpık ve plansız kentleşme olgusu bütün boyutlarıyla yaşanmaktadır. Bu olgunun tarihsel sürecin ve kültürel sürekliliğin izlerini taşıyan tarihi çevreleri yokedecek boyutlara ulaşması ile bu çevrelerde koruma ve değerlendirme çalışmalarının yapılması zorunlu hale gelmiştir.

Tez kapsamında, bu çevrelerde yapılan koruma-değerlendirme çalışmalarının tarihi bina karakterine etkileri üzerinde durulmuş, bu binalar için yapılan eleştirilerden elde edilen kriterlerin tasarım sürecinden önce gözönünde bulundurulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Tezin hazırlanması sürecinde eleştirileri ile tezimi yönlendiren hocam Prof.Dr.Mine Inceoğlu'na teşekkür ederim.

Hafize Uluşahin

22.6.1992

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
SUMMARY.....	vi
BÖLÜM 1. GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 2. KONU ALANININ TANIMLANMASI.....	3
2.1. Eski Yapı-Yeni Yapı Kavramları.....	3
2.2. Koruma Kavramı.....	4
2.3. Korumanın Gerekçeleri.....	7
2.3.1. Kültürel Değerler.....	9
2.3.2. Morfolojik Değerler.....	10
2.3.3. Duygusal Değerler.....	12
2.3.4. İşlevsel Değerler.....	12
2.3.5. Kullanıma Ait Değerler.....	12
2.4. Korunmaya Değer Mimari Yapıya Uygulanabilecek Müdahale Yöntemleri.....	13
2.5. Bölümün Sonuçları.....	16
BÖLÜM 3. PROBLEMİN BELİRTİLMESİ	
TARİHİ NİTELİĞİ OLAN YAPILARA YAPILAN "EK"LER.....	17
3.1. Tarihi Niteliği Olan Yapılara Yapılan "Ek"ler.....	17
3.2. Korunmaya Değer Yapılara "Ek" Yapmayı Gerektiren Nedenler.....	19
3.2.1. Genişletmek Amacıyla "Ek" Yapmak....	21
3.2.2. Yapıya Yeni Bir Kimlik Kazandırmak İmajını Değiştirmek Amacıyla "Ek" Yapmak.....	24
3.2.3. Yapının Fiziksel Koşullarını Düzeltilmek Amacıyla "Ek" Yapmak.....	25
3.2.4. Yeni Fonksiyon Kazandırma Amaçıyla "Ek" Yapmak.....	26
3.3. Korunmaya Değer Tarihi Niteliği Olan Yapılara Yapılan "Ek"lerin Niteliği.....	29
3.3.1. Tarihi Bina içinde Yapılan "Ek"ler.....	30
3.3.2. Binanın Eksik Elemanlarının Tamamlanması Niteliğinde Yapılan "Ek"ler".....	32

3.3.3.	Tarihi Binanın Dış Kütlesine Bitişik Olarak Yapılan "Ek"ler.....	34
3.3.4.	Tarihi Bina ile ilişkili Bina Dışında Kalan "Ek"ler.....	36

3.4. Bölümün Sonuçları

BÖLÜM 4. DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİNİN SAPTANMASI

TARİHİ NİTELİĞİ OLAN BİNALARA YAPILAN "EK"LER İÇİN KRİTERLERİN BELİRLENMESİ.....40

4.1.	Mimari ve Tarihi Önemi Olan Çevrelerde Yeni Yapı Tasarımı Sorunları.....	40
4.2.	Mimari ve Tarihi Önemi Olan Çevrelerde Yeni Yapı Tasarım Yaklaşımları.....	41
4.3.	Tarihi Niteliği Olan Tek Bir Binaya Yapılan "Ek"lerin Tasarımına Getirilen Eleştiriler.....	47
4.3.1.	Eski Yapı-Yeni Yapı Kütle İlişkilerine Getirilen Eleştiriler.....	48
4.3.2.	Eski Yapı-Yeni Yapı Üslup İlişkilerine Getirilen Eleştiriler.....	54
4.3.3.	Eski Yapı-Yeni Yapı Yapım Teknolojisi İlişkilerine Getirilen Eleştiriler.....	76
4.3.4.	Eski Yapı-Yeni Yapı Fonksiyon İlişkilerine Getirilen Eleştiriler.....	79

4.4. Eleştirilerin Analizi

4.4.1.	Eski Yapı-Yeni Yapı Kütle İlişkileri.....	84
4.4.2.	Eski Yapı-Yeni Yapı Üslup İlişkileri.....	86
4.4.3.	Eski Yapı-Yeni Yapı Yapım Teknolojisi İlişkileri.....	89
4.4.4.	Eski Yapı-Yeni Yapı Fonksiyon İlişkileri.....	90

4.5. Tablo Oluşturulması.....91

4.6. Bölümün Sonuçları.....94

BÖLÜM 5. TEZİN SONUÇLARI.....95

KAYNAKLAR.....97

ÖZGEÇMİŞ.....103

ÖZET

Toplumumuzda koruma olgusu değişim göstermekte, korumanın yanında değerlendirme düşüncesi de yaygınlaşmaktadır. Tarihi ve mimari önemi olan yapıların ve bunların oluşturdıkları çevrelerin çağdaş konfor koşulları da dikkate alınarak kente entegrasyonu konusu, tasarımcıların ilgisini çeken güncel konular arasında yer almaya başlamıştır.

Tasarımcıların bu entegrasyonu gerçekleştirirken kullandıkları yöntem tartışmalara neden olmaktadır. Tarihi binanın da niteliklerini etkileyen yeni yapının karakteri ve eskiyle olan ilişkileri eleştirilerin temelini oluşturmaktadır.

Bu eleştirilerden bir metot oluşturmayı hedefleyen tez çalışmasının birinci bölümünde, çalışmanın amacı ve kapsamı yer almıştır. İkinci bölümde ise, öncelikle korunacak yapı ve koruma kavramının netleşmesi amacıyla bu kavramlar açıklanmıştır. Daha sonra korumanın gerekçeleri, korunacak yapının sahip olduğu değerler ve yapının korunması ve değerlendirilmesi için uygulanabilecek müdahale yöntemlerinden söz edilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde, eleştirilerin çıkış noktasını oluşturan tarihi binaya yapılan yeni "ek"lerin niteliği, "ek" yapmayı gerektiren nedenler örneklerle açıklanmıştır. Dördüncü bölümde ise, tarihi ve mimari önemi olan çevrelerde tasarım yaklaşımları ve incelenen örneklerde bu yaklaşımların eleştirilerinden elde edilen kriterlerle bir eleştiri metodu oluşturulmuştur. Bu metot tablo halinde sunulmuş ve örnek olması amacıyla tez kapsamında incelenen örnekler tabloya yerleştirilmiştir. Beşinci bölümde ise, konu ile ilgili sonuç ve öneriler sunulmuştur.

THE EVALUATION OF "ADDITIONS" APPLYING TO THE BUILDINGS AND ENVIRONMENTS THAT SHOULD BE PRESERVED

SUMMARY

The impact of the physical surrounding on our lives has never before been so overwhelming as in our day. Changing life styles, changing needs and changing human occupations have introduced new dimensions to the environmental considerations. Integration of such historical sites into the functions of the living city has become a subject of current interest among the city planners and designers.

The provision of modern accommodation by rehabilitating old, outdated buildings, rather than constructing new ones, has become increasingly popular with developers, and there are numerous reasons for this.

In our society, preservation concept is to preserve historical environments as "museum areas". In last years, this concept has changed. The idea of preservation extending from the single monument towards its environmental setting adopted by architectural and city planning circles has changed the context of application from mere preservation to functional evaluation.

Throughout the ages, structures have been created to house human activities. Inevitably, with the passage of time these buildings have required alteration, replacement or enlargement because they became obsolete or inadequate to suit their functions or new functions. These new additions supply them to respond new demands and conditions.

The other subject, which discuss very often, is to harmonize new additions with older buildings. There is a sign system, depending on the partner acceptances in architectural communication. While an architect gives a decision about form, he sends the certain signs to users by form, colour, texture etc. These signs are evaluated according to rythm, balance, contrast, harmony, symmetry, proportion etc. which are related with the architectural

composition. There should be a share-holder intersection region between architects's sign accumulation and user's sign accumulation, so that, the evaluations can be positive, consequently the signs can be adopted. But, the differences of knowledge accumulation and character between architect and observer impede to form this share-holder intersection region exactly. For this reason, the different criticisms and comments come out. (Figure.1)

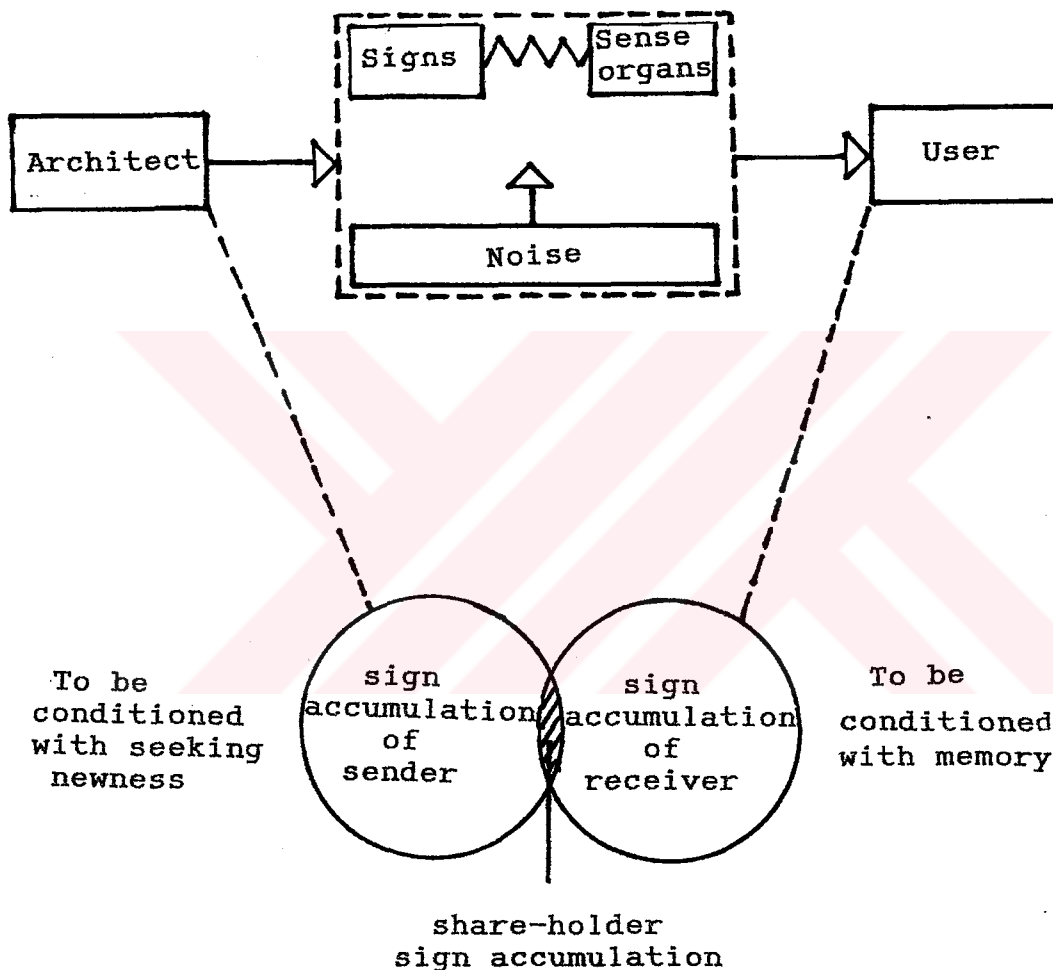

Figure.1. The relations between architects and users

Since the different designers have the different ideas and sense, the character of new additions are impressed by these conditions. Some of designers defend the

rightness of duplicating the existing structure and some of them defend the rightness of interpreting or contrasting with it.

According to these aspects, the aim of this thesis is to constitute a criticism method for the buildings which are of historical, cultural, aesthetics and architectural significance.

In the first chapter, the starting point of the thesis on "preservation and evaluation of historical and architectural values" are told according to the pioneer points that the thesis aims to reach.

In the second chapter, firstly, the concepts which form the conceptual framework of the thesis are examined. These are; old and new structure and preservation concepts.

Then, the reasons of preservation are examined. The buildings which are of historical and architectural significance have cultural, morphological, emotional, functional, using values. Because of this, these buildings should preserve. To preserve, evaluate and expand etc. them, such preservation methods are applied. These methods gain to the old buildings new additions. For this reason, these methods are important for the content of thesis.

In the third chapter, the problem area of the thesis is determined. To limit the subject, problem area is thought as old buildings. This problem which depends on the new additions is taken up in a conceptual framework depending on reasons of new additions and quality of them.

New additions are made depending on four reasons. These are:

- * To expand historic buildings,
- * To give them a new identity or to create a new image for the buildings,
- * To improve the physical conditions of them,
- * To give them new functions.

The quality of new additions are determined by the

examining the new additions examples in the historical surroundings. These are:

- * Additions which are applied in the old buildings,
- * Additions which are applied to complete absent elements of old structure,
- * Additions which are adjacent to exterior of old buildings
- * Additions which are related with old buildings but not adjacent

These determinations are examined for forming the conceptual framework of the thesis by the examples.

In the fourth chapter, design approaches and design problems of new additions in the environments, which have historical and architectural significance, are told. There are three basic approaches in these environments. These are:

- * Duplicating existing structure,
- * Contrasting with existing structure,
- * Associating through interpreting existing structure

Duplicating existing structure causes to be formed characterless buildings and additions. However, contrasting with historical buildings or interpreting them, generally results in successfully.

Then, the different design approaches cause to criticism about new additions, because the different designers apply the different design approaches.

The criticism for new additions to historical buildings is examined, then many criteria are determined to constitute a criticism method for the buildings, which are of historical, cultural, aesthetics and architectural significance. Style is determined as the subject which is mostly used in criticism.

Then a table is constituted with the criterions which is obtained from criticisms. As an example, criticism of new additions settle to the table. All criticisms about these additions, which can be determined, can be seen in this table.

In the last chapter, the results of this criticism method which is formed in the stages of the thesis are given for proving this method. The results, gained from this method can be written as below;

- * Preservation concept has changed in the last years. The buildings which should be preserved are not only historic buildings but also new buildings which have architectural significance.
- * Most of the environments, which have historical, cultural, aesthetics and architectural values, can't be used as "museum areas". New uses can be given some of them to benefit.
- * New additions can be harmonize with the buildings which have historical, architectural, cultural, and aesthetics values.
- * Design approach is the most important decision on "harmony with existing structure".
- * For the last word, most of these fixing should be taken into consideration before the design process of the new additions. It is thought that, the criterions, which are obtained from analizing the criticisms, can be guide data.

BÖLÜM.1 GİRİŞ

Koruma kavramı, toplumsal değişimin hızla yaşandığı günümüzde ülkemizde yoğun tartışmalara konu olmaktadır. Toplumumuzda koruma olgusu; tarihsel, kültürel, estetik ve mimari yönden değerli yapıları ve bunların oluşturdukları çevreyi "müze alanlar" gibi kullanmak yönünde gelişmiştir. Son yıllarda mimarlık ve şehircilik çevrelerinde tek anıttan çevreye doğru genişleyen koruma düşüncesi, uygulamanın içeriğini de korumadan değerlendirmeye doğru açmıştır. Tamamını "müze alanlar" olarak kullanmak yerine bir kısmını da verilecek yeni işlevlerle içinde bulundukları harap durumdan kurtarmak ve insanlarla yaşamasını sağlamak düşüncesi yaygınlaşmaktadır. Böylelikle bu çevrelerin eski canlılığı ve önemine kavuşturulması tarihe ve kültüre verilen önemin de bir göstergesi olacaktır. Bu bağlamda insan mimari çevrenin ana unsurunu oluşturmaktadır. B.Brecht bir şiirinde şairce bir duyarlılıkla bu olguyu şöyle dile getirmektedir:

"Gölün kıyısında, ağaçların altında ev
Bacasından çıkan duman,
Olmasaydı,
Ne üzünç verici olurlardı,
Ev, ağaçlar, göl..."

Tarihi ve mimari önemi olan yapıları koruma ve işlevlendirmenin yanı sıra, bu çevrelerde inşa edilecek yeni yapının eski ile uyumu da en çok tartışılan konulardan biridir. Uyum anlayışının kişiden kişiye değişmesi çevrenin ve yeni yapının karakterini tümüyle etkilemektedir. Uyumun çevrenin bütün özelliklerini yeni yapıya olduğu gibi aktararak sağlanabileceğini savunanların yanı sıra, çevrenin özelliklerini

özümseyip günümüz teknolojisiyle yorum getirmekle çağrıştırmanın doğruluğunu savunanlar da bulunmaktadır. Jean Jaures "ırmak denize doğru akarken kaynağına bağlı kalır" sözüyle, geçmişe duyarlı bakışın yalnızca mimaride değil, toplumbilimlerin tümünde geçerli olduğunu vurgulamaktadır. Jaures'e göre geçmişe sevgi ve saygı göstermenin doğru yolu, uzun bir hayaletler zincirini seyretmek için yüzünü sönmüş yüzyıllara çevirmek değildir. Geçmişe bakmanın en iyi yolu, vaktiyle çalışmış ve canlı kalmış kuvvetlerin eserlerini geleceğe doğru sürdürmektir[1]. Bu bağlamda çağdaşın yaratılmasında geçmişin doğru nesnel yorumu büyük önem taşımaktadır. Geçmişin yorumu ise, bugünü yaratan tarihi koşulların doğru değerlendirilmesidir[2].

Bu noktadan hareketle tezin amacı, tarihi ve mimari önemi olan binalara koruma ve topluma kazandırma düşüncesi ile yapılan "ek"lere eleştirel bir bakış açısı oluşturmak için bir metot geliştirmektir. Korunmaya değer binalara yapılan "ek"lerin çeşitliliği nedeniyle örnek olması amacıyla sadece tarihi niteliği olan tek bir binaya yapılan "ek"ler üzerinde durulmuştur. Bu amaçla seçilen örneklerle getirilen eleştiriler incelenmiş ve bunlarda üzerinde durulan konular saptanmıştır. Her konunun alt başlıklarına inilerek eleştiri kriterlerinin dayandığı esaslar belirlenmiştir. Kuşkusuz yüklü bir deneyim ve kültürün ürünü olan tarihi binalar korunurken ve değerlendirilirken mimari karakterlerinden kaybettikleri ve kazandıkları değerler söz konusudur. Bu noktada tez kapsamında, bu değerlerin anlaşılabilir, net kavramlar haline dönüştürülmesi hedeflenmiştir.

BÖLÜM.2 KONU ALANININ TANIMLANMASI

2.1. ESKİ YAPI - YENİ YAPI KAVRAMLARI

Korunmaya değer eski yapılara yeni "ek" konusunda bir çalışma yaparken eski ile yeni arasındaki farkı belirlemek gerekmektedir. Bir yapı hangi nedenlerle eski yapı sınıfına giriyor ve hangi yapılar korunmaya değer bulunuyor, gibi soruları yanıtlamak ve tez kapsamında incelenen "ek" alan yapıları tanımlamak zorunluluğu vardır.

Eski-yeni ayırımının göreceli bir değerlendirmeye dayandığı açıktır. Antik uygarlıklar, modern uygarlıklar diye yapılacak bir ayırımlar düzeyinde bir Mısır tapınağı eski, bir Barok kilise yeni olmaktadır. Osmanlı Dönemi-Cumhuriyet Dönemi ikilemi içinde kullanılırsa Osmanlı eski, Cumhuriyet yeni olmaktadır. İkinci Dünya Savaşı çizgisinde bir ayırım düşünülürse 1945'ten öncesi eski olmaktadır. Bir mimarın yaşamı ve ölümü arasında değerlendirilirse, onun bütün yapıtları tarihi bir değer kazanabilmektedir[3].

Bu bağlamda, Doğan Kuban değerlendirme ölçütünün zaman olamayacağı, başka değer yargılarının koruma için geçerlilik kazandığını savunmaktadır. Estetik ve kültürel değerler de koruma ölçütü olduğu zaman aslında yeni olan bir yapının da korunması zorunlu hale gelebilmektedir. Yapının korunmak için mutlaka tarihi olması gerekmemektedir. Örneğin, Villa Savoy ya da Mimar Kemal'in yapıtları koruma için sadece zaman ölçütü gözönüne alınsaydı yeni bir yapı olduğu için korunma sınıfına girmeyecekti. Oysa bu yapılar yapıldığı zaman ve günümüz için de örnek yapılarıdır.

Bu nedenle, eski-yeni ikileminde bir sınır tanımı çoğu kez nesnel olmayan, tek boyutlu kabullerden hareket ederek yapılmaktadır. Teknolojik bir kullanma optimizasyonu açısından bir yapının 30 yılda eskidiği kabul edilirse, bunlara simgesel değerler de eklendiği zaman hepsini korumak gerekmektedir.

Eski ahşap bir evin korunmasındaki gerekçe, artık kullanılmayan bir teknoloji ve artık tarih olmuş bir dünya görüşünün ürünü olmasıdır[4].

Sonuç olarak, koruma dendiği zaman akla gelen sadece eski yapı olmamalı, nitelikli yeni yapı da eski kadar korunmaya değer olabilmektedir. Örneğin, Paris'teki La Defense binası yeni bir yapıdır, fakat mimari özelliği nedeniyle korunması zorunludur. Tez kapsamındaki konuyu sınırlı tutmak amacıyla "terkedilmiş bir yapı teknolojisiyle, değişmiş bir sosyal ve kültürel çevrede artık kullanılmayan bir üslupla yapılmış, işlevini hala sürdüren ya da sürdürmeyen tek yapılar" üzerinde çalışılmıştır.

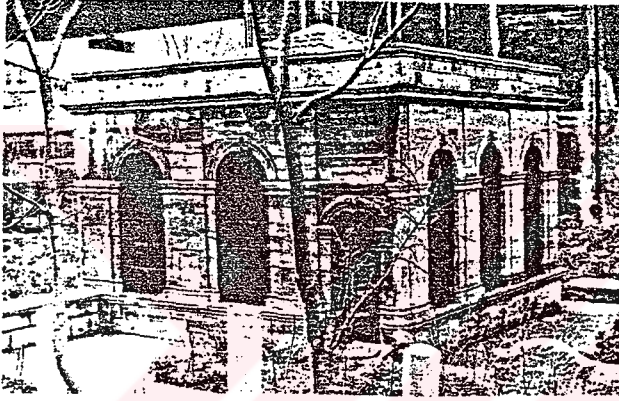
2.2. KORUMA KAVRAMI

Toplumumuzda insanların tarihi ve mimari önemi olan çevreye verdikleri değerden kaynaklanan bilinçli bir koruma değeri yerine ancak, toplumun belirli meslek grupları tarafından orada yaşayanlara nüfuz ettirilmeye çalışılan bir koruma değerinden söz edilebilmektedir. Bu açıdan ele alındığında tarihi ve mimari önemi olan çevreyi koruma değeri ve ilkeleri, bu çevre ve toplumun istek ve baskıları yönünde oluşmadığından, bazı yapılar bakımsızlıktan yokolmaya terkedilmektedir.(Şekil.2.a-b-c)

5

a

b

c

Şekil.2.1.a-b-c. Yokolmaya terk edilmiş yapılar.

Bu bakımdan belge niteliği olan bu tür yapıları korumanın maddi ve manevi değeri olan geçmişi korumak olduğu açıktır.

Koruma kavramı, sözkonusu yapı/yapı grubu ya da alanı sıhhileştirme, uygun işlev seçimi gibi günün koşullarına uygun hale getirme eylemlerini içeren çok boyutlu bir kavram olarak yorumlanabilir. Mimari anlamda koruma tarihi ya da eski yapıtların bulunduğu bir dokuyu tümüyle korumak; tarihi ve eski yapıt niteliğinde yapılar bulunmasa bile bazı yerleşim alanlarını yerleşme koşulları ve yapı düzeni gibi nedenlerle korumak; eski bir doku içinde ya da dışında bulunan eski yapıları tek tek koruma şeklinde genellenebilir[5].

Koruma, genellikle tek yapı, yapı grubu ve bir kent bölgesi gibi üç ayrı ölçekte ele alınmaktadır. Günümüzde izlenen bu farklılık yıllar içinde gelişmiştir. Önceleri tek yapı ve yapı grubu için öngörülen koruma, tek bir anıtın ya da sitin geleceğinin çevre bağlamından ayrı tutulamayacağı gerçeğinin anlaşılması üzerine kent bölgelerini hatta tüm kentleri içine alacak boyutlara ulaşmıştır[6].

Fakat mimari mirasın korunması sadece uzmanların işi olmamalıdır. Kamuoyunun desteği en önemli unsurdur. Halk tarafsız ve eksiksiz bilgilerin ışığında envanterlerin çıkarılması aşamasından, kararların hazırlanması safhasına değin bir katılım içinde olmalıdır.

1975 yılında Avrupa Mimari Miras yılını noktalayan Amsterdam Kongresi'nde halkın katılımının yanısıra yerel yönetimlerin de geniş çapta yetkilere sahip olmaları gerekliliği savunulmaktadır. Yerel yönetimlerin;

- . yapılara, niteliklerini koruyarak yaşamlarını devam ettirmeleri için çağdaş yaşamın koşullarına cevap verecek yeni işlevlerin verilmesi,
- . bütçeden düzenli bir bölümün koruma için ayrılması,
- . sit alanları ve mimari mirası ilgilendiren her konuda sorumlu uzmanların atanması,
- . gönüllü restorasyon ve rehabilitasyon derneklerinin kurulması,

gibi görevleri yerine getirmesi düşünülmektedir[7]. Koruma düşüncesinin bir toplumda anlaşılabilmesi ve toplumun her kesimi tarafından benimsenebilmesi için bu tür önlemler alınması gerekmektedir. Öyle ki artık günümüzde korunacak değer anlayışı bile değişmiştir. Artık geçmişin yarattığı fiziksel çevre olarak sultan sarayları, büyük külliyyeler, kervansaraylar, çiniler, taş kabartmaların yanı sıra, kentin eğri büğrü yapısı, sokağı, gösterişsiz evi de düşünülmektedir. Giderek bugünün korumacısı için köylünün evi de tarihsel belge olarak köylünün evi gibi bir önem kazanmıştır. Çünkü basit bir yapı ya da kalıntı bile olsa, en ufak bir ögesi ya da ayrıntısı ile inşaat tarihinin bir aşamasını anlatmakta, onun hakkında küçük de olsa ipucu vermektedir. Başka bir deyişle, bir tarih belgesidir. Bu belge olma niteliği kalitesine bağlı değildir. Sonuçta, insan etkinliğini belirleyen her artifakt korunma özelliği taşır[8]. Böylelikle de korumacıların yanı sıra topluma ve yerel yönetimlere de bu konuda daha fazla sorumluluklar düşmektedir.

2.3. KORUMANIN GEREKÇELERİ

Koruma kavramı, yaşam çevresinin hızla değiştiği günümüzde yoğun tartışmalara konu olmaktadır. İnsan yaşam süresi içinde fiziksel çevre, kişiye ve topluma

yabancılaşmaktadır. Beşeri, sosyal ve çevresel değerler hızla köhneleşmekte, değişmekte ve yeni toplumsal, biçimsel olgular eskilerinin yerini almaktadırlar. Dolayısıyla yeni değerler ve kavramlar oluşurken, eski değerler tekrar elde edilemeyecek şekilde yokolmaktadırlar. Bu değişim sürecinde de olanaklar elverdiğince belirli değerleri bünyesinde barındıran anıtları ve kentsel sitleri koruma gerekliliği ortaya çıkmaktadır[9]. Korunacak bu değerlere "belge"niteliği taşıyan yapılar da eklendiği durumda korumanın boyutları hayli genişlemektedir.

Çevre koruma değeri, toplum açısından ele alındığında toplumda bu değerın çeşitli durumlardan kaynaklandığı görülür: Çevre yaşam biçimine büyük bir uyum göstermektedir ve kişi çevrenin bu pratik değeri nedeniyle çevresini korumak isteyebilir; kişi çevrenin varolan özel bir değerini ekonomik nedenlerle korumak isteyebilir, kişi çevreyi özel bir değer olarak görür ve bu değerden gelecek nesillerin de faydalanmasını ister, bu nedenle çevresini korumak isteyebilir[10]. H.Yürekli, korumacıların bu düşüncelerinden yola çıkarak çevre koruma değerinin tarihsel, etnografik ve bilimsel nedenlerden kaynaklandığını öne sürmüştür.

Ülkemizde birçok örnek üzerinde yapılan incelemelerde de toplumda koruma değeri hemen hemen aynı nedenlere dayanmaktadır: Çevre oluştururken geçmiş deneyimlerden yararlanmak üzere çevreyi korumak istemek, çevrenin insanlığın ortak bir ürünü olması nedeniyle, gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak üzere çevreyi korumak istemek, çevrenin insan kendi hayatının geçtiği bir yer olması dolayısıyla o çevreye bağlılıktan dolayı çevreyi korumak istemek, daha iyi bir çevre yaratma olasılığı olmadığı için mevcut çevreyi mümkün olduğu kadar uzun bir

süre kullanmak, gibi nedenlerdir[11].

Sonuçta, korunmaya değer tarihi ve mimari önemi olan yapıların korunma nedenlerinin birtakım genel değerlere göre olduğu saptanmıştır. Yapıların sahip olduğu bu değerleri 5 ana sınıfta toplamak mümkündür[12].

- * Kültürel değerler
- * Morfolojik değerler
- * Duygusal değerler
- * İşlevsel değerler
- * Kullanımsal değerler

2.3.1. KÜLTÜREL DEĞERLER

Bu değerler tarihsel, belgesel, eğitsel, sanatsal ve sembolik özelliklerle belirginleşmektedir.

. Tarihsel Değer: Bir yapının, yapı grubunun ya da kent bölgesinin korunabilmesi için toplum tarafından kabul edilen birinci neden, tarihsel önemidir. Bir yapının, bir ülkenin tarihindeki önemli kişiler ve olaylarla özdeşleşmiş olması tescil edilebilmesi için başlıca ölçütlerden birisidir[13].

Yapının mimarlık tarihi açısından önemi de, tek yapı ölçeğinde korumaların başlıca nedenlerinden biridir.

Bu konuda yaygın kanı olarak, yapının türünün ilk ve son örneği olması ve özgün, az bulunabilir olması en önemli kriterdir.

Sonuç olarak, bu yapılar önemli tarihi olaylara sahne oldukları, yani özellik gösteren bir uygarlığın, anlamlı bir gelişmenin şahitliğini yaptıkları, arkeoloji, sanat

tarih bakımından önem ve özellikleresahip olmaları koruma için önemli bir gerekçedir.

. Belgesel Değer: Tarihsel yapının değerine, yaşına ve özgünlüğüne bağlı olarak belge niteliğini kazanması, her değişimde genel geçer ölçütlere göre korunmasını sağlar.

. Simgesel Değer: Burada yapılar açısından, dünya ölçeğinden ülke ve bölge ölçeğine dek inen bir etki alanı sözkonusudur. "Simgesel değer" bir olayı, geçmişte ya da bugün oluşmuş bir yaşayış biçimini simgeleyen anıtları içerir. Lang, simgesel anlam taşıyan beş mimari değişken içerir[14]. Bunlar, bina şekli(gruplaşması), mekansal şekiller, malzemeler, aydınlatma, renk ve dokudur.

. Sanat Değeri: Tek yapıların sanat değerinden çok, yapıların birlikte ortaya çıkardıkları uyum, bütünlük ve mekan nitelikleri, şehircilik sanatı açısından belirleyici rol oynamaktadır. Çağdaş yaşamda bir kent görüntüsü toplumun ortak ürünü ve sanat yaratısı olarak ele alınabilir. Bölgenin ender rastlanan niteliklere sahip bulunması sanat değerini arttırır ve korunması için bir gerekçedir.

. Eğitsel Değer: Çağdaş yerleşmelere seçenek oluşturarak koruma düşüncesinin gelişmesine neden olan tarihsel yerleşmelerin, eğitsel değerlere de sahip oldukları düşünülebilmektedir.

2.3.2. MORFOLOJİK DEĞERLER

. Anlam Değeri: Bir anıtın ya da alanın, ait olduğu bütün içinde taşıdığı "anlam" belirleyici rol oynamaktadır. Bir yapıtın belli bir mesajı aktarması, önemini

ve vazgeçilmezliğini belirler.

. Özgünlük Değeri: Bir yapının niteliğini değerlendirirken, özgünlüğü, teklik ve benzerliği, değiştirilmezliği önem kazanmaktadır.

. Homojenlik Değeri: Homojenlik bir bölgede mekanı ve dokuyu belirleyici öğelerin yapılarında ve görünüşlerinde aynı ana ilkelere sahip olmalarıyla açıklanabilir.

. Ölçeklilik Değeri: Yerleşme, ait olduğu bütün çerçevesinde değerlendirilmeli ve yerel ölçeğe göre büyüklüğü ya da küçüklüğü saptanmalıdır.

. Denge Değeri: Yerleşmede yeralan öğelerin kendi içlerinde dengeli dağılımları, önemlerine göre bir hiyerarşi içinde olmaları önemlidir.

. Estetik Değer: Sanat ve estetik kavramları bir bütündür. Estetik olgular, çağdaş kültürel koşulların etkisinde değerlendirilir. Bu estetik değerler şöyle sıralanabilir:

- Malzeme, biçim ve renk uyumluluğu,
- Malzeme, biçim ve rengin ışık etkisi altında yarattığı hava,
- Birbirleriyle uyumun, ahengin, güzelliğin ve huzurun varlığı,
- Geçmişin etkisi,
- Alışılmış olan mekanın rahatlatıcı etkisi,
- Sığınma, barınma duyguları,
- Varlığı olağan sayılan değerlerin bilincine varılması

2.3.3. DUYGUSAL DEĞERLER

. Ortam Değeri: Kişinin içinde yaşadığı çevreye ait izlenimleri burada rol oynamaktadır. Ortam kavramının kesin ve basit bir tanımı yapılamamakla birlikte, bir kişinin ya da topluluğun dışsal, yapısal, sosyal ve ekonomik yaşam koşullarıyla ilgili izlenimlerinin ortam olgusunu oluşturduğu söylenebilir. Özellikle turistlerce büyük ilgi gösterilen ve çekiciliği olan bir bölge yüksek bir ortam değerine sahiptir, denebilir.

. Mesaj Değeri: Yerel ölçekte yerleşmenin morfolojik özelliklerinden kaynaklanan yöre halkı yaşantısı, geçmişin bugüne yansımaları ve uzun geçmişe sahip ayrıntıların varlığı, mesaj değerinde önemli bir rol oynamaktadır.

2.3.4. İŞLEVSEL DEĞERLER

Yerleşme, bölge ve kent ölçeğinde ele alınarak, ait bulunduğu bütün çerçevesinde değerlendirilerek yapıların işlevi, bütüne kazandırdığı değerler ve anlam koşutunda belirleyici olmaktadır. Bu işlevin özellikli bir görüntüye sahip olması da önem taşır. Yerleşmeler barınma, çalışma vb. açılardan kullanım niteliklerinden dolayı koruma altına alınabilir.

2.3.5. KULLANIMA AİT DEĞERLER

. Maddesel Değer: Bir yapıyı ele alırken, maddi değeriyle ilgili genel geçer ölçütler ışığında saptama yapmak sözkonusudur. Bir yapının ender olma durumu, sağlayacağı gelir, ulaşımında ve işletilmesinde ortaya

çıkacak koşullar değerlendirmede gözönünde tutulur. işlevsel açıdan eskiyen yapıların bir kaynak olarak yeniden değerlendirilebilir olması ise, korumanın başlıca ekonomik nedenidir. Emek gücünün, enerji ve teknolojiye ucuz olduğu ülkelerde, yatırım giderlerini büyük ölçüde azaltan yeniden kullanım ağırlık kazanmıştır[15].

. Yararsal Değeri: Kullanım değeri belirlenirken, yapılar ayrıca barınma, çalışma, ulaşım vb. kentsel işlevlerle ilgili olarak yararsal ölçütlerin ışığında ele alınmalıdır.

- Barınma,
- Çalışma,
- Boş zamanları değerlendirme,
- Dinlenme,
- Turizm,
- Ulaşım

ile bağımlı olarak, kentsel sitlerin ve giderek tek tek ögelerin bütün içindeki anlamı, çevreye sağladıkları yararlar bakımından korunması gerekir.

. Malzeme Değeri: Yapıların tek defaya özgü olmasının, ulaşım, pazaryeri, ve kapasitesinin ekonomik açıdan değerlendirilmesi sözkonusudur. Aynı zamanda bu ögelerin yapısal olarak taşıdığı değer de önemlidir.

2.4. KORUNMAYA DEĞER MİMARİ YAPIYA UYGULANABİLECEK MÜDAHALE YÖNTEMLERİ

Korunmaya değer mimari yapıdaki yukarıdaki gerekçelere dayanarak birtakım müdahaleler yapılmaktadır. Bu yöntemler 5 ana grupta toplanmaktadır[16]:

- * Sağlamlştırma
- * Açığa çıkartma
- * Bütünleştirme
- * Yeniden yapma
- * Yenileme

Bu yöntemler birbirlerinden tamamen bağımsız değildirler. Örneğin, "yeniden yapma" ayrı bir yöntem değil, "bütünleştirme" yönteminin içinde bir çalışma olabilmektedir.

* SAĞLAMLAŞTIRMA (CONSOLIDATION)

- . Bakım ve onarım
- . Yapının bugünkü durumunu güven altına alma amacına dönüktür ve yapının görünüşünü ve mevcut diğer durumlarını hiçbir değişikliğe uğratmadan yapılan koruma çalışmalarıdır.

* AÇIĞA ÇIKARTMA (LIBERATION)

- . Kurtulma, kurtarılma
- . Yapıyı çevreleyen ve onun özüne ait olmayan amorf tabakayı temizleyerek, gizli kalmış kısımları tekrar ortaya çıkarma ve üzerinde işlem yapmaya hazırlama çalışmalarıdır.

* BÜTÜNLEŞTİRME (INTEGRATION)

- . Toplayıp birleştirme, bir bütün halinde toplama, eksik yerlerini tamamlama
- . Estetik bir bütünün, teorik veya pratik düşüncelerle eksik kısımlarını tamamlayarak bütünlüğünü tekrar sağlamaktır. Bu amaca dönük "bütünleştirme" çabaları 3 şekilde olmaktadır.

- Yeniden yapma (reconstruction)
Anıtın orijinal haliyle yeniden inşa edilmesidir. Bu yöntemde dikkat edilecek özellik, tamamlanacak elemanın eksik kısımları konusunda bilimsel ve kesin verilerin olması şartıdır.
- Tamamlanan kısımların kendini ortaya koyması, göstermesi şeklinde yapılan çalışmalar: Örneğin, mevcut gabari, saçak hizaları ve diğer özellikler gözönünde tutularak yeni malzeme ve teknikle inşa etme.
- Nötr olma:
Estetik bir kavram olarak kabul edilmektedir. En basit kullanıma dönük, çağın özelliklerini tam simgelemeyen, ama geçmişi de tam taklit etmeyen bir müdahale biçimi.

* YENİLEME (RENOVATION)

- . Yenileştirme
- . Yenileme çalışmasında tarihi binayı yeni baştan günlük hayatın çevresine dahil etmek söz konusudur. Bu yöntem ister istemez mevcut yapının değişikliklere uğramasını gerektirmektedir. Bu değişiklikler; yapının büyütülmesi, kat ilavesi, fonksiyon arttırıcı değişiklikler (aynı fonksiyon ile yaşatma söz konusu olduğunda), yapının kullanım amacının değiştirilmesi (farklı fonksiyon ile yaşatma) vb. çalışmaları içermektedir.
- . Sıhhileştirme, iyileştirme, yapıdaki hijyenik koşulların sağlanması amacına dönüktür. Hava, ışık, sıhhi tesisat vs. ile ilgili çalışmaları içerir.
- . Yeniden oluşturma ise, mevcut fakat eskimiş ve fonksiyonunu yitirmiş kısımların yenilenmesi, tekrar oluşturulması amacına dönüktür.

- . Yeniden canlandırma, yaşayan hale getirme amacına dönüktür ve yeniden oluşturma'nın özel halini ifade eder.
- . Kent ölçeğinde yapılan her türlü müdahaleleri de içermektedir.

2.5. BÖLÜMÜN SONUÇLARI

Bu bölümde tez kapsamında ortaya konulan düşüncelerin sistemli hale gelmesi için korunacak yapılar, koruma gerekçe ve yöntemleri üzerinde durulmuştur. Böylece konunun temelini oluşturan kavramlar da biraraya getirilmiştir.

Bu bölümün ilk aşamasında; eski-yeni yapı kavramları, bu ayırımın kriterleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra tez kapsamında üzerinde çalışılan yapıların tanımı yapılmış, böylelikle çalışmanın ana hatları belirlenmiştir. Sonraki aşamada ise koruma kavramı ele alınmaktadır. Öncelikle bilinen koruma tanımı yapılmış, daha sonra günümüzde değişen koruma kavramı ve korumanın boyutları üzerinde durulmuştur. Böylelikle tarihi binanın korunmasının bir toplum için önemi de ortaya konmuştur. Sonraki aşamada ise, tarihi binaların sahip olduğu değerler açıklanmış ve bu değerler onun topluma kazandırılmasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu değerleri koruyabilmek için uygulanan müdahale yöntemleri ise sonraki aşamanın konusudur. Sonuçta sahip olduğu değerlerden dolayı korunması gereken tarihi binanın birtakım müdahale yöntemleriyle korunmasının yanısıra yeniden topluma kazandırılması, değerlendirilmesinin de gerektiği sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM.3 PROBLEMİN BELİRTİLMESİ

TARİHİ NİTELİĞİ OLAN YAPILARA YAPILAN "EK"LER

3.1. TARİHİ NİTELİĞİ OLAN YAPILARA YAPILAN "EK"LER

Dış eylemlerin yeraldığı şehirs el mekanda geleneksel şehir mekanından etkilenen mimarın karşısına iki olasılık çıkar[17]:

1. Mevcut olan bir çevreye "ek" yapmak;
Çoğunlukla mevcut kent strüktürü içinde bir adaya, parsel e vb.ne yeni bir yapının inşa edilmesidir. Bu durumda ortaya çıkan sorun, modern çevreyle geleneksel çevre arasında uyum sağlayabilmektir.
2. Yeni bir çevre oluşturmak;
Mevcut bir kent strüktüründen uzakta yeni bir yapının inşa edilmesidir. Burada sorun, geleneksel şehir mimarisinin zaman üstü niteliklerini çağdaş bir anlayışla günümüz mimarisine aktarabilmektir.

Bu bölümde mevcut olan bir çevreye "ek" yapma olasılığ ından yola çıkarak, korunmaya değer binalara yapılan "ek"lerin çeşitliliği nedeniyle, örnek olması amacıyla sadece tarihi niteliği olan tek bir binaya yapılan "ek"ler üzerinde durulacaktır.

Yıllar boyunca, yapılar insan aktivitelerini barındırmak için yapılmışlardır. Kaçınılmaz olarak, zamanla bu binaların tadilata, değiştirilmeye, genişletilmeye ihtiyacı olmaktadır. Çünkü bu binalar ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalırlar veya kullanılamaz durumdadır[18]. Eğer binanın tarihi bir niteliği de varsa tadilat, değiştirme, genişletmenin yanı sıra yapıyı koruma ihtiyacı da ortaya çıkar.

Tarihi binayı korumak, yaşatmak, yaşayan bir varlık olarak topluma kazandırmak, öncelikle bu yapıların günümüzdeki kullanıcı ihtiyaçlarına cevap verir duruma gelmesiyle mümkün olmaktadır. Bu ihtiyaçlara cevap vermek amacıyla tarihi binaya birtakım "ek"ler yapılmaktadır. Böyle bir tasarımda, yeni ihtiyaçlar ve mevcut binanın içinde bulunduğu durum gözönünde bulundurulmalıdır. Bina bütünüünün tasarım yaklaşımı ise bu koşulların dengelenmesidir[19].

Tarihi ya da mimari önemi olan yapılara "ek" yapmaya başlamadan önce orijinal bina hakkında mümkün olduğunca fazla bilgi edinmek gerekmektedir. Böylelikle orijinal binanın tasarımcısının niyetlerini çok iyi anlamak mümkün olacaktır. Tasarımcı bu araştırmayı kendisi yapar ya da mimarlık tarihçilerinden gerekli araştırma ve analizleri yapmasını ister. İşin başında orijinal strüktürün elemanlarını saptamak önemlidir. Binanın dış mimari elemanları, iç mekan detayları ve hatta orijinal bitişler, duvar, döşeme ve tavanların renkleri gibi bazı özellikleri bile saptamak ve araştırmak önemlidir. Orijinal bina hakkında ne kadar çok bilgi kazanılırsa, yapılacak olan "ek" konusunda tutum o kadar doğru ve anlaşılabilir olur.

Bilgi edinme aşamasından sonra önemli olan yeni "ek" in tasarım yaklaşımıdır. Tarihi çevrelerde tasarlanacak yeni yapının, yeni oluşturulacak bir çevredeki yapıya göre kendine özgü sorunlar içerip içermediği en çok tartışılan konulardan biridir. Pekçok mimarlık eleştirmeni kısaca "çevreye uyum" olarak özetlenebilecek bu sorunun tasarımın bir parçası olduğunu kabul ederler. Geçmiş ile günümüz, geleneksel ile modern veya çağdaş arasındaki uyumu sağlayabilmek yani eski yapı ile bütünleşmek, tarihi binanın mekansal, biçimsel,

teknolojik, sembolik, tipolojik, fonksiyonel niteliklerin günümüz teknik imkanları ile birleştirmekle mümkün olmaktadır[20]. Sonuç olarak, tarihi binaya yapılacak "ek"in tasarım aşamasında mimar, tarihi binayı çok iyi tanımalı, onun özelliklerini yeni tasarımına doğru şekilde yansıtabilmelidir.

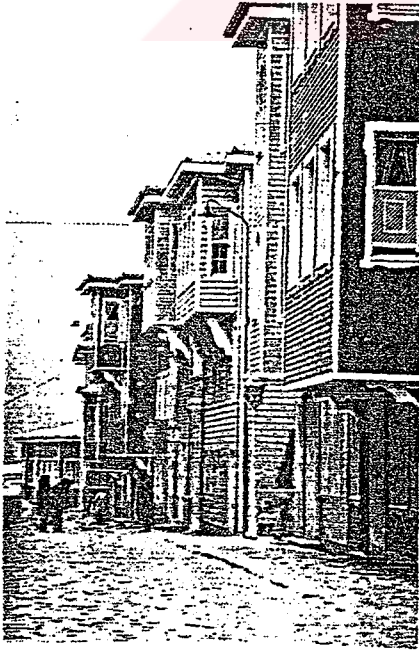
3.2. KORUNMAYA DEĞER YAPILARA "EK" YAPMAYI GEREKTİREN NEDENLER

Modern dünyanın yeni binalar inşa etmek yerine eski yapıları onarma, günümüz koşullarına uydurma fikri girişimciler tarafından gittikçe artan bir popülerlik kazanmaktadır[21]. Eski yapılara yeni kullanımlar vermek ve modern standartlara uydurmak bu fikri uygulamada atılan adımlardır. Yeni kullanımlar ve modern standartlarla karşılaşan binalara uygulanan bütün müdahale yöntemleri, varolan binaya birtakım fiziksel değişiklikler yapılmasını gerektirecektir[22].

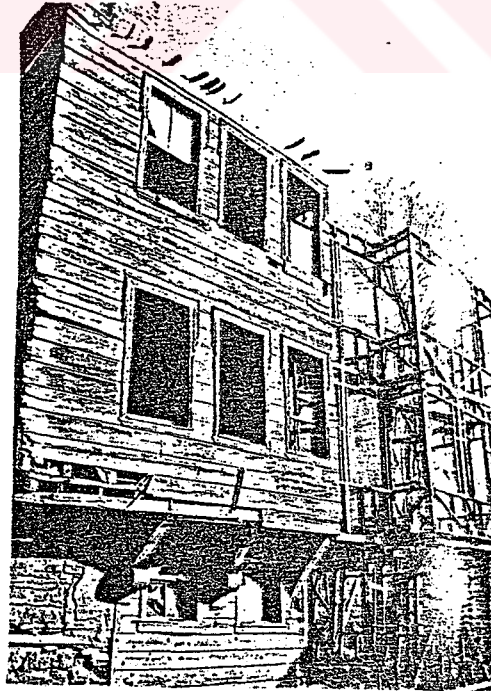
Tarihi binayı günümüz koşullarına uydurmanın birçok nedeni vardır. Bunlardan en yaygın olanları, binayı genişletmek, yapıya yeni bir kimlik kazandırmak, yapının fiziksel koşullarını düzeltmek, yeni fonksiyon kazandırmaktır. Bütün bu değişiklik ve onarımların temelinde koruma olgusu vardır. Mevcut yapı, eğer tarihi bir yapıysa, mimar ya da mal sahibi binayı değiştirmek ya da yıkmak ve yerine yenisini inşa etmek serbestliğine sahip değildir. Binalar tarihi ya da mimari bir öneme sahip oldukları zaman, korumacılar ve diğer vatandaşlar bu mirası koruma eğiliminde olmalıdırlar. Maddi ve manevi değerleri nedeniyle bu yapılar topluma kazandırılması ve toplumla yaşaması gereken yapılardır. "Ek" yapmayı gerektiren nedenlerin temelinde koruma olgusu olduğu için tasarımcı koruma, genişletme ve ekonomi arasında bir

denge kurmak durumunda ve tüm ihtiyaçlara bir çözüm bulmak zorundadır[23]. Tarihi ve mimari önemi olan bu yapılara yapılan "ek"ler de öncelikle koruma amaçlı olmaktadır. Bu binaları topluma kazandırmak, onun toplumla yaşamasını sağlamak ilk hedeftir. Ekonomik ve diğer yararsal nedenler genellikle bir tarihi bina için ikinci planda düşünülmesi gereken faktörlerdir.

Tarihi ve mimari önemi olan yapının bozulan, yıpranan ya da tamamen yokolan bölümlerini onarmak ve yeniden inşa etmek, strüktürünü sağlamlaştırmak onun yaşamını devam ettirmek, korumak amacıyla yapılır. Örneğin, Soğukçeşme Sokağı evleri, yapılan strüktürel onarımlarla yaşamaları sağlanmıştır. Yapılan restorasyonların doğruluğu tartışılarsun, girişim koruma, yaşatma amaçlıdır. İstanbul'un n bütün özelliklerini taşıyan, cumbalı, kafesli, kimisi iki, kimisi üç katlı tipik evlerin 60'lı yıllardan itibaren süregelen harap durumları onarılarak, kimi yeniden inşa edilerek çevreye kazandırılmıştır[24] (Şekil.3.1.a-b)

a

b

Şekil.3.1.a-b. Soğukçeşme Sokağı'nın yeni ve eski hali

Soğukçeşme Sokağı gibi, Ayasofya'ya Mimar Sinan'ın kubbeyi desteklemek için yaptığı payandalar, Paris'teki Gar D'orsay'ın müzeye çevrilmesiyle içinde yapılan değişiklikler, Louvre müzesine yapılan piramit, Cengiz Bektaş'ın Haliç'te yaptığı yenilemeler veya bugünün mimari önemi olan yapılarına gelecekte yapılabilecek onarımların tamamı koruma amaçlıdır.

Sonuçta, hangi amaçla yapılırsa yapılsın tarihi ve mimari önemi olan binalara "ek" yaparken öncelikle binayı korumak, yaşatmak, topluma yeniden kazandırmak düşüncesinden yola çıkılmaktadır.

Korunmaya değer binalara "ek" yapmayı gerektiren nedenlerden en yaygın olanları aşağıda sıralanmıştır:

1. Binayı genişletmek amacıyla "ek" yapmak,
2. Yapıya yeni bir kimlik kazandırmak, imajını değiştirmek amacıyla "ek" yapmak,
3. Yapının fiziksel koşullarını düzeltmek amacıyla "ek" yapmak,
4. Yeni fonksiyon kazandırma amacıyla "ek" yapmak.

3.2.1. GENİŞLETMEK AMACIYLA "EK" YAPMAK

Binanın artık ihtiyaçları karşılayacak kadar yeterli alanı yoksa problem ortaya çıkar. Bu problemi çözmek için de iki alternatif çözüm vardır[25]:

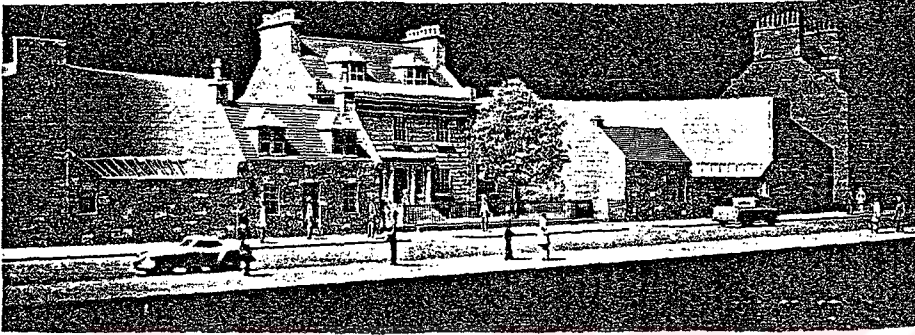
1. Binayı daha geniş bir başka yere taşımak ya da
2. Mevcut binayı genişletmek

Problem mevcut binayı genişletmek yoluyla çözümlenirse binaya "ek" yapmak gerekmektedir. Binanın genişlemesine asıl neden fonksiyonun büyümesidir. Bunu gerçekleştirmek

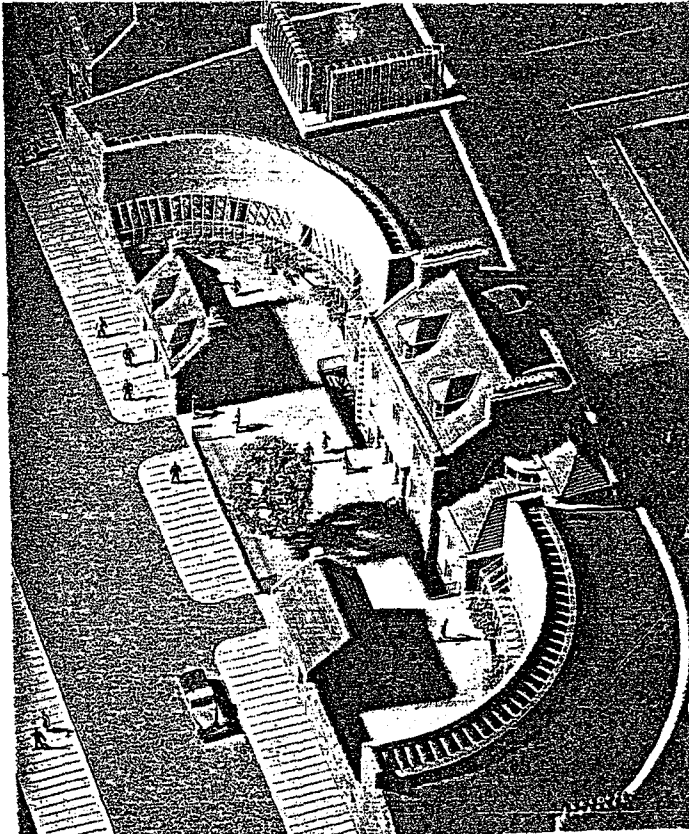
için de, binanın yeni fonksiyonlarının gerektirdiği alan ihtiyacını karşılayacak mekanlar eklenmektedir.

1971'de J. Stirling ve M.Wilford tarafından bir 18.yy.evi olan St.Katherina'nın evi St.Andrews Üniversitesi Sanat Merkezi haline dönüştürülmüştür[26](Şekil.3.2).

Şekil.3.2. St.Andrews Üniversitesi Sanat Merkezi

St.Katherina'nın evinin ve ek binalarının (bahçıvanın evi) fonksiyonları değiştirilmiş, sanat bölümü halini almıştır. Eski yapı içine sığmayan fonksiyonlar için geliştirilen projede ise, sergi salonu, tiyatro vb. gibi kullanımlara yer verilmiştir(Şekil.3.3).

Şekil.3.3
St.Andrews
Üniversitesi
Sanat Merkezi

California'daki 1900 yılında inşa edilen Calvary Presbyterian Kilisesi'ne yapılan ek bina, kilise için ihtiyaç duyulan yeni mekanları içermektedir. Robinson Mills ve Williams tarafından yapılan "ek" binada toplantı odaları, ofisler ve Pazar okulu bulunmaktadır[27] (Şekil.3.4.a-b)

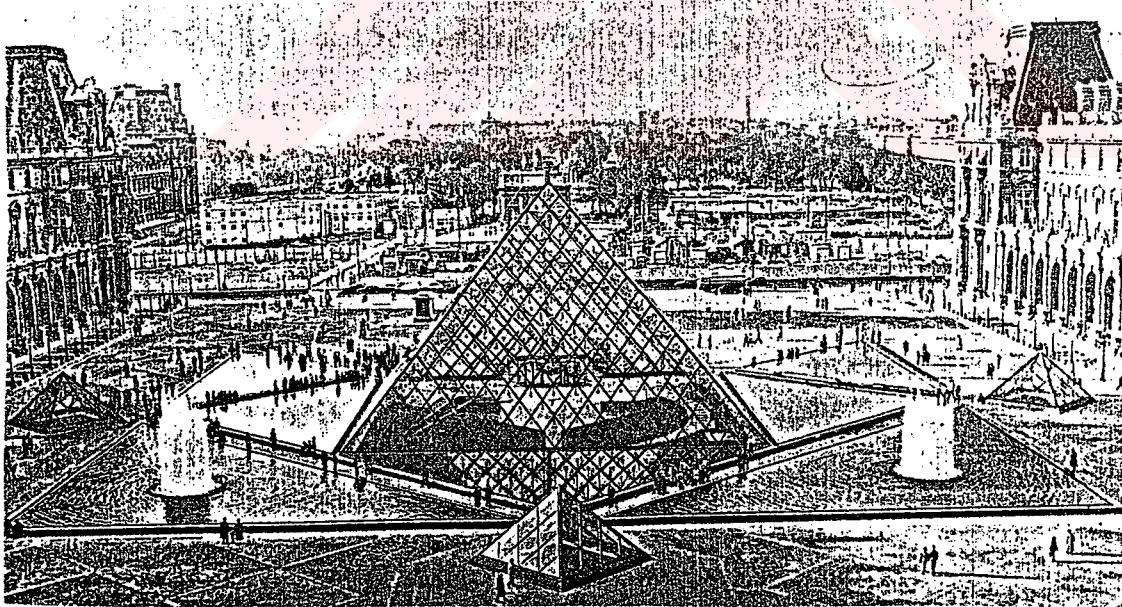
Şekil.3.4.a-b. Calvary Presloysterian Kilisesi'ne ek

3.2.2. YAPIYA YENİ BİR KİMLİK KAZANDIRMAK

İMAJINI DEĞİŞTİRMEK AMACIYLA "EK" YAPMAK

Tarihi ve mimari önemi olan bir binaya "ek" yapmak için diğer bir neden de imajdır. Binaya yeni bir kimlik kazandırma, eski imajını değiştirme, çekicilik kazandırma amacından yola çıkılarak yapılacak birtakım değişiklikler yapıya yeni elemanların eklenmesi yoluyla olabilmektedir.

Paris'teki Louvre Sarayı'nın I.M.Pei tarafından müzeye dönüştürülmesi sırasında giriş olarak tasarlanan piramit bu konuda örnek olabilir. Pei, sarayın kalbi olan Napoleon avlusunda büyük cam bir piramit tasarlayarak avluya yepyeni bir imaj kazandırmış ve oldukça farklı bir giriş mekanı yaratmıştır. Böylelikle avluda bir merkez ve kesişme noktası oluşturan dev piramit sayesinde müze daha çekici bir özellik kazanmıştır(Şekil.3.5).

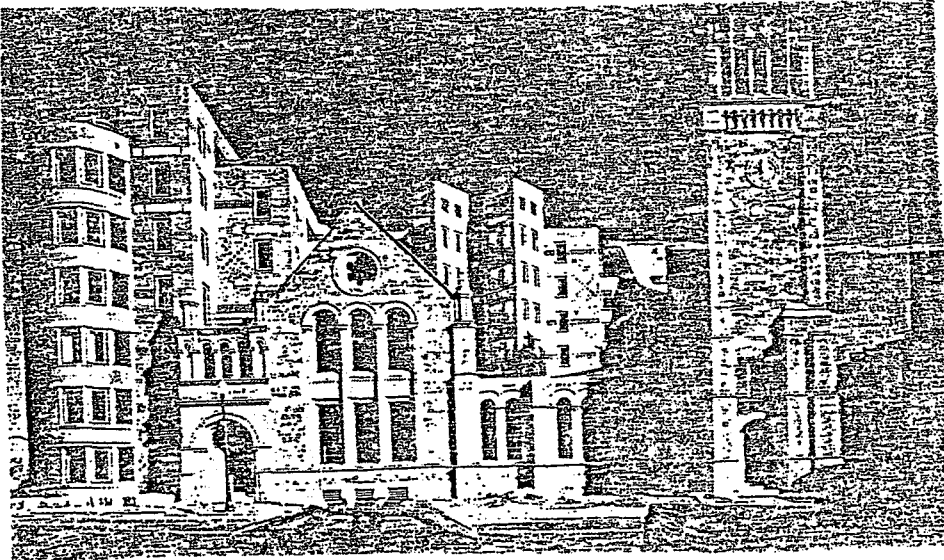

Şekil.3.5. Louvre Müzesi girişi

3.2.3. YAPININ FİZİKSEL KOŞULLARINI DÜZELTMEK AMACIYLA "EK" YAPMAK

Yapının taşıyıcı elemanlarının zamanla eklenen yükler ve eskimeler nedeniyle, diğer yapı elemanlarının ise doğal ve yapay dış etkenlerle içinde oturulamayacak duruma gelmesi, yapıya "ek" yapmak için bir diğer nedendir. Yapının geçirmiş olduğu deprem, yangın, sel, yıldırım vb.gibi, yapıda yokolan kısımların tamamlanmasını ve onarımını gerektirebilecek felaketlerdir. Bu felaketler sonucunda binanın geriye kalan kısımları da yıkılır ve onun yerine yeni bina yapılır. Diğer bir çözüm ise eğer zarar gören bina tarihi, estetik ya da kültürel değerlere sahipse ve onu yaratan sanatkarlar günümüzde artık yaşamıyorlar ya da aynı tekniği kullanamıyorlarsa geriye kalan bölümler yıkılmaz. Tasarımcının görevi, binanın geri kalan bölümleri için yeni fonksiyonları keşfetmek ve strüktürü çağdaş kullanıma dönüştürmek olmalıdır. Bu konuya iyi bir örnek, Boston'daki Neo-Romanesk Mt.Vernon Kilisesi'dir. Kilise 1978'de çok büyük bir yangında hemen hemen tümüyle harap olmuştur. Bir konut kompleksi yaratmak için yanan kilisenin taş duvar kalıntılarından yararlanılmıştır. Eski kalıntı eklenen elemanlarla geliştirilmiştir. Çan kulesi, duvarlar ve konutlar yeniden inşa edilmiştir. Yanan çatıyı kabataslak olarak anlatmak için de kafesler yapılmıştır[28](Şekil.3.6).

Şekil.3.6
Mt.Vernon
Kilisesi

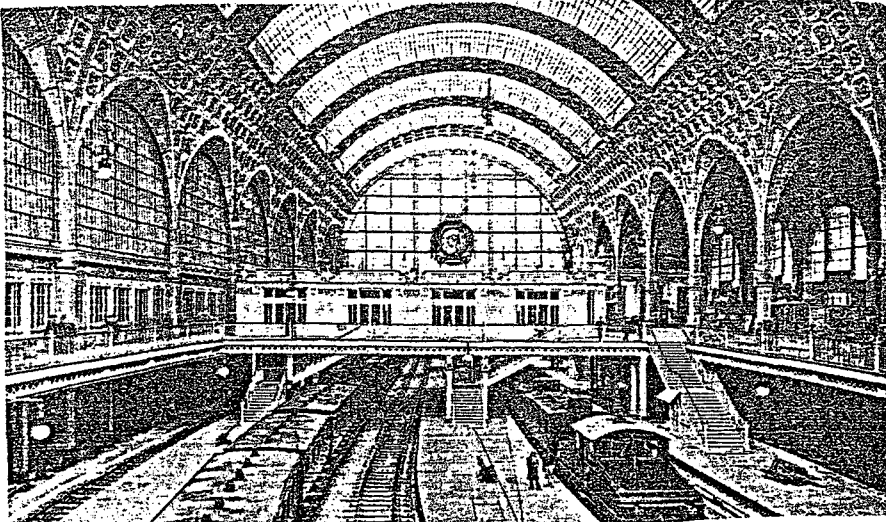

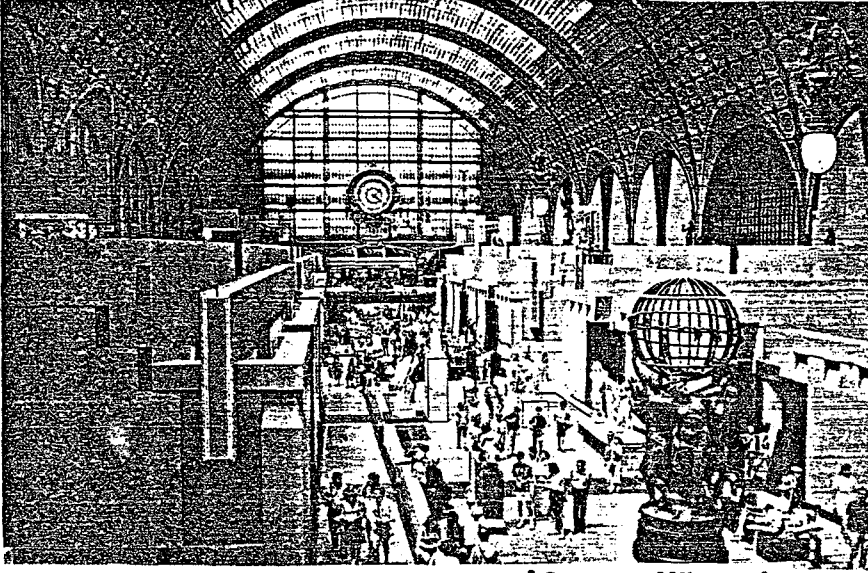
3.2.4. YENİ FONKSİYON KAZANDIRMA AMACIYLA "EK" YAPMAK

Tarihi ve mimari önemi olan bir binaya getirilecek yeni bir kullanımın seçimini yapmak oldukça zordur. Yanlış bir kullanım binanın tarihi ve mimari değerlerinin yokolmasına neden olabilir.

Binalara yeni kullanımlar vermek, binanın özelliklerini korumak için doğal bir yöntemdir. Eski fonksiyon devam ettirilecek bile olsa birtakım değişiklikler gerektirecektir. Örneğin, okul ve hastanelerdeki fonksiyonlar günümüzde öncekinden farklı gereksinimleri içermektedir[29]. Yeni fonksiyon eskisinden tamamen farklı bir kullanımsa bina çok daha farklı gereksinimlere cevap verecek duruma gelmelidir. Yeni fonksiyon diğerinden farklı mekanlar gerektirecektir. Yeni fonksiyonun ihtiyaç duyacağı mekanlar yaratmak için de, mevcut yapıda birtakım değişiklikler yapmak gerekmektedir. Bütün bu değişiklikler de tarihi ve mimari önemi olan yapıya "ek" kapsamına girmektedir.

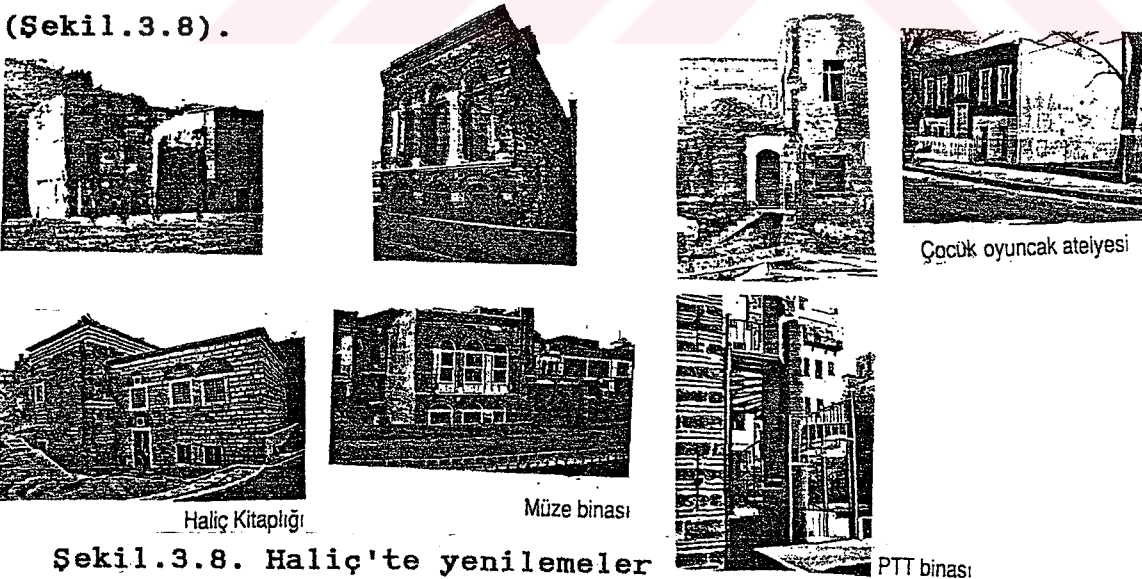
Paris'teki Gar D'orsay'ın gar binasından müzeye dönüştürülmesi bu konuda bir örnek olabilir. Gar binasına müzenin sergileme mekanları için gerekli bölümler eklenmiştir. Mimar bu yapıda garın kendisini de müzedeki bir yapıt gibi, mimarlık tarihinin bir ögesi olarak sunmak ilkesinden yola çıkmıştır(Şekil.3.7.a-b)

Şekil.3.7.a-b. Gar d'Orsay Müzesi

Çevresel ölçekte yapılan projelere örnek olarak Cengiz Bektaş'ın Haliç kıyısındaki işlevlendirilmesi projesi verilebilir. Konutlara çocuk oyuncak atelyesi, sanat galerisi ve sanatçı kahvesi, Haliç kitaplığı, PTT binası gibi işlevler verilmiştir. Bu işlevlendirme esnasında yıkık durumda olan katlar eklenmiş, duvarlar, çatılar sağlamlaştırılmış, olmayan elemanlar tamamlanmıştır[30] (Şekil.3.8).

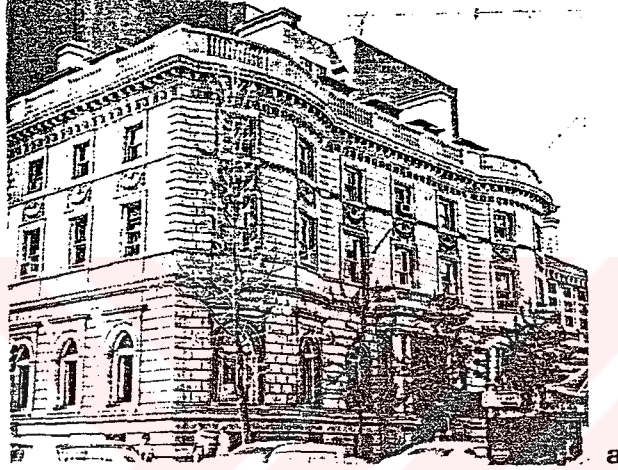

Şekil.3.8. Haliç'te yenilemeler

1897'de Philadelphia'da inşa edilen Rönesans Revival stilindeki evin büyük bir satış mağazasına dönüştürülmesi, bu konudaki bir başka örnektir. Van Rensselaer

Mansion binasında bu dönüşüm sırasında 9, 17 ve 11 feet yüksekliğindeki tavanlar, 8.5 feet olarak değiştirildi. Böylelikle 3 katlı bina, içindeki bölünmelerle 4 kat halini almıştır. Orijinal iç mekan simetrik olarak cam kubbeyle vurgulanan 3 katlı merkezi mekanın etrafında organize edilmiştir. Müşteri sirkülasyonunu kolaylaştırmak için yeni bir yuvarlak merdiven bu mekana yerleştirilmiştir[31](Şekil.3.9.a-b)

Şekil.3.9.a-b. Van Rensselaer Mansion Binası

3.3. KORUNMAYA DEĞER TARİHİ NİTELİĞİ OLAN YAPILARA YAPILAN "EK"LERİN NİTELİĞİ

Tarihi niteliği olan yapıları korumak, onları çevreye kazandırmak, çevrenin ve toplumun onunla bütünleşmesini, onunla yaşamasını sağlamakla gerçekleştirilmektedir. Bu yapıları onarmak, eksik kısımlarını tamamlamak, yeni fonksiyonlar vermek yoluyla çevreye ve topluma kazandırmak mümkündür.

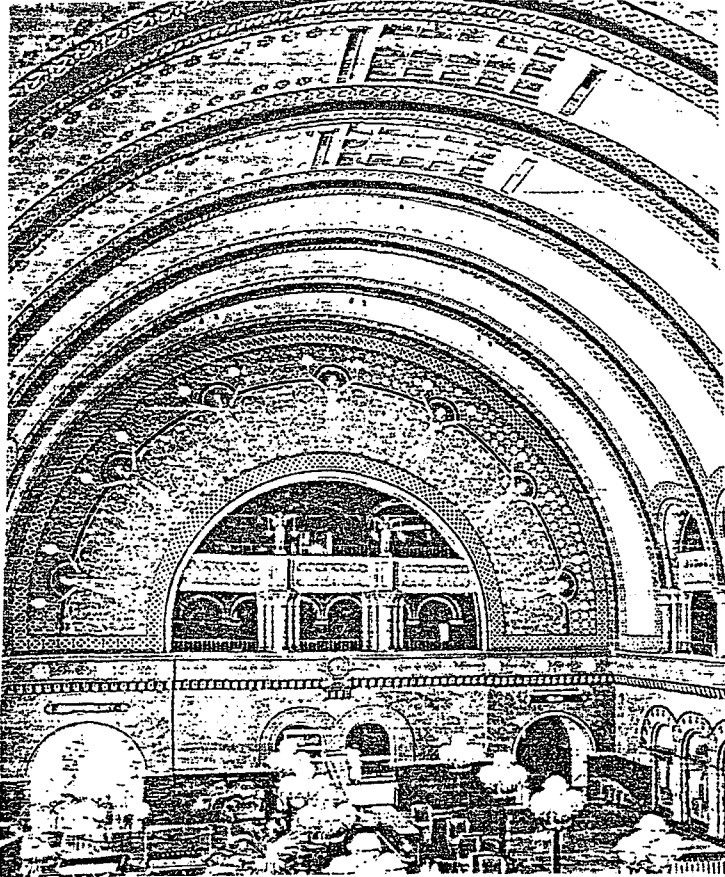
Tarihi niteliği olan bir yapıya müdahale yöntemlerini uygularken günlük hayata kazandırmak için birtakım değişiklikler yapmak gerekmektedir. Bu değişiklikler; yapının büyütülmesi, kat ilavesi, fonksiyon değerini arttırıcı değişiklikler(aynı fonksiyon ile yaşatma sözkonusu olduğunda), yapının kullanım amacının değiştirilmesi(farklı fonksiyon ile yaşatma), yapıya yeni bir imaj kazandırmak vb. olabilir. Bütün bu değişiklikler yapıya birtakım eklemeler getirmektedir. Bu "ek"lerin yapının yeni durumuna göre nerede yapılacağına karar verilmektedir. Örneğin Paris'teki Gar D'orsay'ın müzeye çevrilmesi sırasında sergileme mekanlarını oluşturmak için birtakım bölümler eklemek gerekli olmuştur. Dolayısıyla tarihi binada "ek" yapılacak bölümler örnekler ışığında 4 ana başlık altında toplanmıştır:

- 1.Tarihi bina içinde yapılan "ek"ler
- 2.Tarihi binanın eksik elemanlarının tamamlanması niteliğinde yapılan "ek"ler
- 3.Tarihi binanın dış kütlesine bitişik olarak yapılan "ek"ler
- 4.Tarihi bina ile ilişkili,bina yakın çevresinde kalan "ek"ler

3.3.1. TARİHİ BİNA İÇİNDE YAPILAN "EK"LER

Tarihi bina içinde mevcut fakat eskimiş ve fonksiyonunu yitirmiş kısımların yenilenmesi, tekrar oluşturulması, hijyenik koşulların sağlanması, yeni fonksiyonlara imkan verecek şekilde mekanlar düzenlenmesi amacına yönelik eklerdir. Örneğin; asma kat eklenmesi, hava, ısı, sıhhi tesisat vs. ile ilgili çalışmalar yapılması, mekanları bölücü elemanların kullanılması, fonksiyonunu yitirmiş malzemelerin yenilenmesi vb. gibi çalışmalardır.

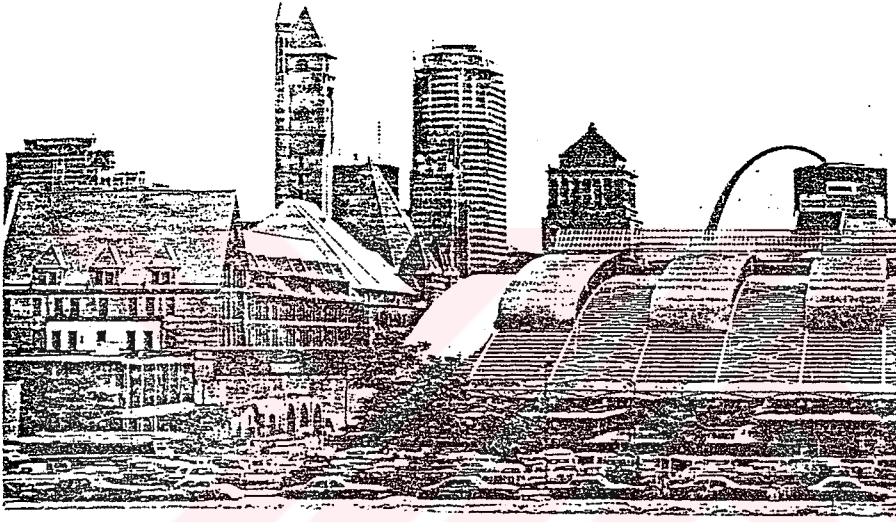
Amerika'daki Union Station binası bu konuda gösterilebilecek bir örnek olabilir. Bir gar binasının alışveriş merkezi ve otele dönüştürülmesi projesidir. 229 m. uzunluğunda ve 5 kat yüksekliğindeki istasyon orijinalinde bir otel, restaurant, dükkanlar ve ofisleri kapsamaktadır. Bu bölümlerin çoğu yeni tasarımda aynı fonksiyonlarını sürdürmektedir. Grand Hall, istasyonun görkemli dekore edilmiş bekleme salonuyken, yeni tasarımda restore edilmiş ve yeni otelin lobisi olmuştur[32] (Şekil.3.10).

Şekil.3.10
Union Station
Binası

İstasyonun olağanüstü boyutları nedeniyle bu büyük alan çeşitli bölümlere ayrılmıştır. Bunlardan biri otel bloğudur. Diğeri 2 katlı alışveriş merkezidir. İstasyonun çatısı da restore edilmiş, altında kalan alanı karanlık hale getiren ahşap kaplama kaldırılıp yerine çatı saydam bir camla kaplanıp altındaki mekanın hareketli, canlı bir ışıkla aydınlanması sağlanmıştır. (Şekil.3.11)

Şekil.3.11. Union Station Binası

Bu konuda örnek olabilecek bir başka yapı da restore edilen Çengelköy'deki Reyhan Köşkü'dür. 80 yıllık bu köşkün restorasyon çalışmalarının ilk aşamasında ahşap özgün kitle içinde yeralan bazı kısımlar ayıklanmıştır. Zemin kattaki odanın içinde bulunan asma kat kaldırılmıştır. Özgün yapı kitlesi içindeki tek kayda değer değişiklik bodrumdaki 18.yy.'a ait sarnıcın restore edilmesidir. Sarnıcın içindeki iki farklı çağa ait tuğla örgüsü de korunmuştur. Zemin kat döşemesinin kısmen kırılmış marmara mermeri tamamlanmıştır. Ahşap yapılarda büyük sorun oluşturan elektrik donanımı tümüyle yenilenmiştir. Bu amaçla duvar ve döşeme boşluklarına, PVC

borular içine eksiz ve buatsız olarak antigron kablolar yerleştirilmiştir. Köşkün içindeki bu değişikliklerin yanısıra dış cephesinde de birçok değişiklik yapılmıştır[33](Şekil.3.12).

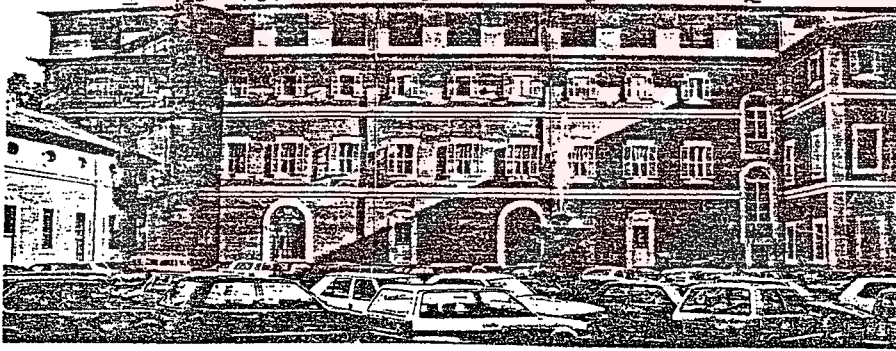
Şekil.3.12. Reyhan Köşkü

3.3.2. BİNANIN EKSİK ELEMANLARININ TAMAMLANMASI NİTELİĞİNDE YAPILAN "EK"LER

Tarihi bina içinde veya dışında artık mevcut olmayan elemanların tekrar oluşturulması amacına dönüktür. Estetik bir bütünün teorik veya pratik düşüncelerle eksik kısımlarını, orijinal haliyle yeniden inşa etme yoluyla veya tamamen çağdaş malzeme ve teknikle geçmişî taklit etmeyen, yorum getiren bir müdahale biçimiyle tamamlayarak bütünlüğünü tekrar sağlamaktır. Örneğin, yıkılmış veya harap olmuş bir çatının, kolonun, balkonun vb. yeniden inşa edilmesi gibi işlemlerdir.

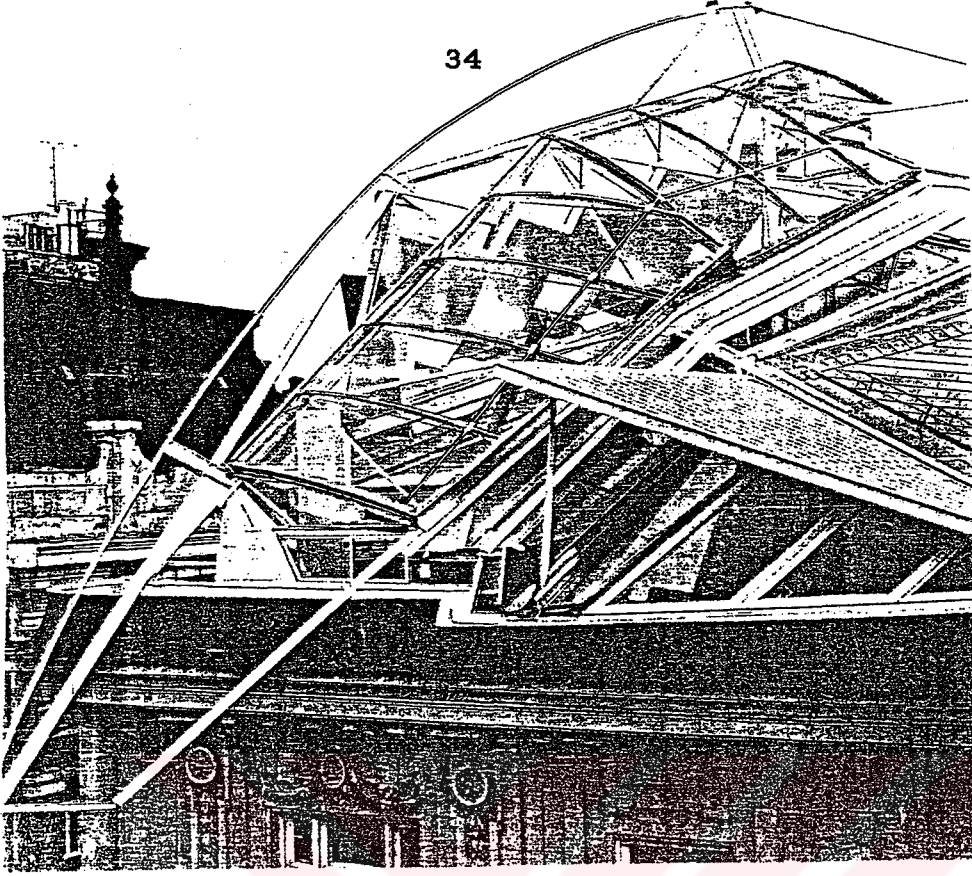
Bu konuda Roma'daki Ospizio di San Michele ıslahevinin yıkılan avlusunun yeniden inşa edilmesi verilebilir. Roma'daki en büyük binalardan biri olan bu binaya 1969'da

İtalyan Hükümeti gereksinim duyup restore ederek yeni kullanımlara açmayı uygun bulmuştur. Fakat bu karar verilmeden önce kuzeydeki neoklasik avlu birtakım vurguncular tarafından yıkılmıştır. Bina oldukça harap bir durumdadır. İlk iş strüktürü desteklemek ve her türlü havaya dayanıklı olması için yeni bir çatı inşa etmek olmuştur. Kuzeydeki neoklasik avlu ise yeniden yapılmış ve burası sergi ve konferanslar için düzenlenmiştir[34] (Şekil.3.13).

Şekil.3.13. Ospizio di San Michele Binası

Diğer bir örnek de, Co-op Himmelblau tarafından Viyana'da bir yangında yokolan çatısının yeniden inşa edildiği ofis binası olabilir. 1980'de Graz Teknik Üniversitesi'nin avlusunda çıkan yangın sonucunda çatı yokolmuştur. Tasarımcılar 1989'da cam, pirinç ve bükülmüş alüminyumdan oluşan bir çatı inşa etmişlerdir[35] (Şekil.3.14).

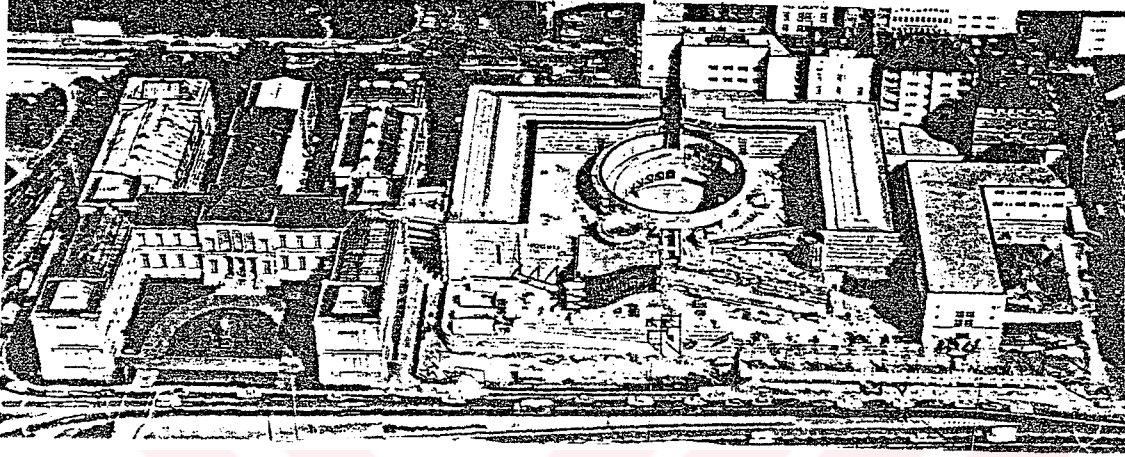

Şekil.3.14.
Graz Teknik
Üniversitesi
Binası

3.3.3. TARİHİ BİNANIN DIŞ KÜTLESİNE BİTİŞİK OLARAK YAPILAN "EK"LER

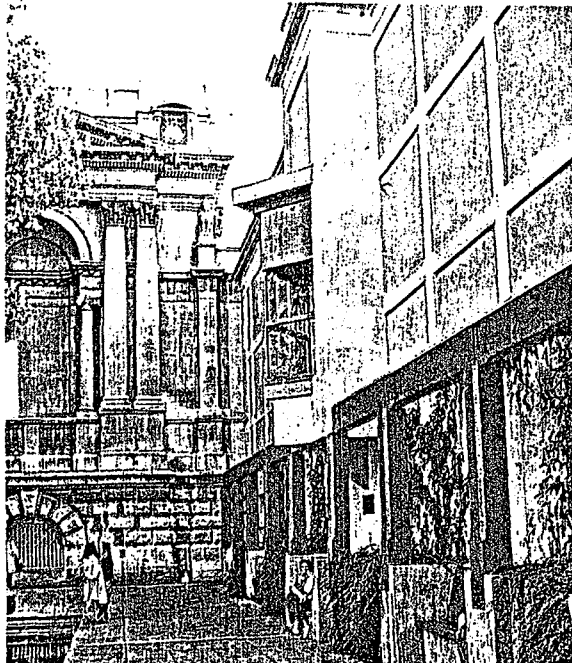
Tarihi binanın zaman içinde artan ihtiyaca cevap verememesi yüzünden yeni alanlar düzenlenmesi amacına yöneliktir. Tarihi binanın dış kütesinin bir bölümü veya tamamına bitişik olarak yeni bir kütle inşa etmektir. Örneğin, bu yeni mekan müze haline getirilen tarihi yapının bir sergi holü olabilir veya müzeye hizmet eden birimler halinde düzenlenebilir.

Bu konuda James Stirling'in 1984 yılında yaptığı Stuttgart'taki Sttatgalerie örnek verilebilir. Bu galeri mevcut olan neoklasik tarzda bir binaya ek olarak düşünülmüştür. Müze binası olarak tasarlanan yapıda sergi, konferans, kafeterya, kütüphane gibi mekanlar yer almaktadır. Yeni bina eski Sttatgalerie'ye bir köprü ile bağlanmaktadır. Müzenin sergi vb. gibi mekanları da eski binada yer almaktadır(Şekil.3.15).

Şekil.3.15. Sttatgalerie

Stirling'in bir diğer binası Clore Galerisi de tarihi bir binaya bitişik olarak yapılan "ek" binaya örnektir. Tarihi Tate Galerisi'ne Stirling tarafından eklenen Clore Galerisi; okuma salonu, konferans salonu ve sergi mekanlarını içermektedir. Geri kalan sergi birimleri, kafe ve satış birimleri de Tate Galerisi'nde yer almaktadır (Şekil.3.16).

Şekil.3.16
Clore Galerisi

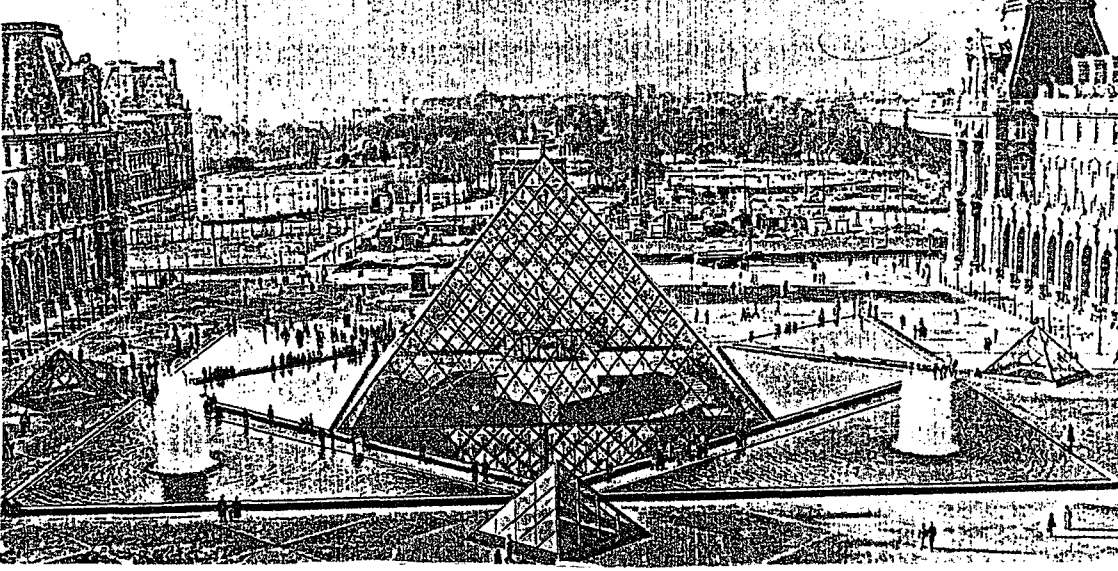

3.3.4. TARİHİ BİNA İLE İLİŞKİLİ BİNA DIŞINDA KALAN "EK"LER

Tarihi binanın zaman içinde artan ihtiyaca cevap verememesi nedeniyle yeni alanlar düzenlenmesi veya estetik bir elemanın eklenmesi, veya tarihi binanın bir diğer binayla sağlanacak bağlantısı sırasında tarihi binalara hizmet veren fakat onların dış kütlesinden tamamen ayrı bir konumda duran bir kütlenin veya simgesel bir elemanın eklenmesi amacına dönüktür. Yapılan ek veya ekler tarihi binayla fonksiyonel olarak ilişkili fakat ondan kütle olarak tamamen bağımsız bir konumdadır.

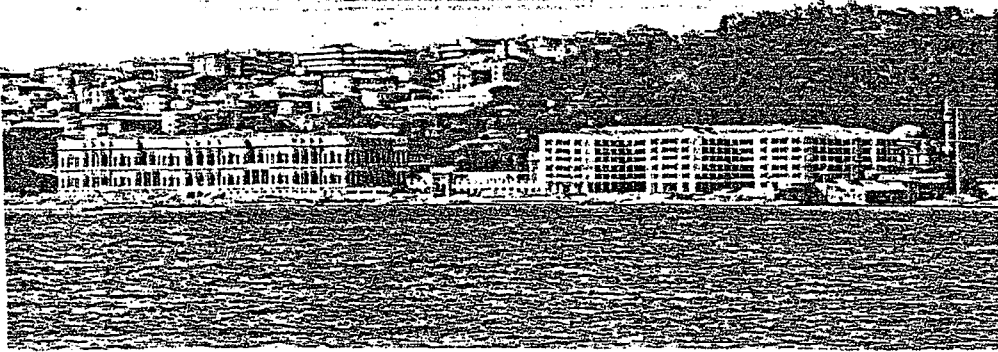
Bu konuda örnek olarak, Louvre Sarayı'nın müzeye çevrilmesi esnasında giriş mekanı olarak tasarlanan büyük cam piramidi verebiliriz. Tasarımdaki amaç, müzeyi bütünleştirmek, sergi alanlarını genişletmek, yapıtları binaların tümünde daha mantıklı ve rahat izlenebilen bir halde yeniden düzenlemek, yapıtların sergilenmesi, korunması ve ziyaretçilerin ağırlanması gerekli teknik hacimleri sağlamaktır. Ancak tüm binanın müzeden önce saray olması ve uzunlamasına yapısı tüm bu yenilemeler için yeni yerler gerektirmektedir. I.M.Pei müzenin kalbi olan ve tek boş alan olan Napoleon avlusunda ve yerin altında yer almasına karar verir. Pei, giriş-çıkış düzenlemelerini avluda yerin altına alır. Louvre'un çeşitli bölümleriyle bağlantıyı bu merkezden sağlar ve örtü olarak da, bir büyük, üç küçük cam piramitten yararlanır. Büyük piramit bir merkez ve kesişme noktasında yer alıp, Louvre müzesinin girişini simgeleyen çağdaş bir "ek" görünümündedir[36](Şekil.3.17).

Şekil.3.17. Louvre Müzesi girişi

Bu konuda bir diğer örnek de Çırağan Sarayı olabilir. Yanan saray yeniden restore edilmiş ve otel işlevi verilmiştir. Aynı zamanda yanına beş katlı betonarme yeni bina Çırağan Sarayı'nın yeni işlevine "ek" bir bina olarak tasarlanmıştır. Sarayda toplantı salonları, restaurant, bar, casino, balo salonu, kral daireleri, dükkanlar gibi işlevlere yer verilmiştir. Saray özel konuklar için hayli lüks olarak dekore edilmiştir. "Ek" binada ise toplantı odaları, restaurant, bar ve otel odaları bulunmaktadır(Şekil.3.18)

Şekil.3.18. Çırağan Sarayı ve yeni ek

Yine I.M.Pei tarafından tasarlanan Washington'daki National Sanat Galerisi'ne "ek" bina bu konuda bir başka örnek olabilir. 1941'de yapılan National Sanat Galerisi'ne 1978'de müze ve görsel sanatlar çalışma merkezi olarak hizmet verecek "ek" bina inşa edilmiştir. Birbirinden oldukça uzak bu iki yapı, yeraltından bir kanal aracılığıyla bağlanmıştır[37](Şekil.3.19).

Şekil.3.19
National
Sanat
Galerisi
ve ek bina

3.4. BÖLÜMÜN SONUÇLARI

Bu bölümde, korunmaya değer tarihi niteliği olan yapıları onarmak, günümüz koşullarına uydurmak ve değerlendirmek amacıyla yapılan "ek"ler üzerinde durulmuştur. Tarihi binanın koşullarını iyileştirmek ve istenen amaca hizmetini sağlamak için yapılan değişiklikler saptanmış, bunların binada yer aldığı bölümler ve amaçları belirlenmiştir.

Tarihi niteliği olan bir yapıyı koruma, saklama amacını içeren davranışlar yerine yenilemeyi ve değerlendirmeyi içeren davranışlar gündeme getirilmelidir. Tarihsel, kültürel, estetik ve mimari yönden değerli yapıları ve

bunların oluşturdukları çevreleri "müze alanlar" gibi kullanmamak, yeni kullanımlar verilerek bu alanlardan yararlanmak, tarihe ve kültüre gösterilen önemin bir göstergesi olacaktır. Böylelikle bu alanlar eski canlılığı ve öneminde kavuşmuş olacaktır.

BÖLÜM.4 DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİNİN SAPTANMASI TARİHİ NİTELİĞİ OLAN BİNALARA YAPILAN "EK"LER İÇİN KRİTERLERİN BELİRLENMESİ

4.1. MİMARİ VE TARİHİ ÖNEMİ OLAN ÇEVRELERDE YENİ YAPI TASARIMI SORUNLARI

Tarihi ve mimari önemi olan çevrelerde tasarlanacak yeni yapının, sıradan bir çevrede tasarlanacak olandan daha fazla sorunlar içerdiği bir gerçektir. Varolan bu çevreye "ek" yaparken, ilk akla gelen koşul; geçmiş ile günümüz, geleneksel ile modern arasındaki uyumu sağlayabilmektir. Böyle bir "ek" tasarımının getirdiği sınırlamalar, temel tasarım ilkelerinin (denge, uygun biçimler, çıkartılmış olmaktan çok eklenen formlar, belirsizlikten kaçınma) yanında yöresel, yerel, tarihi değerler, renk, doku, malzeme vb. gibi o çevreye özgü kararları da içermektedir[38]. Uyum da verilen bu kararların doğruluğuyla orantılı olarak sağlanabilmektedir.

Tarihsel bir dili bugün için yorumlamanın, kullanmanın bir açıklaması "bağlamcı" bir düşünce ile gerçekleşmektedir. Geleneksel değerlerle modern mimarinin içiçeliğini ortaya koyan, bir tür kolaj düşüncedir[39].

L.Groat tarafından 1988'de yapılan bir araştırmada saptanan bağlamsal uygunluk için gözönüne alınacak kriterler[40]:

1.Çevre organizasyonu

(Mekansal kurgu, giriş aksları, peyzaj kararları vb.)

2.Kütlesel özellikler

(Yükseklik, biçim, ölçek, form vb.)

3.Cephe dizaynı

(Doluluk-boşluk, renk, doku vb.)

Sonuç olarak, varolan yapıyla yeni "ek" in uyumu tartışmasında kabaca çevreye uyum, kütlelerin uyumu, cephelerin uyumu sözkonusudur, denebilir. Fakat uyum anlayışı da kişiden kişiye değişmektedir. Mimarın uyum sağlarken kullandığı tarz burada önemlidir. Varolan yapıya onu tamamen taklit eden bir "ek" ya da kontrast bir tavırla onu çağrıştıran bir "ek" yapmak yolu ile uyum yoluna gidilmektedir. Günümüzde en çok tartışılan konulardan biri de hangi yöntemle uyum sağlamanın doğru olduğudur. Kimi eleştirmenler taklit etmeyi kabul ederken, kimi de kontrastlık yolu ile çağrışımın doğruluğunu savunmaktadır.

Bu üslup farklılığı uygulayıcıların herbirinin kendi örgütsel yapısından ve konuyu ele alış biçiminden ortaya çıkmaktadır. Koruma uzmanlarının bu konuda farklı düşünce ve yaklaşım içinde olmaları, korumada amaç farklılaşması gibi bir olguyu da gündeme getirmektedir. Uyum konusundaki tartışmaların kökeninde bu amaç farklılaşmasından ileri gelen korumacıların yaklaşımları vardır.

4.2. MİMARİ VE TARİHİ ÖNEMİ OLAN ÇEVRELERDE YENİ YAPI TASARIM YAKLAŞIMLARI

Mimari ve tarihi önemi olan çevrelerde yapılan yeni yapıya uygulanan tasarım yaklaşımları genellikle üç başlık altında toplanmaktadır:

1. Taklit etme
2. Yorumlama
3. Kontrastlık

1. TAKLİT ETME

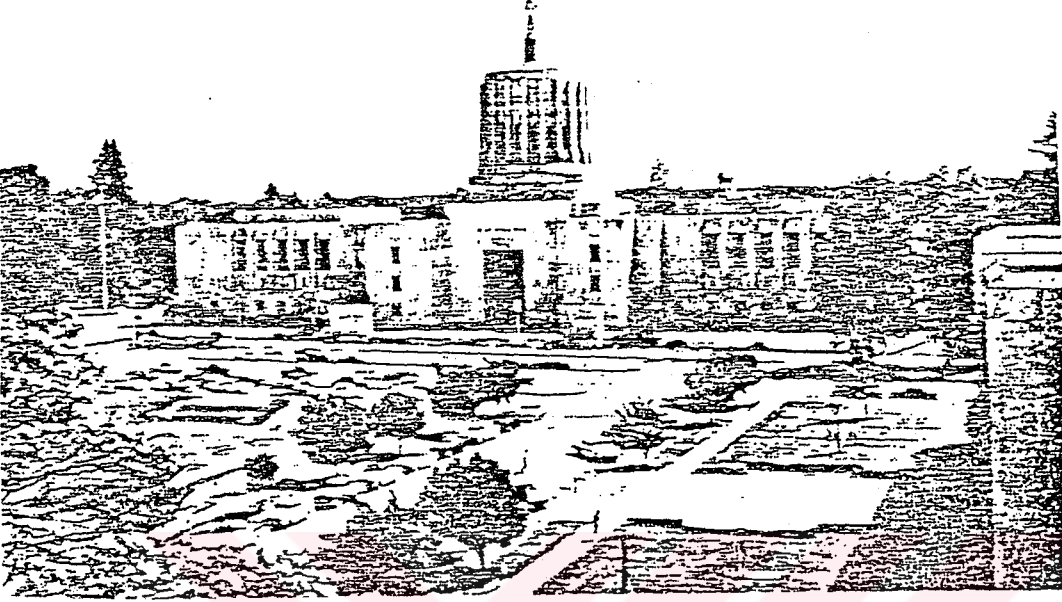
Gelenekselci yaklaşımı benimseyen korumacılar, modern mimaride tehlike görmektedirler. Gelenekselciler, tarihi mer-

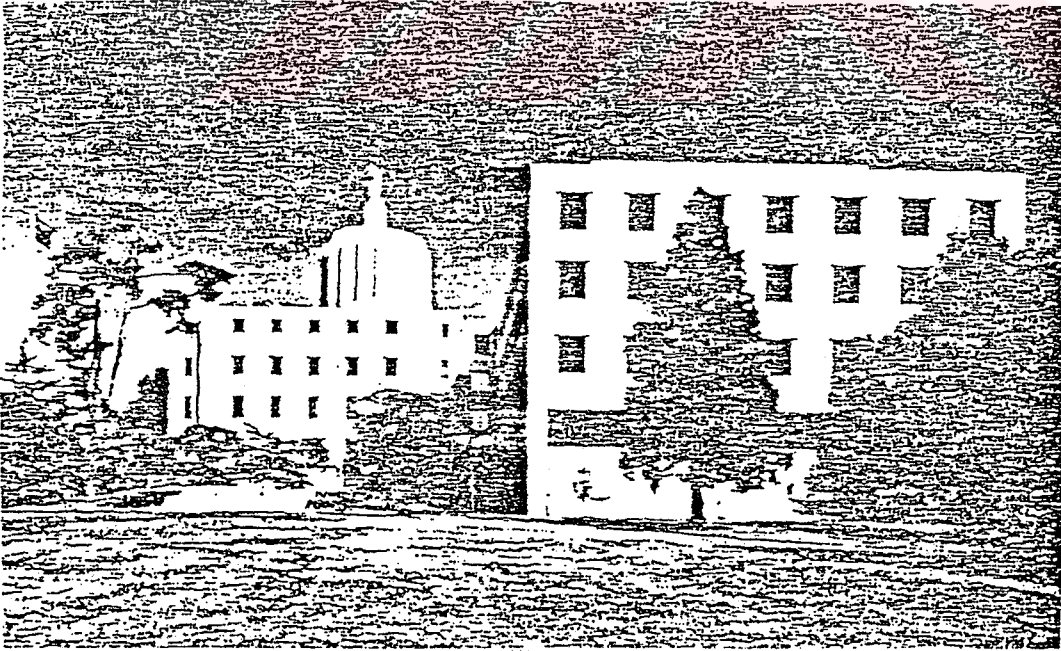
kezlerin canlandırılmasında ve kente kazandırılmasında geleneksel işlevlerin, kullanımların, biçimlerin ve ögelerin değiştirilmemesinden yanadırlar. Korumayı ulusal benlik yaratmakta bir araç olarak görmektedirler. Bu nedenle de böyle bir yaklaşım altında korumacılığın amacı darlaşmakta ve seçmece hale gelmektedir[41].

Bu yaklaşım varolan binanın taklidi sonucunu doğurmaktadır. Fakat bu taklidin tamamıyla başarılı olması ise nadiren mümkündür. Çünkü yeni "ek" ile varolan binanın yapımı arasında geçen yıllar, o yılların yapım metotlarında uzmanlaşmış zanaatçıları yoketmekte, aynı malzemeler ve teknoloji uygun olmamaktadır[42]. Örneğin, 19.yy.'a kadar yapılan bütün kargir yapılar yağma sistemle inşa edilmiş, 19.yy.'dan sonra başlayan çelik uygulamaları, beton ile çeliğin birleşimi betonarme, en parlak uygulama aşamalarına geçmiştir. Buna rağmen 20.yy.'da hala yağma sistemle inşa edilmiş bir binaya "ek" yaparken yapım sistemini veya malzemesini taklit etmek eldeki teknik olanakları kullanmak anlamına gelir.

Olayın teknik yönü bir yana, mimari yönden de taklit, geçmişe saygı duymak, onu korumak yerine, ona zarar vermektedir. Geçmişin strüktürel ve görsel biçimlerini sürekli olarak taklit ederek yinelemek, insanları süresiz olarak kemikleşen, kazıklaşan, monoton mekanlara, çevrelere mahkum etmek demektir. Örneğin, Salem'deki State Capitol binasına Zimmer Gunsul Frasca ve ortakları tarafından tarihi binanın hemen hemen aynısı olan iki simetrik kanat eklemek yoluyla bir "ek" tasarlanmıştır. İç malzemeler aynı, cephedeki doluluk-boşluk oranları ise her ne kadar varolan binanın aynısı olmasa da aynı oran ve espriyle yapılmıştır(Şekil.4.1.a-b) [43].

a

b

Şekil.4.1.a-b. State Capitol Binası

Sonuçta monotonluğun yanısıra tüm bina sanki eskisiyle aynı zamanda tasarlanmış gibi de görünmektedir. Eleştir-menler bu yaklaşımı tarihe aykırı, orijinalliği yokeden bir yaklaşım olarak görmekte ve yeni binanın aslında eski bir bina olduğuna inanan uzman olmayan gözlemcileri aldatmak olacağını savunmaktadırlar[44].

Sonuç olarak, tasarımcı geçmişin biçimlerini yeni binasında bir yol gösterici olarak kullandığı ve bu biçimleri yorum-lamak yoluna gittiğinde yaşanabilir, tekdüzelikten uzak bir çevre oluşacağı kaçınılmaz bir gerçektir.

2. YORUMLAMA

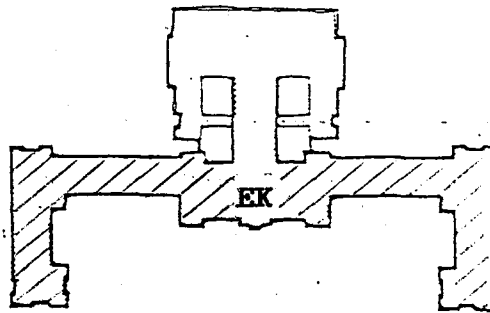
Gelenekselci yaklaşıma karşıt olarak yenilikçiler, fiziksel çevrenin bütünü için kapsamlı bir plan öngörerek eski ile yeni arasında uyumlu bir bütünlük önermektedirler. Bu yak-laşımda, tarihi merkezler ve anıtlar, toplumsal yaşamın ta-sıyıcıları ve yaşayan bir çevrenin parçası olarak görülmek-te ve bu nedenle şehir topluluğunun bütünü bağlamında ele alınmaktadır. Toplumda yaşayanlara sağlıklı bir tarih bi-linci kazandırmanın gerekliliği üzerinde durmaktadır. Ki-sinin sağlıklı olarak toplumsallaşabilmesi için yaşadığı çevrenin ona sürekli olarak tarihsel geçmişin simgelerini, işaretlerini aktarabilmelidir; tezi savunulmaktadır. İngiliz planlamacı Patric Geddes'in günümüzden yaklaşık seksen yıl önce ortaya koyduğu teorisinde, korumada halkın katılımı da amaçlanır ve bu katılımı belli bir alanda karakterin ve çeşitliliğin sağlanmasıyla eski ile yeninin harmanlanması öngörülmektedir[45]. Eski binayla ölçek, oran, düzen, form, malzeme, renk, doku gibi dizayn elemanları yoluyla eskinin yorumu yapılmaktadır[46].

Mimarlar, mimari ve tarihi önemi olan binalara "ek" projesi yaparken uyum sağlamak için binaya ait motifleri ve

malzemeleri kullanma eğilimindedirler. Yenilikçi yaklaşımın hedefi tarihi binaya yeni "ek"i tarihi binadaki birtakım elemanları yorumlayarak eskiyi çağrıştırmak yolu ile tasarlamaktır. Geçmişin yorumu D.Kuban'ın deyimiyle, geçmişe nostaljiyle bakmak yerine bugünü yaratan tarihi koşulların doğru değerlendirilmesi demektir. Kuban, bu yorumun yaratma gücü vereceğini, Batı'yı taklit etmekle eskiyi taklit etmenin farklı olmadığını, doğru ve çağdaş bir tarih yorumu yapmak gerektiğini savunmaktadır. Bu yorumu yapabilmek için de eski kent dokuları ve mimari ürünlerin korunması gerekmektedir[47].

3. KONTRASTLIK

Tarihi binanın yorumu tamamen kontrast bir tavırla da yapılabilir. 1865'de James Renwick tarafından yapılan Vassar Koleji'nin ana holüne Shepley Bulfinch ve Abbott tarafından yapılan "ek", varolan binaya modern tarzda kontrast olarak tasarlanmıştır. Eski binanın arkasına U şeklinde bir bina eklenmiştir. Bu yeni "ek" orijinal ana aks boyunca simetrik olarak düzenlenmiştir. Böylelikle de orijinal binanın simetrikliği kontrast ve binaya saygılı taklide teşebbüs etmeyen bir tavırla çağrıştırılmıştır(Şekil.4.2)[48].

Şekil.4.2. Vassar Koleji'ne ek

Yine James Renwick tarafından yapılmış Gotik Revival kiliseye çocuklar için Eyerman-Casala-Hapeman mimarlık şirketi tarafından bir "ek" yapıldı. Mimarlar daha önceden kütüpe çevrilmiş Gotik kiliseye uymak için kırmızı tuğla ve kireçtaşını tercih ettiler. Pencereilerin kenarındaki payanda tipi çıkıntılar ile ağır lento taşları ise Gotik detayların ve orjinal oranlarını çağrıştırmaktadır. Yeni "ek"te kullanılan tarihi yapıya ait birtakım motifler ve malzemeler taklitten kaçınılarak, çağdaş bir tavrıla çağrıştırmıştır(Şekil.4.3) [49].

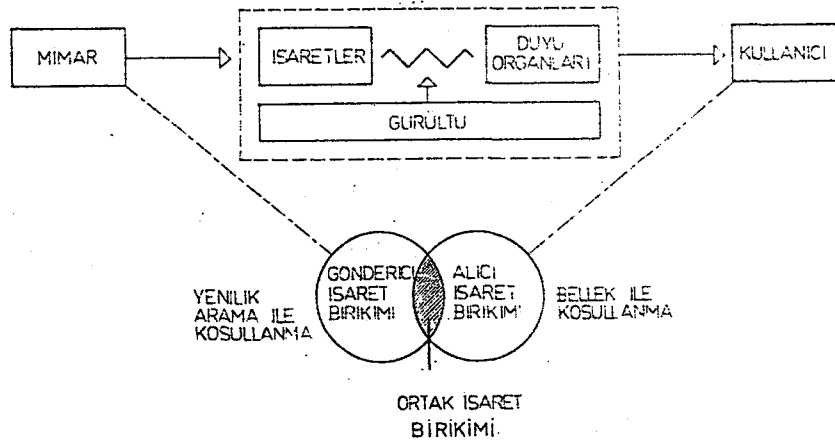
Şekil.4.3. Gotik bir kiliseye ek

Sonuç olarak; birçok örnek göstermiştir ki, tarihi binanın formlarını, motiflerini, malzemelerini onu kopye etmeksizin çağdaş teknoloji kullanarak yorumlamak düşüncesi daha özgün tasarımlar ortaya çıkarmaktadır.

4.3. TARİHİ NİTELİĞİ OLAN TEK BİR BİNAYA YAPILAN "EK"LERİN TASARIMINA GETİRİLEN ELEŞTİRİLER

Yaratıcı mimar ile kullanıcı ve değerlendiricilerin bir özne olarak sanat eseri karşısında edindikleri izlenim, kişiliklerine ve bilgi birikimlerine göre farklılıklar göstermektedir. Mimari haberleşmede ortak kabullere dayanan bir işaretler sistemi vardır. Mimar, biçimlendirme kararları verirken kullanıcılara biçim, renk, doku, boşluk ve benzer mimari sinyaller aracılığı ile belirli işaretler göndermektedir. Bu işaretler ise mimari bütüne ilişkin ritm, denge, kontrast, düzen, uyum, simetri, oran gibi ölçütlere göre değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmelerin olumlu olabilmesi, dolayısıyla işaretlerin beğenilip benimsenebilmesi için mimarın işaretler birikimi ile kullanıcıların işaretler birikimi arasında nitelik bakımından ortak bir arakesit olması gerekir(Şekil.4.4) [50].

Şekil.4.4. Mimari haberleşmede işaretler sistemi

Fakat tasarımcı mimar ve gözlemci arasındaki kişilik ve bilgi birikimleri farkı bu ortak arakesit bölgesinin tam anlamıyla oluşmasını engellemektedir. Bunun sonucunda da farklı yorumlar, eleştiriler ortaya çıkmaktadır.

Tarihi niteliği olan korunmaya değer tek bir binaya herhangi bir amaçla yapılmış olan "ek"lere eleştirmenler tarafından yapılan eleştiri ve yorumlar aynı düzlemde karşımıza çıkmaktadır. Genellikle yeni "ek"in tarihi yapıyla uyumunun eleştirildiği gözlenmiş ve bu değerlendirmenin binanın hangi özelliklerine göre yapıldığı saptanmıştır. Kütle, üslup, yapım teknolojisi ve fonksiyonel ilişkiler bu eleştiri ve yorumların en genel başlıklarını oluşturmaktadırlar. Bu başlıklar altında çeşitli eleştirmenlerin görüşlerini toplamak ve buradan bir sonuca varmak mümkündür.

4.3.1. ESKİ YAPI - YENİ YAPI

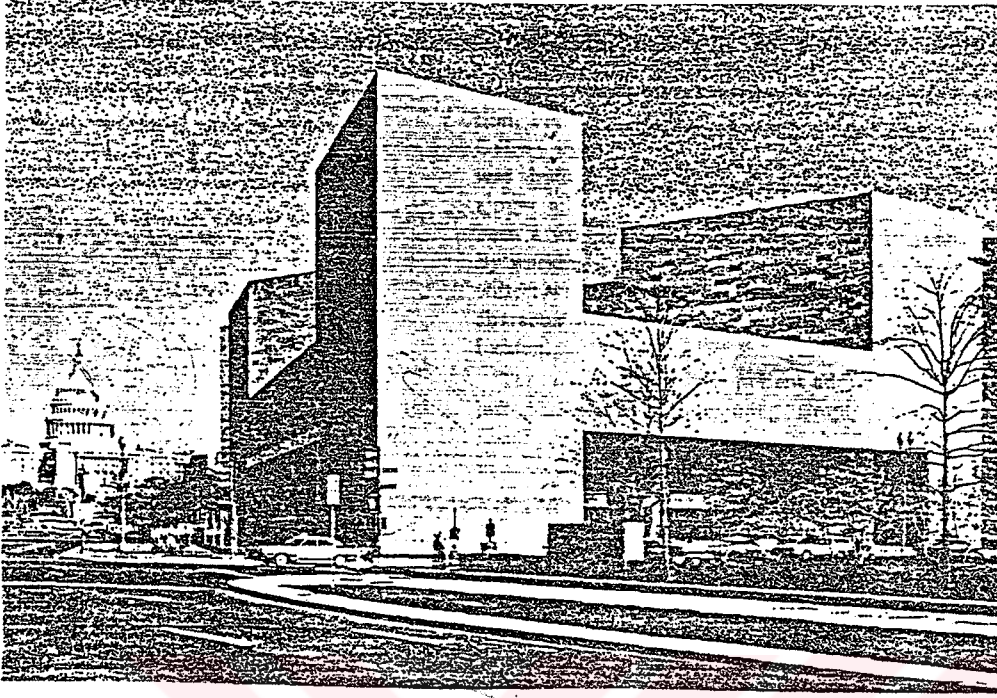
KÜTLE İLİŞKİLERİNE GETİRİLEN ELEŞTİRİLER

* National Sanat Galerisi'ne "ek"

(I.M.Pei, 1978, Washington)

"Ölçeğiyle eski Natioal Galeri'ye eklenen bir bina olmasın rağmen dikkati kendi üzerinde toplamaktadır. Eski binayı bu iri görüntüsüyle ezmektedir. Batıdan bakıldığında çok daha önemli olan Capitol binasıyla, doğudan bakıldığında ise eski National Galerisi ile rekabet etmektedir" (Şekil.4.5)[51].

. Eskiye
saygısız

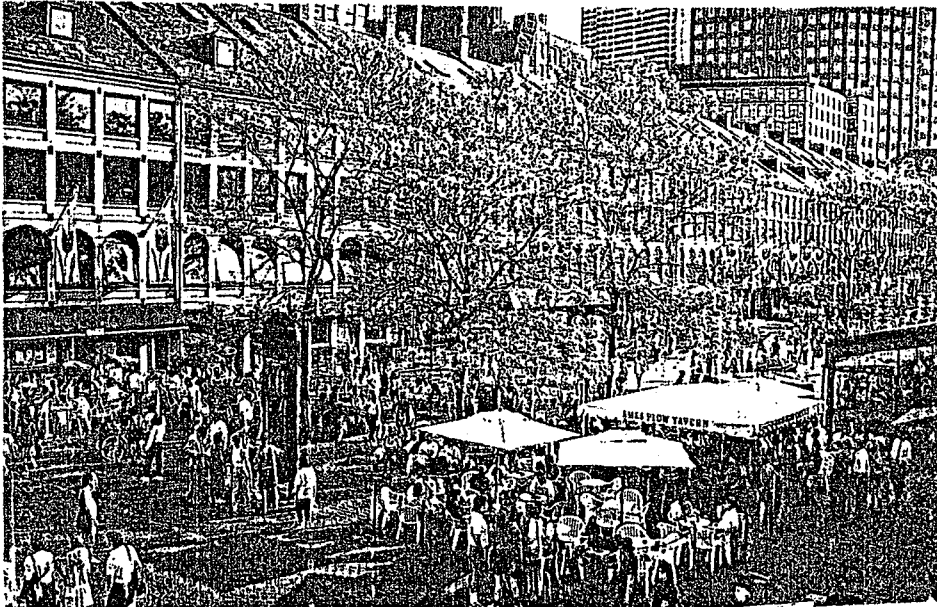
Şekil.4.5. National Sanat Galerisi

* Quincy Market Binası'na "ek"

(Benjamin Thompson, 1976, Boston)

"Ek binanın yüksekliği ana binaya
hürmetlidir, onu tehdit etmeyen bir
boyuttadır" (Şekil.4.6) [52].

. Eskiye
saygılı

Şekil.4.6. Quincy Market Binası

* Louvre Müzesi'ne "ek"

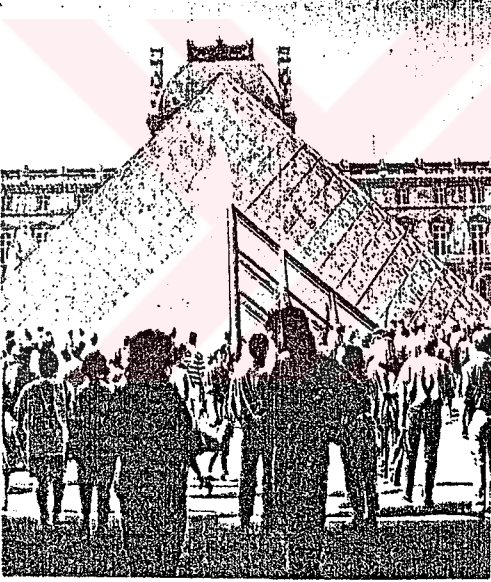
(I.M.Pei, 1989, Paris)

"Kocaman bir piramit yerine yer düzeyinde daha alçakgönüllü bir istenilenlere tam olarak yanıt verebilirdi." D.Hasol, (Şekil.4.7) [53].

. Farklı,
olumsuz

"Piramit dev boyutlu değildir. Önemli yapıları ve perspektifi örtmemekte, kayıp açıları bloke etmektedir." I.M.Pei, (Şekil.4.7)[54].

. Farklı,
olumlu

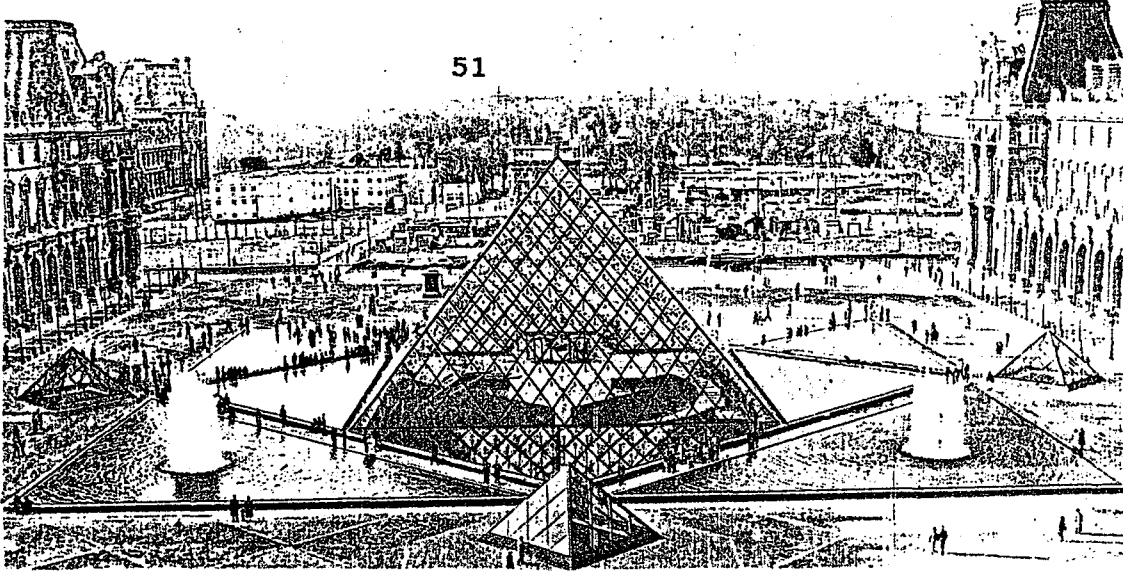

Şekil.4.7.
Louvre
Müzesi
Girişi

"Mimari ve tarihe doymuş olarak tanımlanan Louvre'un tam ortasına yirmi metreden yüksek bir piramidin konması hata olarak yorumlanmaktadır." T.Erkai, (Şekil.4.8)[55].

. Farklı,
olumsuz

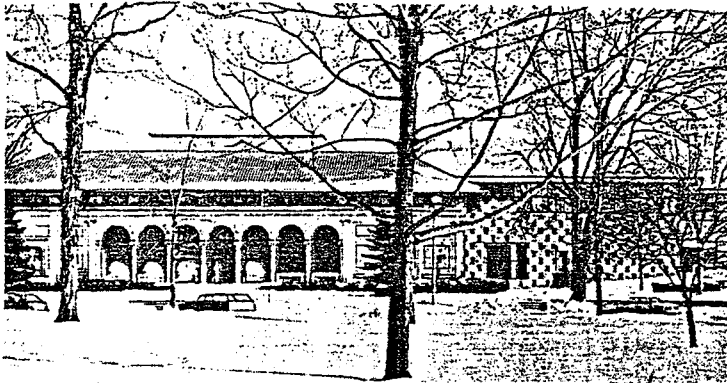

Şekil.4.8. Louvre Müzesi Girişi

* Allen Memorial Sanat Müzesi'ne "ek"
(Venturi-Rauch, 1974, Oberlin)

"Eski binayla açık bir ölçek ilişkisi yoktur. Böyle olunca da, yeni bina eskisinin arkasında gizlenmiştir, yüksekliği de buna yardımcı olmamaktadır." (Şekil.4.9)[56].

► . Aynı,
olumsuz

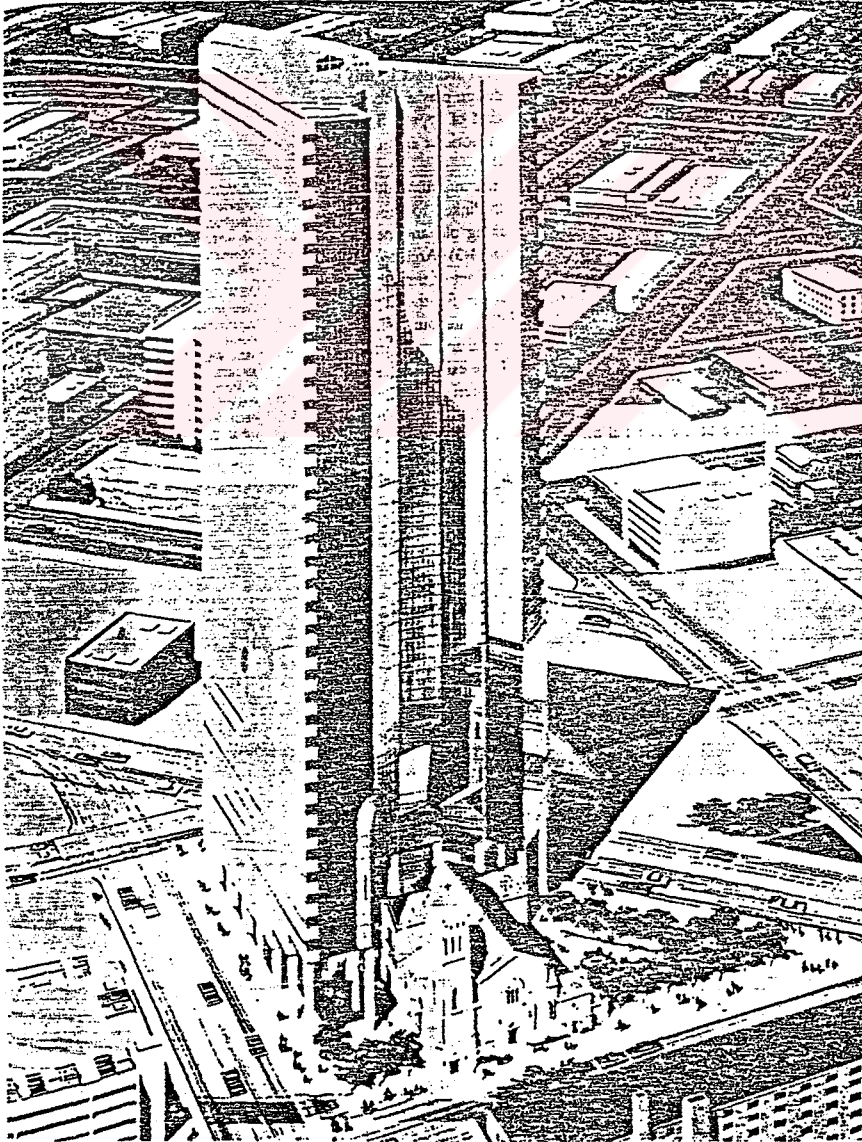
Şekil.4.9. Allen Memorial Sanat Müzesi'ne ek

* Holy Ghost Katolik Kilisesi'ne "ek":
 1999 Broadway ofis binası
 (C.W.Fentress ve ort., 1985, Denver)

"Binalar arasındaki ölçek farkı apaçık ortadadır. Ofis kulesi Rönesans stili daha küçük ölçekli kiliseyle yanyana konmuş çağdaş bir yapının güçlü ifadesidir." (Şekil.4.10) [57].

► . Farklı,
olumlu

Şekil.4.10. Holy Ghost Kilisesi'ne ek

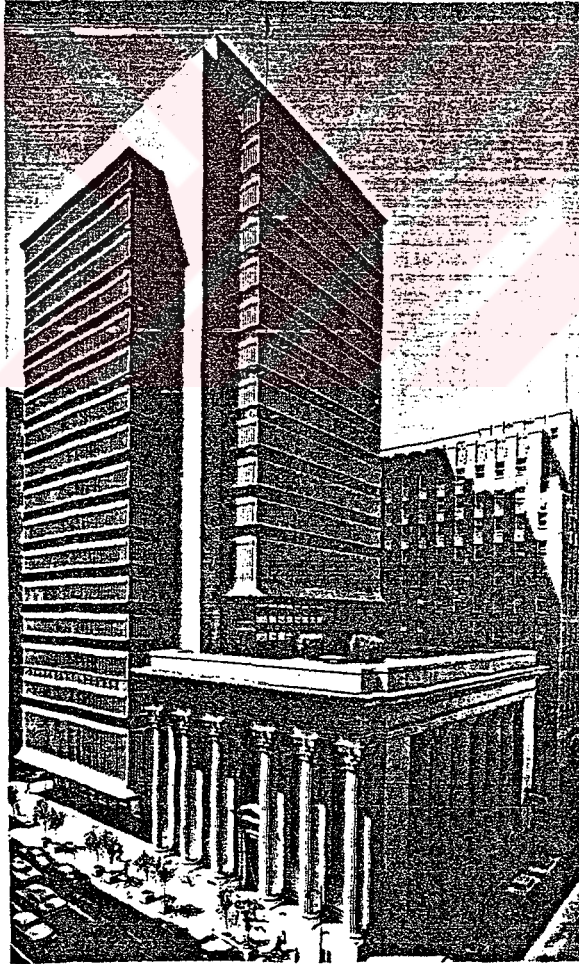
* California Bankası'na "ek"

(Anshen-Allen, 1968, San Francisco)

"Yeni bina 314 feet yüksekliğinde yani eski binanınkinin 4 katı yükseklikte olmasına rağmen kendinden daha küçük yapıyı ezmeksizin görsel ve oransal bir uyum yaratmaktadır." (Şekil.4.11) [58].

. Farklı,
olumlu

. Eskiye
saygılı

Şekil.4.11. California Bankası'na ek

4.3.2. ESKİ YAPI - YENİ YAPI

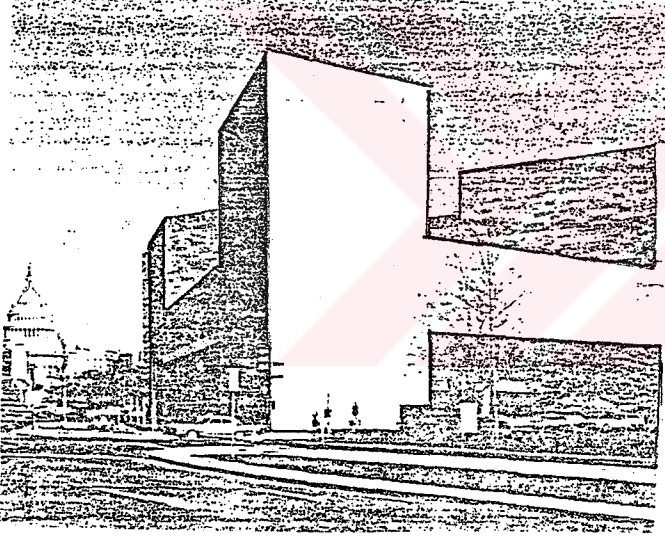
ÜSLUP İLİŞKİLERİNE GETİRİLEN ELEŞTİRİLER

* National Sanat Galerisi'ne "ek"

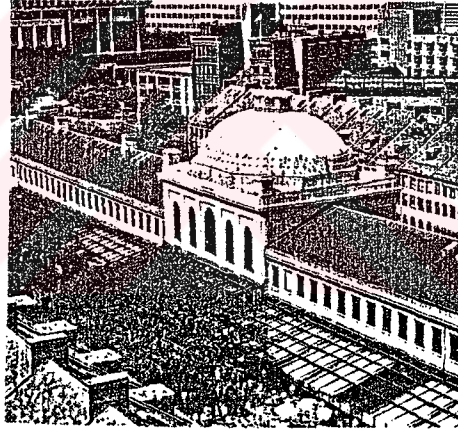
(I.M.Pei, 1978, Washington)

"Sağır dış duvarlar bazen 110 feet yüksekliğe kadar ulaşarak müthiş monoton, cansıkıcı bir görüntü vermektedir." (Şekil.4.12) [59].

CEPHE
ELEMENLARI
. Monoton

Şekil.4.12. National Sanat Galerisi

Şekil.4.13
Quincy Market
Binasına ek

* Quincy Market Binası'na "ek"

(B.Thompson, 1976, Boston)

"Yeni ekin malzemeleri (siyah çelik ve cam) eski Greek Revival binanın sert karakterine uyum sağlamıştır. Her ikisi de gergin, doğrusal ve hasindir." (Şekil.4.13) [60].

MALZEME
. Yorum

* Allen Memorial Sanat Müzesi'ne "ek"
(Venturi-Rauch, 1974, Oberlin)

"Tuğla ögesi ile eski Romanesk binanın izlerini taşımaktadır. Yeni ek, anlaşılması zor bir kontrast içinde eski ile aynı renk ve malzeme (pembe granit ve gül rengi kumtaşı) farklı bir modelde kullanılmaktadır: Rönesans motiflerine karşı bir satranç tahtası!" (Şekil.4.14)[61].

MALZEME

- . Çağrışımlı
- . Benzer

DOKU

- . Kontrast

RENK

- . Aynı

Şekil.4.14
Allen Memorial
Sanat Müzesi'ne
ek bina

"Ek binada eskisinin aynısı formlar ön ve arkada farklı malzemelerde tekrarlanarak bir hiyerarşi kurulmuştur. Aynı formların tekrar edilmesi anlamları değiştiği için saçma olmaktadır." (Şekil.4.15)[62].

FORM

- . Taklit

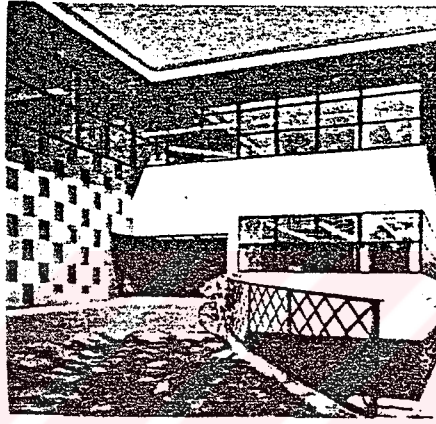

Şekil.4.15
Allen Memorial
Sanat Müzesi'ne
ekin birleşim yeri

"Eski yapının saçaklarına yeni binanın düz çatısının taşan saçakları gönderme yapmaktadır. Şerit pencereler ise, eski binadaki yatay vurguyu yankılamaktadır." A.Colquhoun, (Şekil.4.16.a-b) [63].

CEPHE
ELEMENLARI

. Yorum
CEPHE
DÜZENİ
. Yorum

Şekil.4.16.a-b. Allen Memorial Sanat Müzesi'ne ek bina

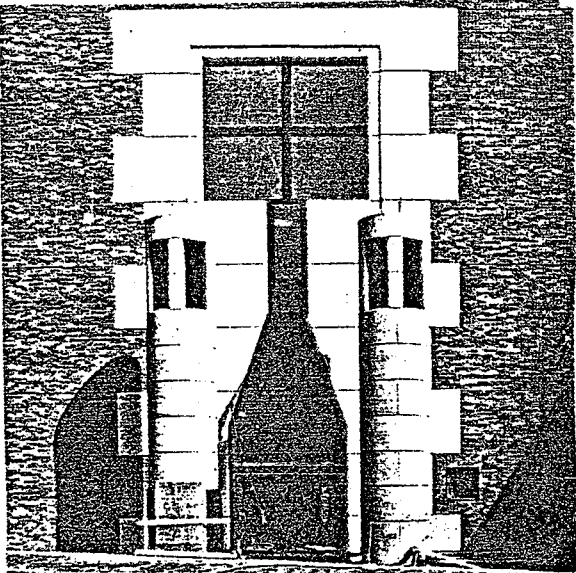
* Sackler Müzesi'ne "ek"

(J.Stirling, Harvard)

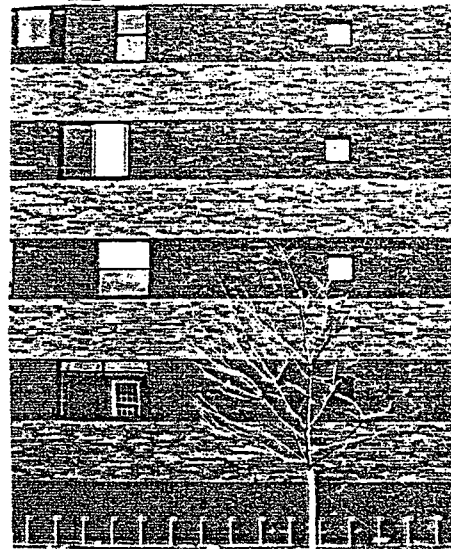
"Stirling bu binasında yakınındaki Victorian Gotik stilindeki Memorial Hall binasına uyum sağlamak için kırmızı ve siyah tuğla kullanmaya karar vermiştir." (Şekil.4.17.a-b-c)[64]

MALZEME

. Yorum

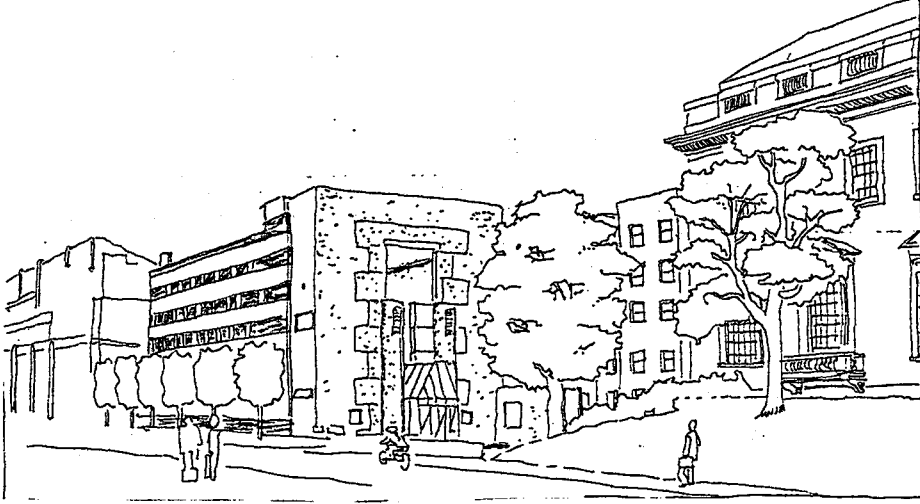

a

b

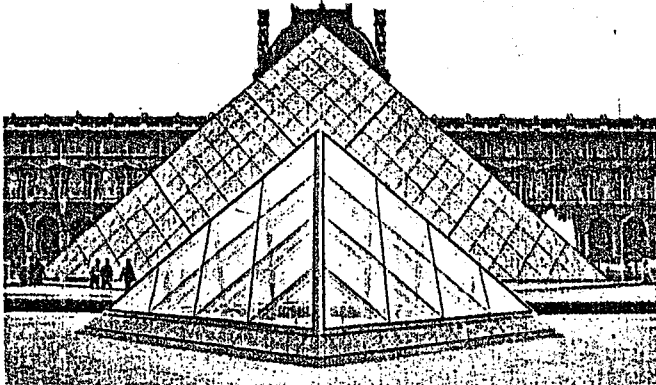
c

Şekil.4.17.a-b-c. Sackler Müzesi'ne ek
 * Louvre Müzesi'ne "ek"
 (I.M.Pei, 1989, Paris)

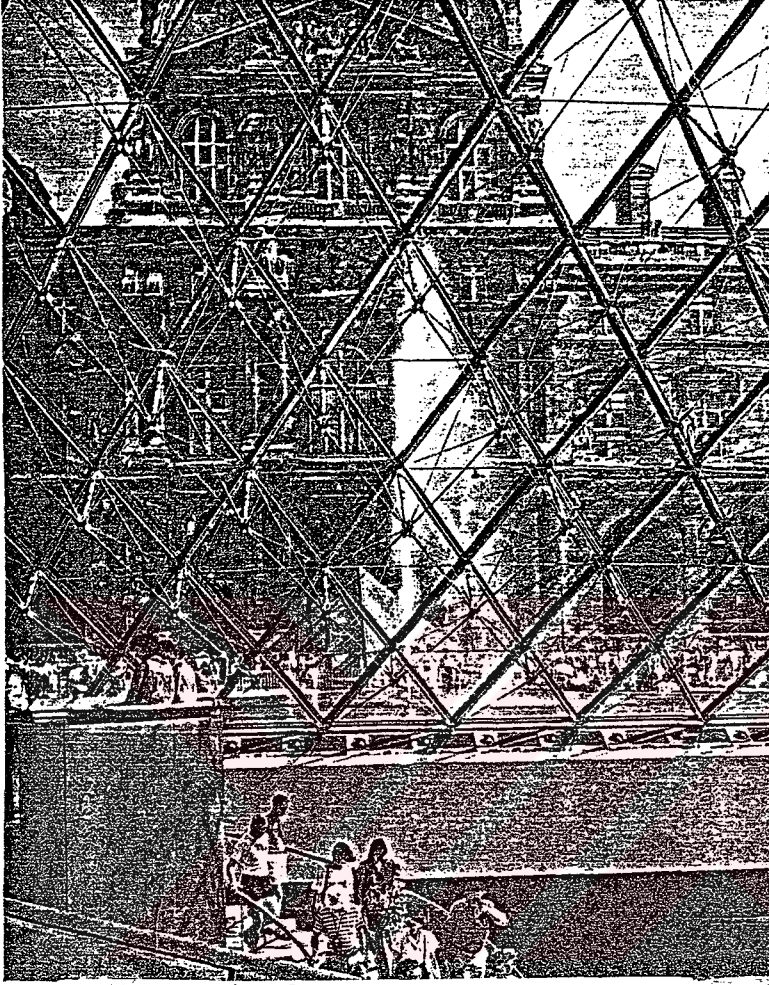
"Piramit camdan olmasına karşın dış görünüşlerde yeterli saydamlığı sağlayamamaktadır. Güneş arkadayken saydam bir tül ardından Louvre'un güzel görünüşleri yakalanabilir ama güneş yanda ya da karşıdaysa cam ve taşıyıcı çelik konstrüksiyon istenilen saydamlık katkısını getirmekte cimri davranmaktadır." (Şekil.4.18,a-b) [65].

MALZEME

▷ . İstenilen sonucu vermemiş

a

Şekil.4.18.a-b. Louvre Müzesi

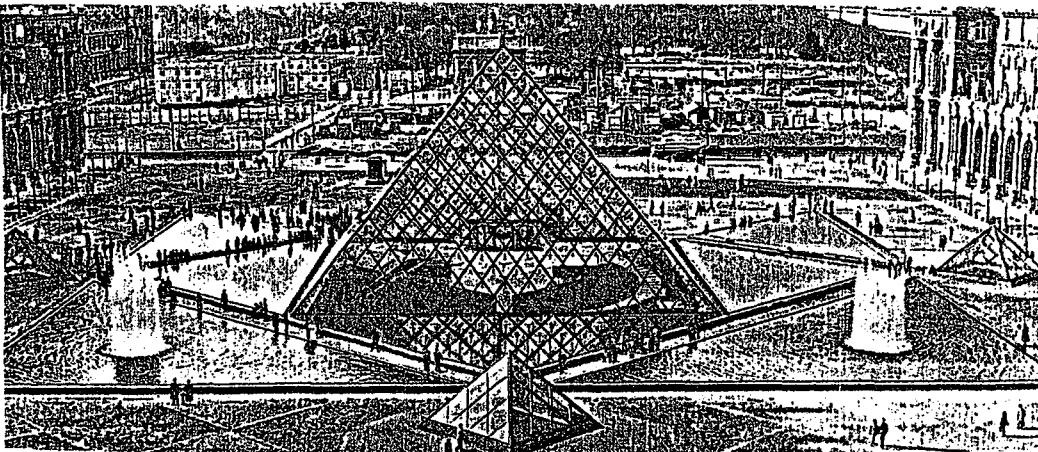
b

"Piramidin formu sade, doğal ve antik mimariyi çağrıştırmakla birlikte geometri ve tarihi birleştiren karmaşık bir yapıdır." (Şekil.4.19) [66].

FORM

. Sade

. Yorum

Şekil.4.19 Louvre Müzesi Girişi

* Currier Sanat Galerisi'ne "ek"

"Yeni "ek"ın mekanları daha çağdaş malzemelerle oluşturulabilirdi. Örneğin, duvarları cam tuğladan yapmak gibi.

MALZEME

. Çağdaş
değil

Orijinal cephenin detaylarını taklit etmek yerine italyan mimarisinin bir yorumu yapılmıştır. Orijinal binada kullanılan kireçtaşına benzer olarak detaylandırılan standart tuğlaya karar verilmiştir."S.Stephens, (Şekil.4.20) [67].

CEPHE

ELEMANLARI

. Yorum

MALZEME

. Yorum

Şekil.4.20. Currier Sanat Galerisi'ne ek

* Virginia Güzel Sanatlar

Müzesi'ne "ek"

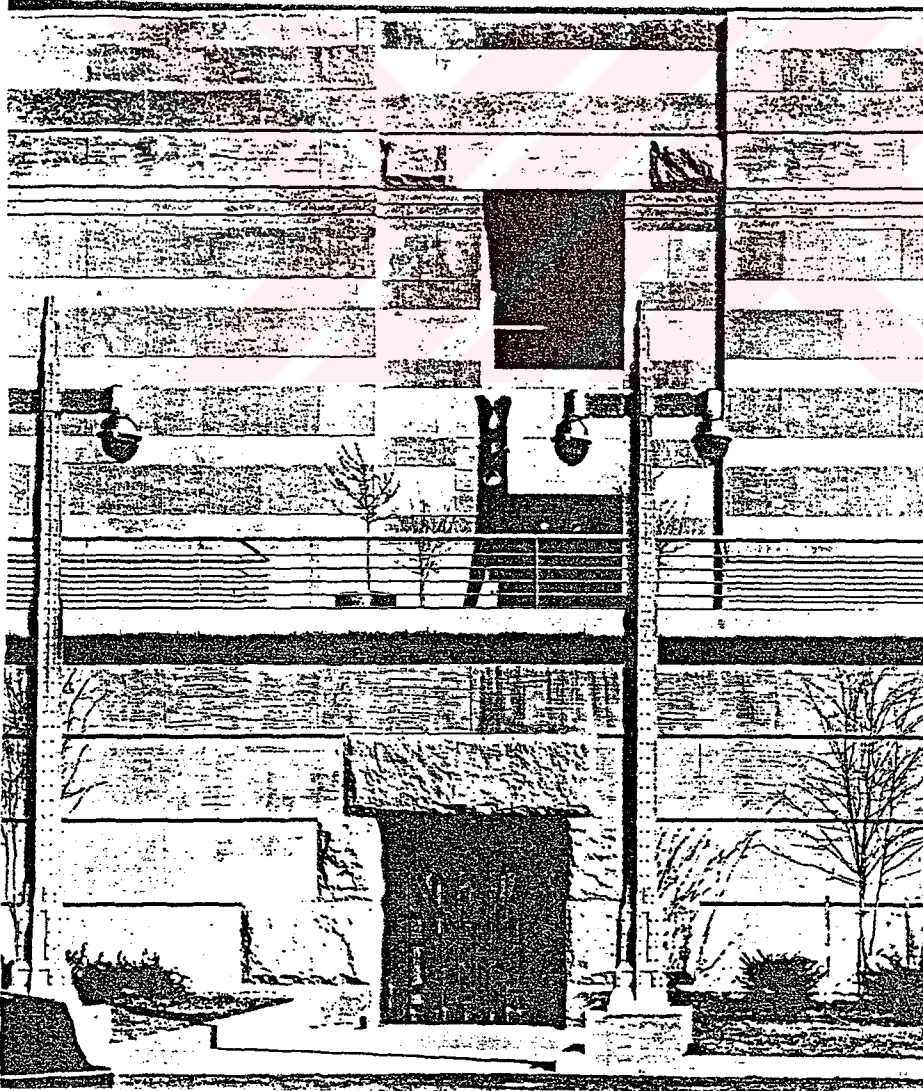
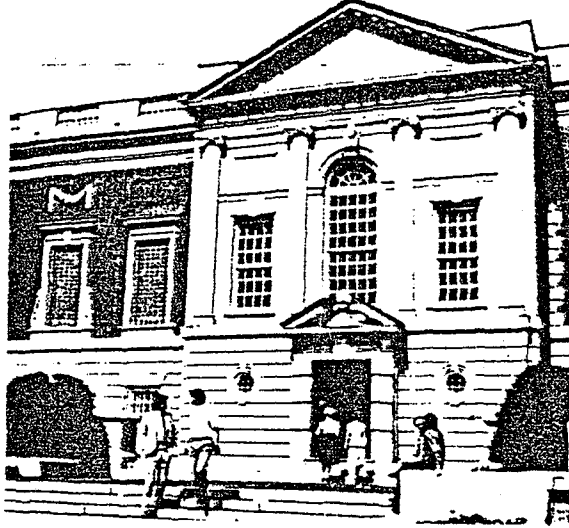
(H.Holzman, 1985, Virginia)

"Dış cephe malzemeleri seçilirken orijinal binada kullanılan kireçtaşının kullanılması tarihi binayı çağrıştıran elemanlardan biri olmuştur." S.Stephens, (Şekil.4.21.a-b) [68].

MALZEME

. Yorum

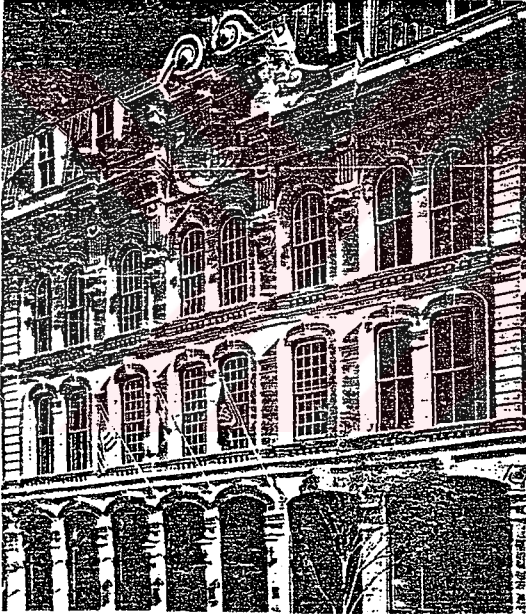

Şekil.4.21.a-b. Virginia Güzel Sanatlar Müzesi'ne ek

* Dry-goods Warehouse Binası'na "ek"
(G.Mitchell, Galveston, USA)

"Binanın depodan lüks otele çevrilmesi sırasında, çatıya ekstra bir kat eklenmiştir. Böylelikle çatının eğimi orijinal eğime göre daha fazlalaşmıştır. Bu da binanın daha iddialı olmasını sağlamıştır." S.Cantacuzino (Şekil.4.22)[69].

FORM
. iddialı

Şekil.4.22
Dry-goods
Warehouse
Binasına ek

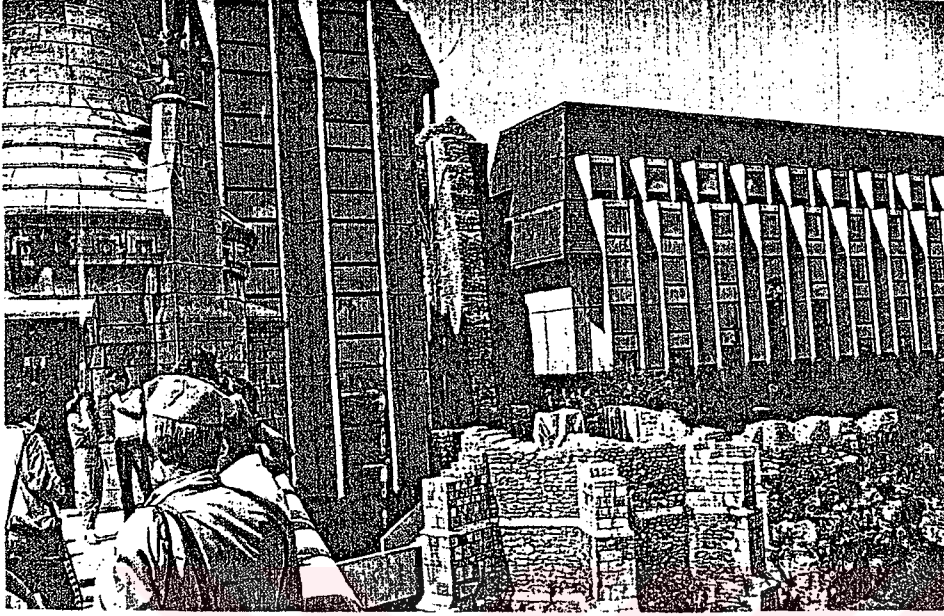
* Budapeşte Hilton Oteli

"Budapeşte'de Gotik özellikler gösteren bir kilisenin ve eski duvar kalıntılarının arasına yapılmış olan otel binası uyumlu kontrast bir etki yaratmaktadır. Kilise ile olan biçimsel uygunluk, doluluk-boşluk oranlarının farklı bir yorumla tekrarı, ortak bir dil oluşturması tarihi bina ile uyumu sağlama çabalarıdır." S.Aydınlı, (Şekil.4.23)[70].

CEPHE
DÜZENİ
. Yorum

FORM
. Yorum

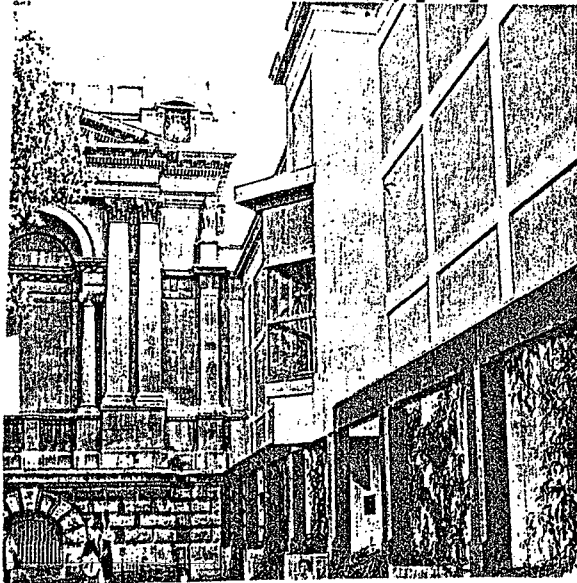

Şekil.4.23. Budapeşte Hilton Oteli

* Tate Galerisi'ne "ek": Clore Galerisi
(J.Stirling, 1985, Londra)

"L biçimindeki Clore Galerisi'nin bir kanadı Tate Galerisi'nin kornişinin ve süs öğelerinin soyutlanarak devam ettirilmesi ile görsel bağ oluşmaktadır." S.Aydınlı, (Şekil.4.24) [71].

CEPHE
ELEMENLARI
. Yorum

Şekil.4.24
Clore Galerisi

"L'nin bir diğ er kanadı tuğla ızgara panellerinin giderek daha soyut kullanımı ile portland taşı ve tuğla karışımı geleneksel komşu binaya gönderme yapmaktadır." S.Aydınlı, (Şekil.4.25)[72].

MALZEME

. Yorum

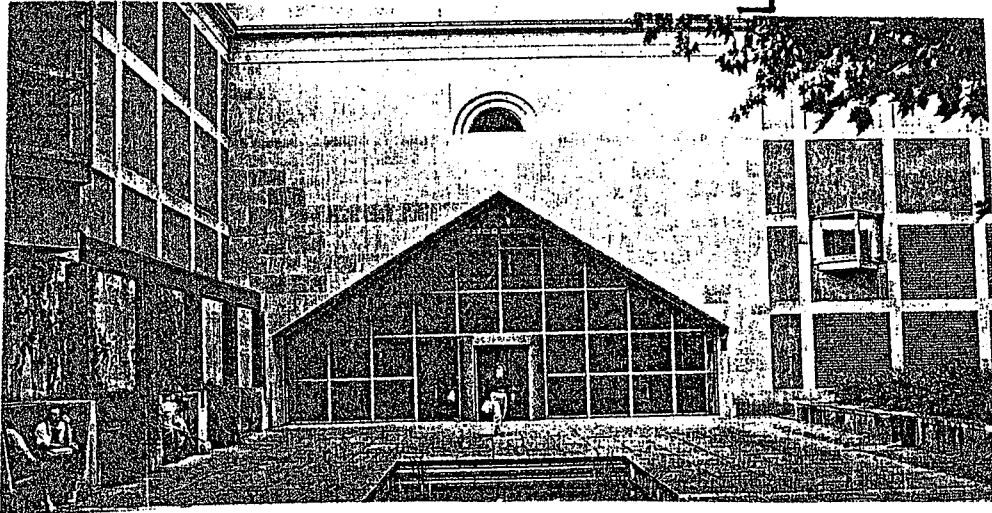

Şekil.4.25
Clore Galerisi

"Clore Galerisi'nin girişinde tarihe malolmuş biçimler abartılmış oranlarla ve neşeli bir yorumla yeniden canlandırılmış, bunun için de modern mimarinin biçim repertuarı kullanılmıştır." S.Aydınlı, (Şekil.4.26)[72].

GİRİŞ

. Yorum

Şekil.4.26
Clore Galerisi
Girişi

* Çırağan Sarayı'na "ek"

(Birleşmiş Mimarlar, 1989, İstanbul)

"Sarayın yanına inşa edilen eski yapıya benziyormuş gibi yapan saygısız kitle, kültürümüzün taşlaştırılmasıdır." C.Bektaş, (Şekil.4.27)[73].

FORM

. Taklit

Şekil.4.27. Çırağan Sarayı'na ek

* Mount Pleasant ilkokulu'na "ek"

(TAMS ortaklığı, Hampshire)

"Eski binanın cephe oranları yeni binanın cephe oranları için esas olarak alınmıştır. Orijinal binadaki tuğla panelleri, ek binada beton blok panelleri sağır duvarlarda kullanmak yoluyla çağrıştırılmıştır." T.Fisher (Şekil.4.28)[74].

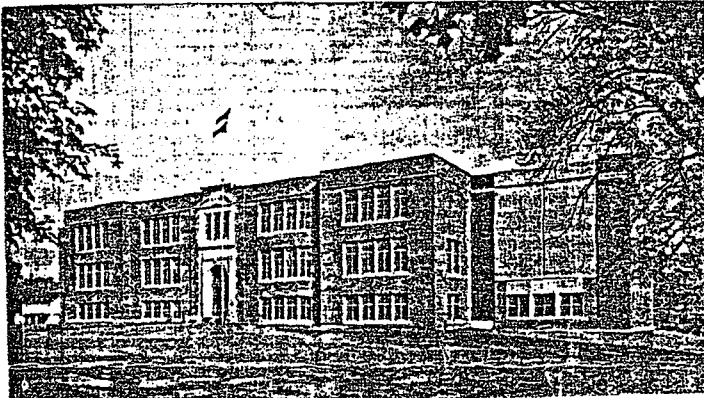
CEPHE

DÜZENİ

. Doluluk-boşluk oranları benzer

MALZEME

. Yorum

Şekil.4.28
Mount Pleasant
ilkokulu'na ek

* Pre- and Early History Museum

(J.P.Kleihues, Frankfurt)

"Eski ile yeni arasındaki farklılıklar eski alınlığın sakinliğinden kırmızım-sı ve sarımsı bantlarla güçlü ritmine uzanan ilginç doku farklılıklarıyla ortaya çıkmaktadır. Bu bantlar bugün yıkılmış olan 19.yy. Frankfurt Stock Exchange binasında görülen motifleri hatırlatır." S.Doubilet, (Şekil.4.29) [75].

Şekil.4.29. Pre-and Early History Museum

DOKU

. Yorum

CEPHE

ELEMANLARI

Yorum

* Memphis Brooks Sanat Müzesi'ne "ek"

(SOM, L.Askew Nixon, F.Wolfe,
Memphis, Tennessee)

"1915'te J.G.Rogers tarafından yapılan binaya eklenen bölümün cephesindeki beş kare pencere, tarihi binanın oranlarını taşır. İki katın kornişleri ve yatay bölünmeleri de taklit etmeksizin tarihi binayı çağrıştırır." J.Murphy, (Şekil.4.30) [76].

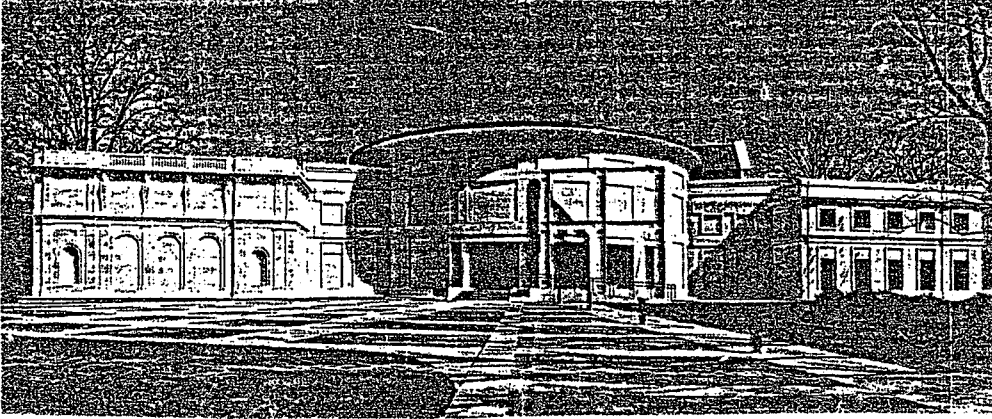
CEPHE

ELEMANLARI

. Yorum

DOKU

. Yorum

Şekil.4.30. Memphis Brooks Sanat Müzesi'ne ek

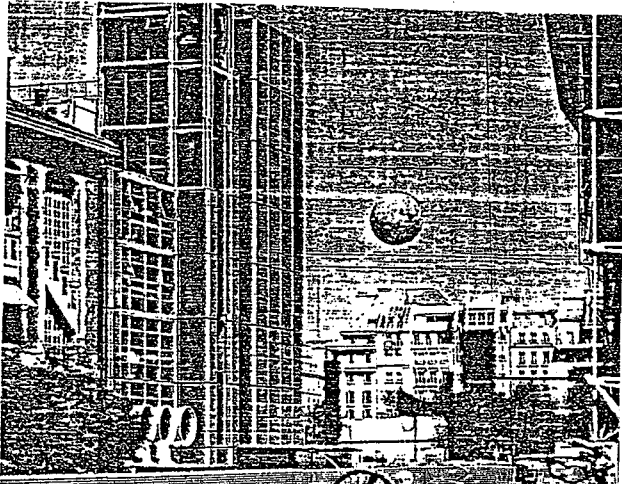
"Yeni binanın krem rengi duvarları varolan binanın mermerleriyle aynı renktedir. Böylelikle eski bina hürmetli bir tavırla çağrıştırılmıştır."(Şekil.4.30)[77].

RENK
. Aynı

* Müzik stüdyolarına "ek"
(R.Piano, Paris)

"Tarihi Stravinsky Meydanı ve Pompidou Kültür Merkezi ile görsel bir hat oluşturmak için yeni binada cam ve tuğla kullanıldı."(Şekil.4.31)[78].

MALZEME
. Yorum

Şekil.4.31
Müzik Stüdyoları'na ek

* Beyoğlu'nda tarihi bir binaya "ek":
AKEV (Atölye MD, Proje halinde)

"AKEV Kültür ve Sanat Evi'ne getirilen işlevlerin geliştirdiği dış cephe "eski" ve "yeni"yi çelişki içinde biraraya getiren, "eski"yi tekrar kendi boyutlarında çevresi ile ilişkili bir kişiliğe kavuşturan ve koruyan bir anlayışla tasarlanmıştır." (Şekil.4.32).

"Cephede hem eski, hem de yeni eşit değerde, ama bir bütünsellik içinde yanyana gelmekte, böylece eski bir eser yeni bir eklentiyle çağdaş bir kimlik kazanmaktadır. Sözkonusu binaya daha önce yapılan ve eski cephenin bir taklidi niteliğinde olan kat ilavelerinin de çağdaş bir malzeme ve biçim anlayışıyla gizlenmiştir." M.Tapan (Şekil.4 32.a-b) [79].

CEPHE

DÜZENİ

- . Eski-yeni diyalogu var

CEPHE

DÜZENİ

- . Eski-yeni bütünlüğü
- . Yeni kimlik

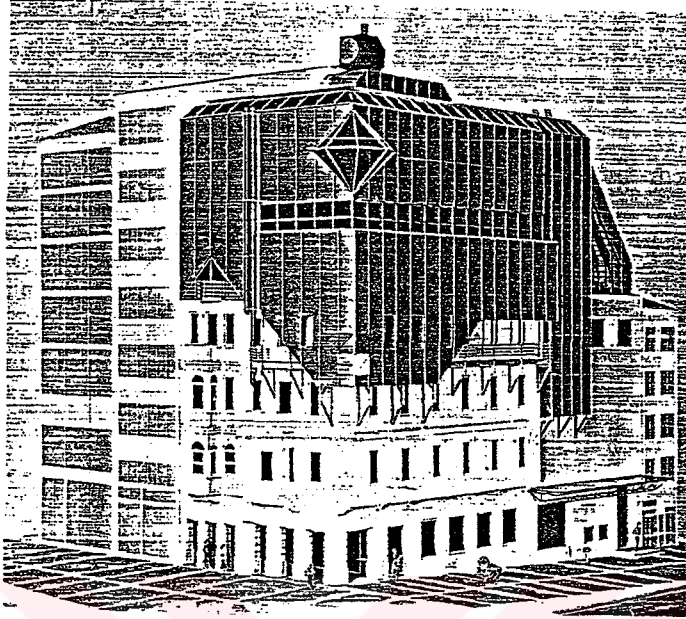
MALZEME

- . Kontrast

FORM

- . Kontrast

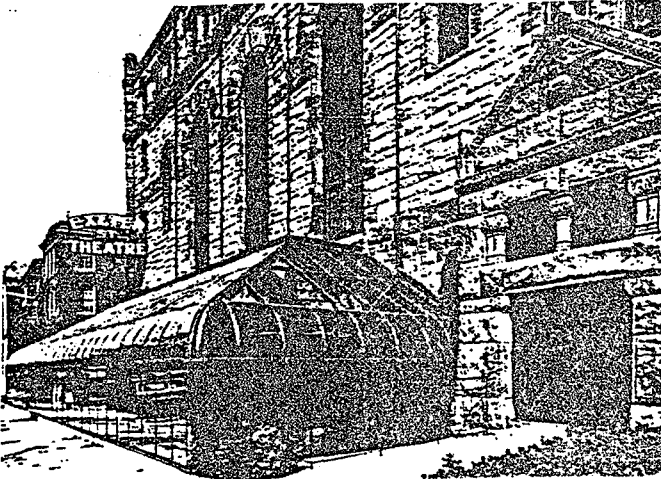

Şekil.4.32.a-b. AKEV

* Exeter Tiyatrosu'na "ek"
(Childs-Bertman-Tseckares,
1977, Boston)

"Bu örnekteki çelik ve cam serada olduğu gibi bazı malzemelerin birleşimleri sempatik olabilir. Tiyatro binasına yapılan bu ekte, cam ve çeliğin pürüzsüzlük ve hafifliği, taşın pürüzsüzlüğü ve ağırlığı ile güzel bir kontrast içindedir."
(Şekil.4.33) [80].

MALZEME
. Kontrast

Şekil.4.33
Exeter Tiyatrosu'na ek

* Fish Market'in borsaya
dönüştürülmesi

(R.Rogers, London)

"Thames Nehri kıyısı boyunca giden tipik yunus balığı şeklindeki elektrik direkleri yeni tasarımın çoğunlukla demir işçiliğinde aynen kullanılmıştır." R.Moore, (Şekil.4.34)[81].

FORM

. Taklit

Sekil.4.34
Fish Market
Binası'na ek

* Bernsberg Belediye Binası

(G.Böhm, 1969, Bernsberg)

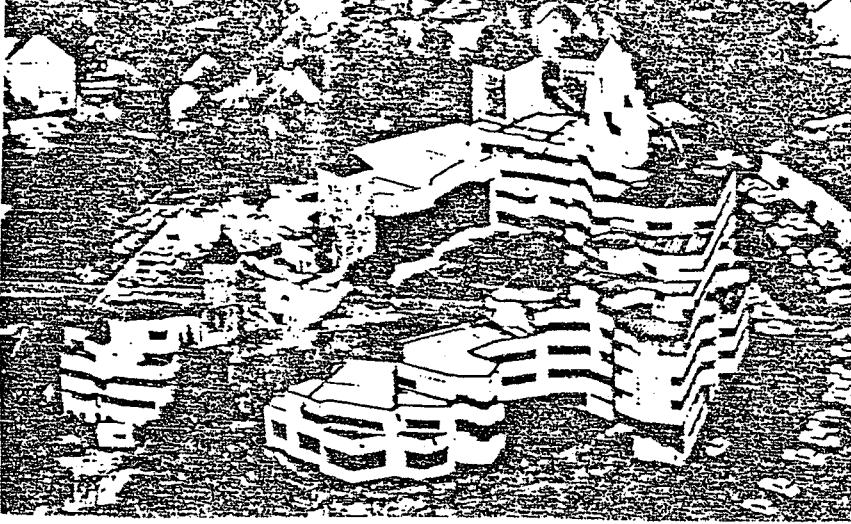
"Yeni bina irrasyonel eskinin karakterine uyan irrasyonel bir formda gerçekleştirilmiştir.

Eskiye kopye etmeden ondan esinlenen bu yapı hem içinde bulunduğu çevreyle çelişkiye düşmemekte, hem de tarihsel sürecin devamlılığını sağlamaktadır." F.Özer, (Şekil.4.35)[82].

FORM

. Yorum

. Eskiye
saygılı

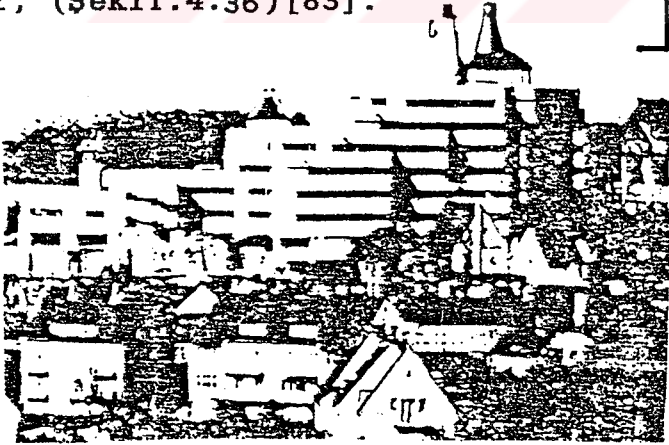

Şekil.4.35. Bernsberg Belediye Binası

"Yapının teraslar halinde çok hareketli bir biçimde ele alınmış olması eski şehrin minyatür boyutlarıyla uyum sağlamaktadır."

F.Özer, (Şekil.4.36)[83].

FORM
. Saygılı

Şekil.4.36
Bernsberg
Belediye
Binası

* Cibali SSK Dispanseri

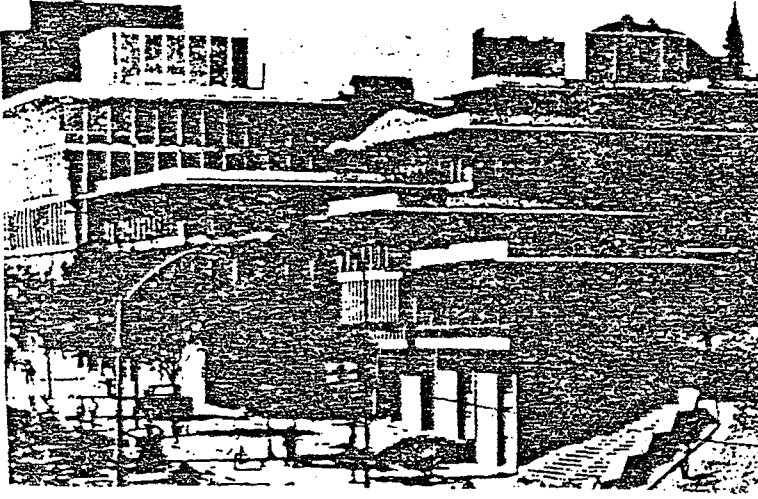
(S.H.Eldem, 1972, İstanbul)

"Yapı çevredeki inişli çıkışlı eski dokuya uyum içinde ve onları ezmeyen bir ölçekte gerçekleştirilmiştir."

F.Özer, (Şekil.4.37)[84].

FORM
. Saygılı
. Yorum

Şekil.4.37. Cibali S.S.K Dispanseri

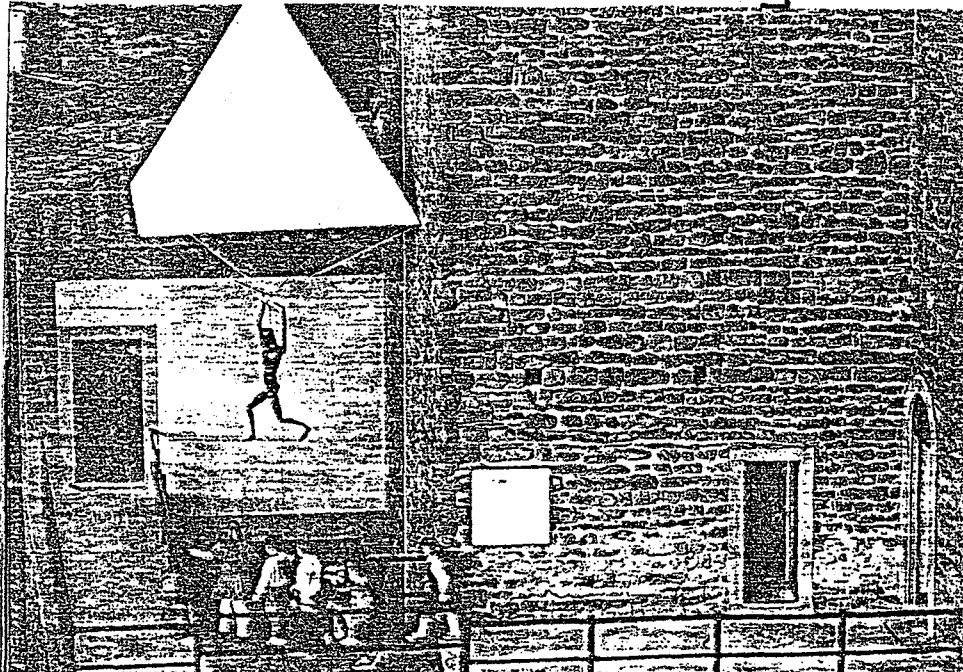
* Parma'da bir müzeye "ek"

"Tasarımcılar beyaz boyalı panolar ve yapı iskeleleri ile 17.yy. tuğla işçiliğinin dokusunu ve eski tarzın güzelliğini açığa çıkarmak için zımparalanmış ve sıvaları kaldırılmış duvarları olan eski yapının içinde sade mekanlar yaratmışlardır."

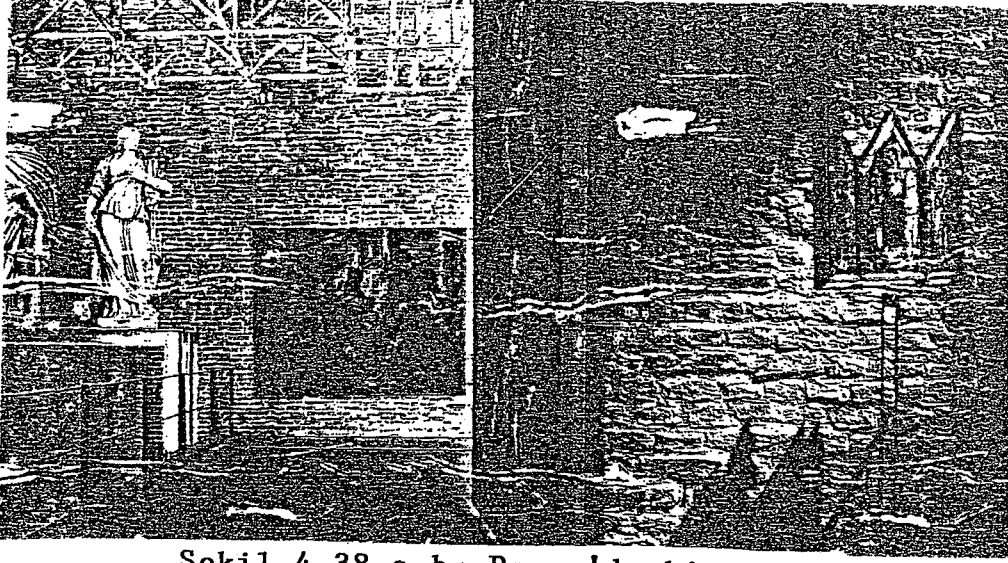
F.Anderton, (Şekil.4.38.a-b) [85].

MALZEME

- . Gösterişsiz
- . Sade
- . Saygılı

Şekil.4.38.a-b. Parma'da bir müze

b

* California Bankası'na "ek"

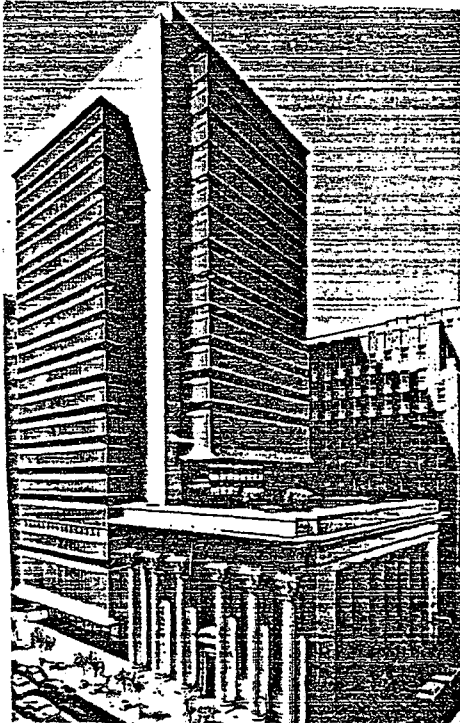
(Anshen-Allen, 1968, San Francisco)

"Eski binanın yüksek ve güçlü düşey etkisi olan girişi ve kolon duvarıyla kontrast oluşturmak ve bankanın anıtsal formunu ortaya çıkarmak için yeni binaya çok camlı, alçak, yatay etkisi olan bir giriş düşünülmüştür."

R.M.Warner, (Şekil.4.39)[86].

GİRİŞ

. Eskiye
saygılı

Şekil.4.39
California
Bankası'na ek

"Yeni binadaki prekast beton cephe elemanları eski binadaki Korint nizamı kolonların dokusuna benzer şekilde fugalı olarak yapılmıştır. Orijinal binanın açık gri granitlerinin ve koyu bronz renkteki ızgaralarının renkleri yeni binada da tekrarlanmıştır."
R.M.Warner, (Şekil.4.39)[86].

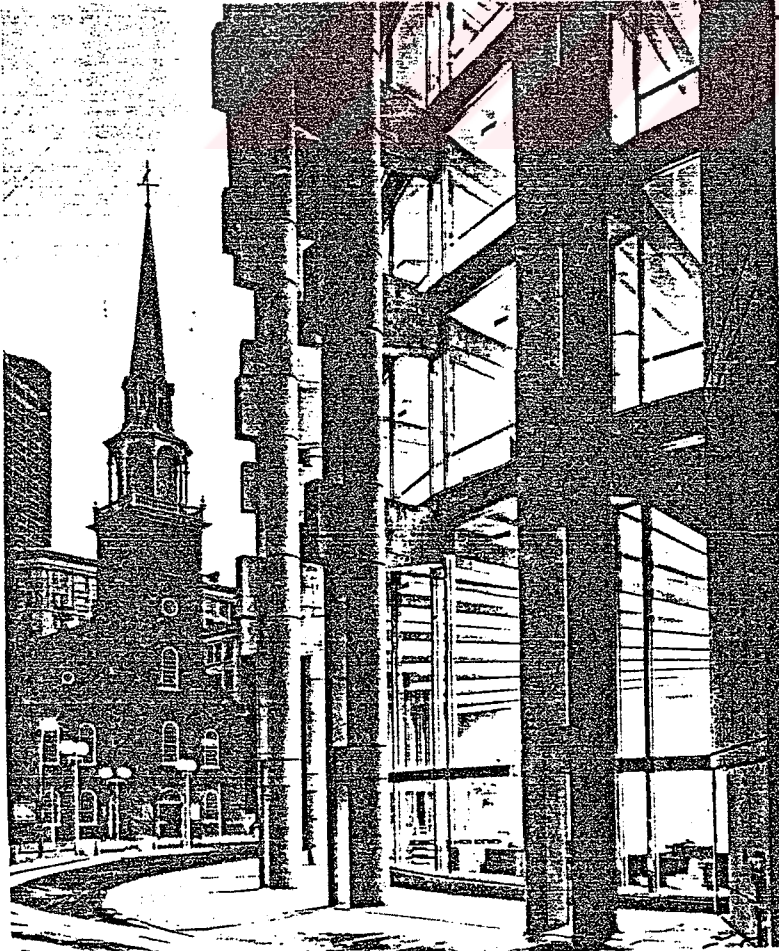
DOKU
. Yorum

RENK
. Aynı

* Boston Five Cents Savings
Bankası'na "ek"
(Kallman-Mc Kinnel, 1976, Boston)

"Beton ek, eski binanın gri kireçtaşı rengine uygun olarak gerçekleştirilmiştir." R.M.Warner, (Şekil.4.40)[87].

RENK
. Çağrışımlı
. Benzer

Şekil.4.40
Boston Five
Cents Savings
Bankası'na ek

* Pennsylvania Yangın Sigorta

Şirketi'nin cephesine "ek":

Penn Mutual Tower

(Mitchell/Giurgola, 1977,
Philadelphia)

"Mısır figürleri taşıyan eski cephenin alınlığını çağrıştıran yeni binanın en üstündeki boş heykelsi çerçeve ile eski ve yeni arasında bir iletişim oluşturulmuştur." R.M.Warner, (Şekil.4.41).

"Tamamlayıcı renk ve malzemelerin kullanımıyla tarihi yapıya duyarlı bir "ek" sağlanmıştır." The Award's Jury, (Şekil.4.41.a-b) [88].

CEPHE

ELEMANLARI

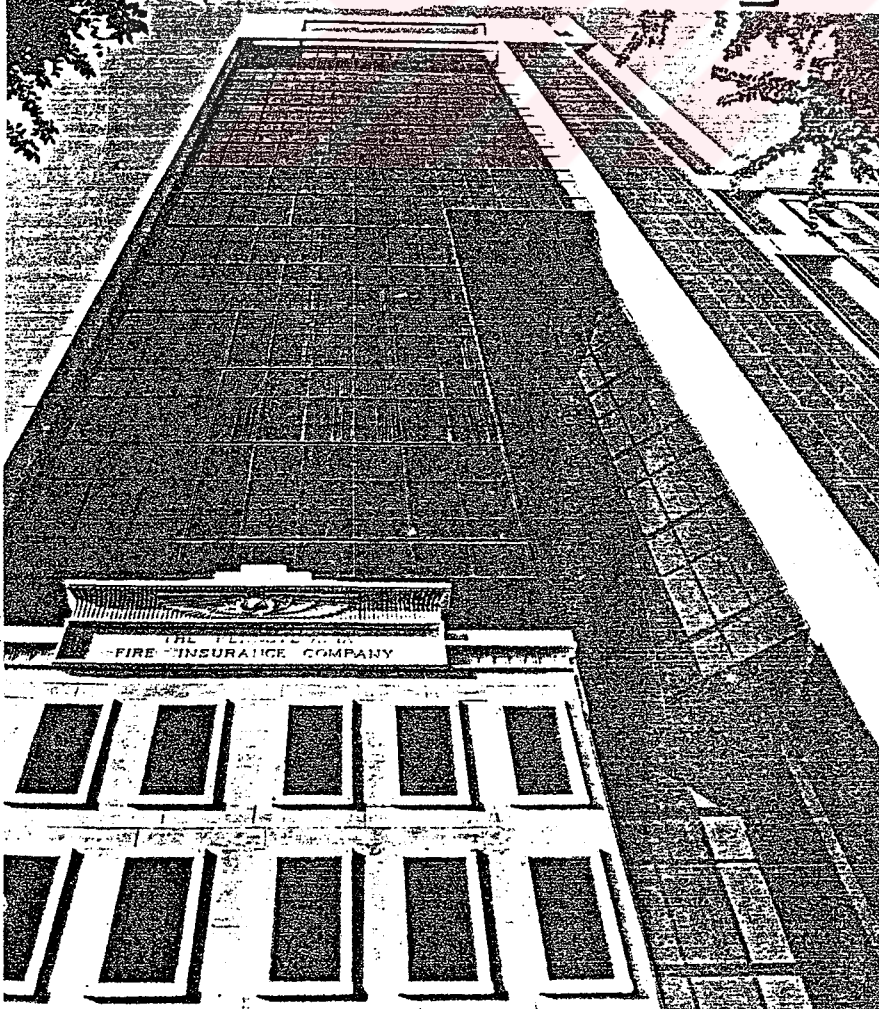
. Yorum

RENK

. Uyumlu

MALZEME

. Uyumlu

Şekil.4.41.a-b. Pennsylvania Yangın Sigorta Şirketi'ne ek

* Pompidou Kültür Merkezi

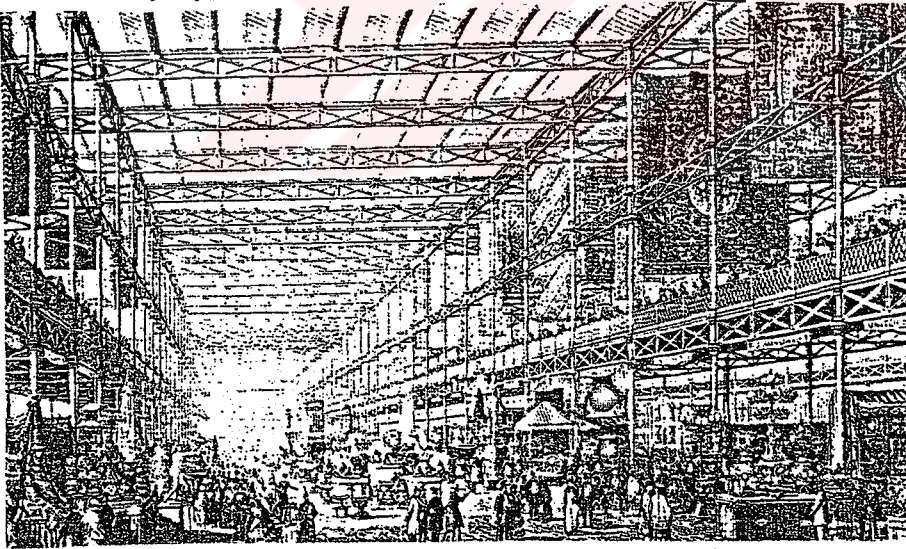
(Piano-Rogers, 1977, Paris)

"19.yy. Fransız cam demir işçiliğini referans alarak inşa edilmiştir. Crystal Palace'dan etkilenmiştir."

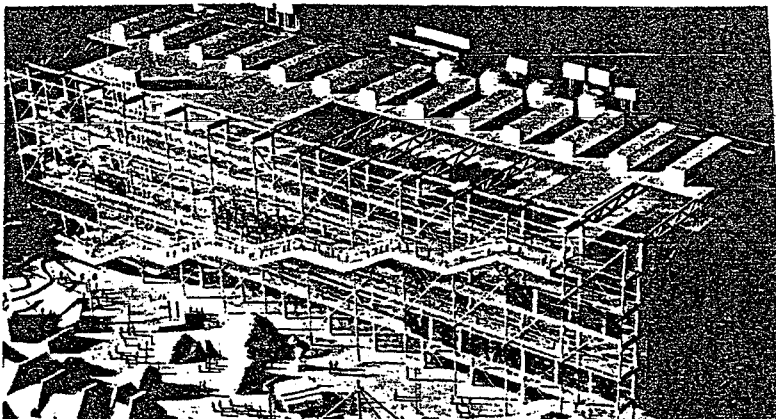
F.Yürekli, (Şekil.4.42.a-b) [89].

MALZEME

. Yorum

a

b

Şekil.4.42.a-b. Pompidou Kültür Merkezi.

4.3.3. ESKİ YAPI - YENİ YAPI

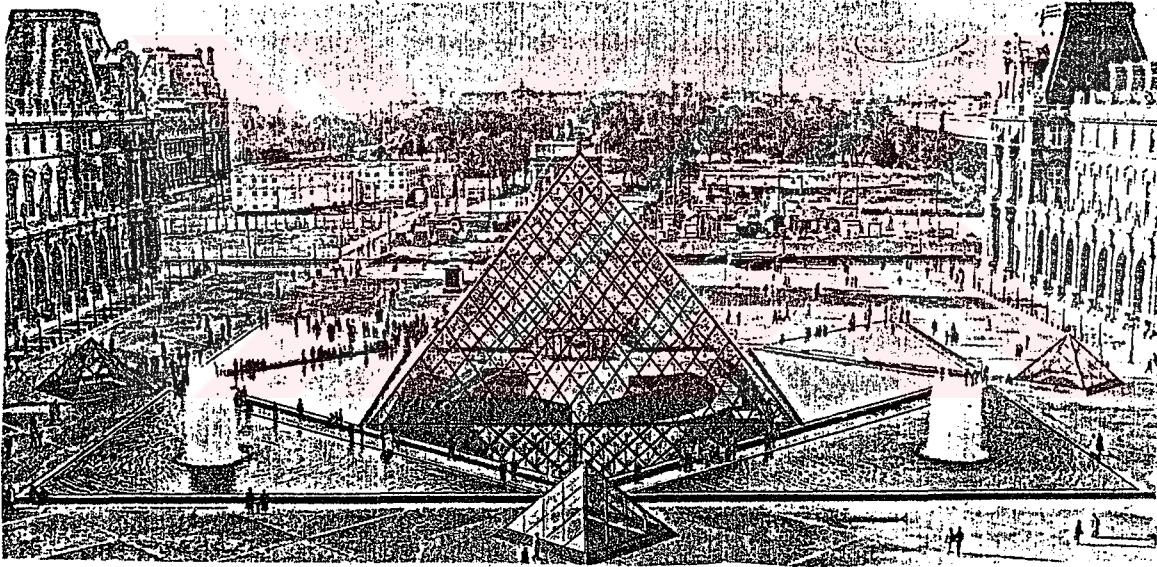
YAPIM TEKNOLOJİSİ İLİŞKİLERİNE GETİRİLEN ELEŞTİRİLER

* Louvre Müzesi'ne "ek"

(I.M.Pei, 1989, Paris)

"Emektar tarihi yapılara yapılan üstün teknoloji ürünü ekleme, getirdiği yenilik ve sürprizle yerli yabancı binlerce insanı Louvre'a çekmeyi başarmaktadır." D.Hasol, (Şekil.4.43) [90].

. Uyumlu

Şekil.4.43. Louvre Müzesi'ne ek

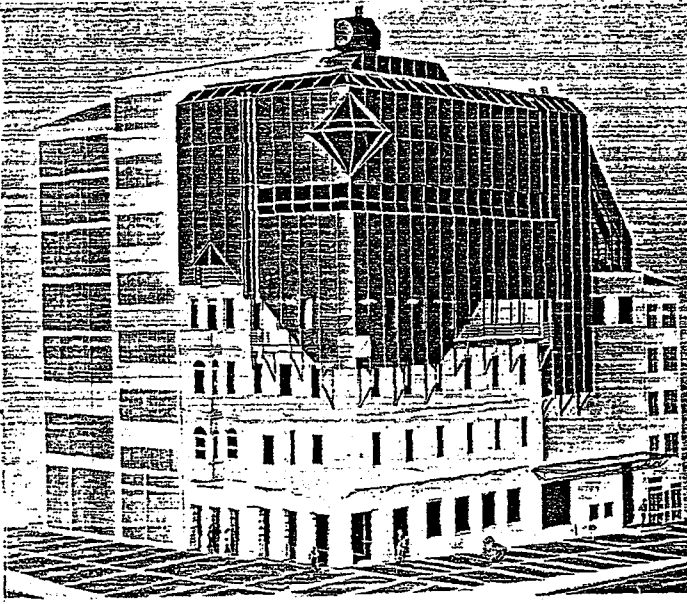
* AKEV

(Atelye MD, Proje halinde, Beyoğlu)

"Eskiye tekrar kendi boyutlarında çevresi ile ilişkili bir kişiliğe kavuşturarak ve koruyarak; yeniye ise çağdaş teknolojinin getirdiği olanakları ve geleceğe dönük yaklaşımı ile AKEV'in günümüz İstanbul'una bakışını yakalamıştır." M.Tapan, (Şekil.4.44) [91].

. Uyumlu

. Saygılı

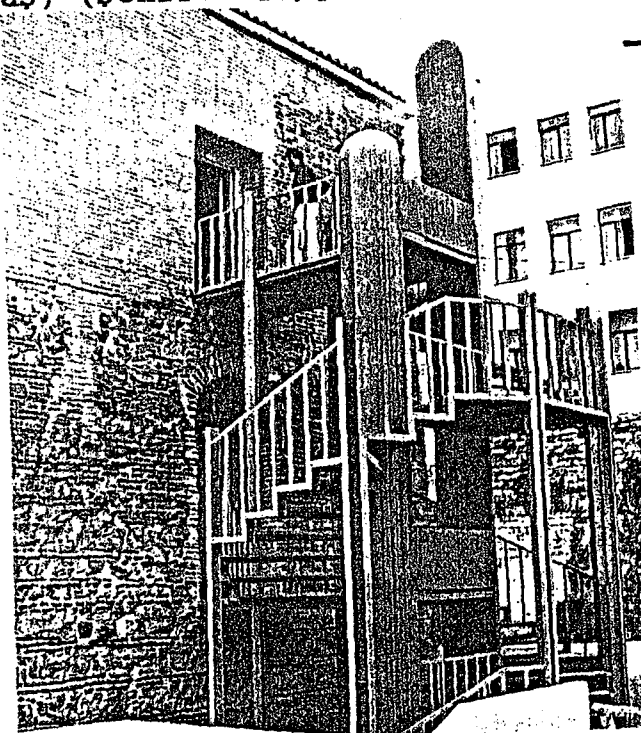

Şekil.4.44. AKEV

* Haliç'te yenilemeler: Yeni PTT
(C.Bektaş, 1990, İstanbul)

"Yeniden tasarlanan çelik merdiven geçmişe sonuna dek saygılı, apaçık tek fazla çizgisi olmayan, çağdaş bir yapım teknolojisi ile inşa edildi."
C.Bektaş, (Şekil.4.45)[92].

- . Uyumlu
- . Saygılı

Şekil.4.45
PTT Binası

* Parma'da bir müze

(Guido Canali, İtalya)

"Bazı döşemeler, binaya yeni kullanım verilirken eski Farnese binasının yapım teknolojisinin kanıtlarını taşıdığı için korundu." S.Cantacuzino (Şekil.4.46)[93].

TEKNOLOJİ

. Korundu.

Şekil.4.46. Parma'da bir müze

4.3.4. ESKİ YAPI - YENİ YAPI

FONKSİYON İLİŞKİLERİNE GETİRİLEN ELEŞTİRİLER

* Çırağan Sarayı'na "ek"

(Birleşmiş Mimarlar, 1989, İstanbul)

"Çırağan Sarayı yanık yıkık durumuyla bile tarihimizden birçok şeyi anlatmaktaydı. Oysa şimdi, içi tümüyle yıkılıp Osmanlı'nın oylum kurgusu bir yana bırakılıp, para adına verilen yeni işleve göre taşlaştırılmıştır."

C.Bektaş, (Şekil.4.47) [94].

YENİ

FONKSİYON

. Eski yapıyı yıpratıcı

Şekil.4.47. Çırağan Sarayı ve yeni ek bina

* AKEV

(Atelye MD, Proje halinde, Beyoğlu)

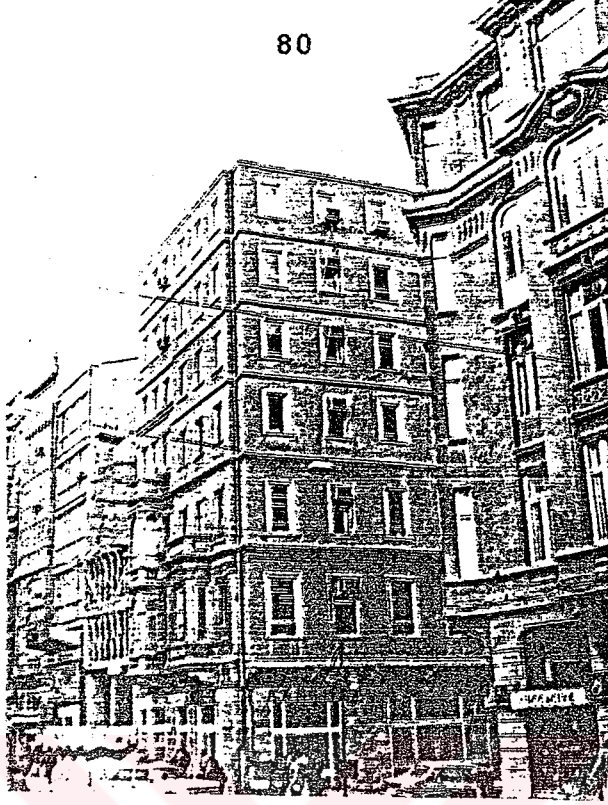
"Dışta çağdaş malzeme ve biçim anlayışıyla tasarlanan bina için seçilen işlevlerin doğruluğu da gözlenmiştir." M.Tapan, (Şekil.4.48.a-b) [95].

YENİ

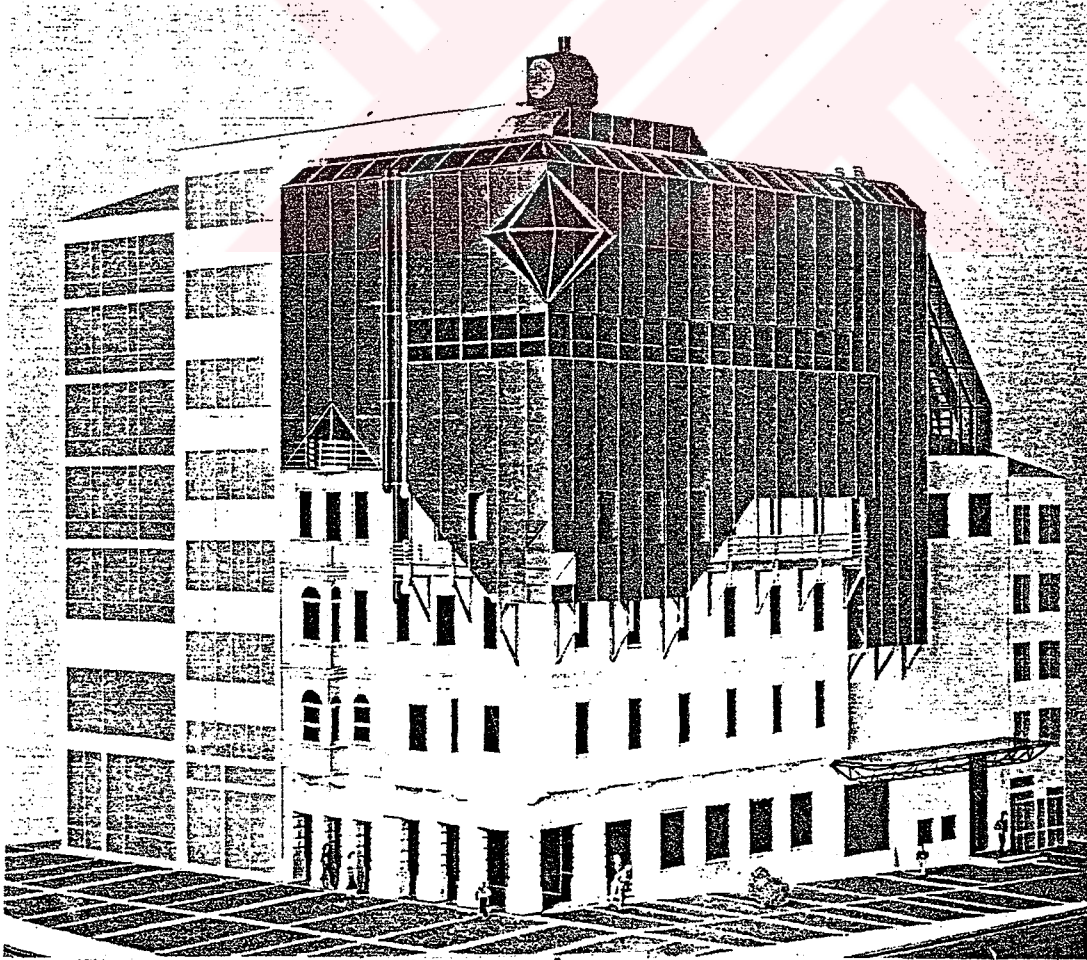
FONKSİYON

. Eski yapıyı yaşatıcı

a

b

Şekil.4.48.a-b. Beyoğlu'nda bir tarihi bina ve
restore edilmiş hali:AKEV

* Gar D'Orsay'ın müzeye
dönüştürülmesi

(Gae Aulenti, 1979, Paris)

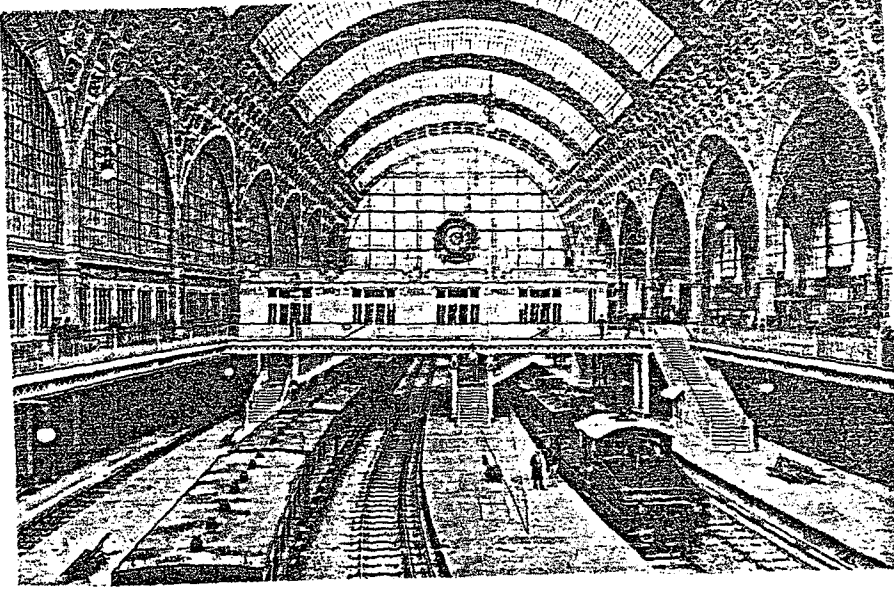
"Bir tarihsel yapı, koşulların değişmesi sonucunda eski işlevini sürdüremeyecek duruma gelebilir. İşlevi de tarihe karışmış olabilir. Bu durumda tarihsel konumuna uygun şekilde yaşamını sürdürebilmesi yeni bir işlevle mümkün olabilecektir. Ancak, bu hiçbir zaman bu tür binalara hertür işlevin verilebileceği anlamına gelemmez. Bir anıt yapıyı böyle bir durumda kendisini oluşturan, işlevi dışında öteki bütün öğeleriyle, iç mekanı, strüktürü, özgün malzemesi, bezemeleri gibi bütün bileşenleriyle korumak gerekir. Orsay Garı-Orsay Müzesi örneğinde görüldüğü üzere bu koruma ya da başka bir deyişle yeniden yaşatma, müze işlevinin az mücadelecilik karakterine karşın, Fransa gibi korumayı çok iyi bilen bir ülkede bile kusursuz olarak gerçekleştirilememiştir. Anıt binaların geçmişteki işlevlerine göre düzenlenmiş geniş mekanlarının binanın anıtsallığını sınırlandırıcı elemanlarla bölünmesi Gar d'Orsay örneğinde açıkça görülmektedir."

D.Hasol, (Şekil.4.49.a-b) [96].

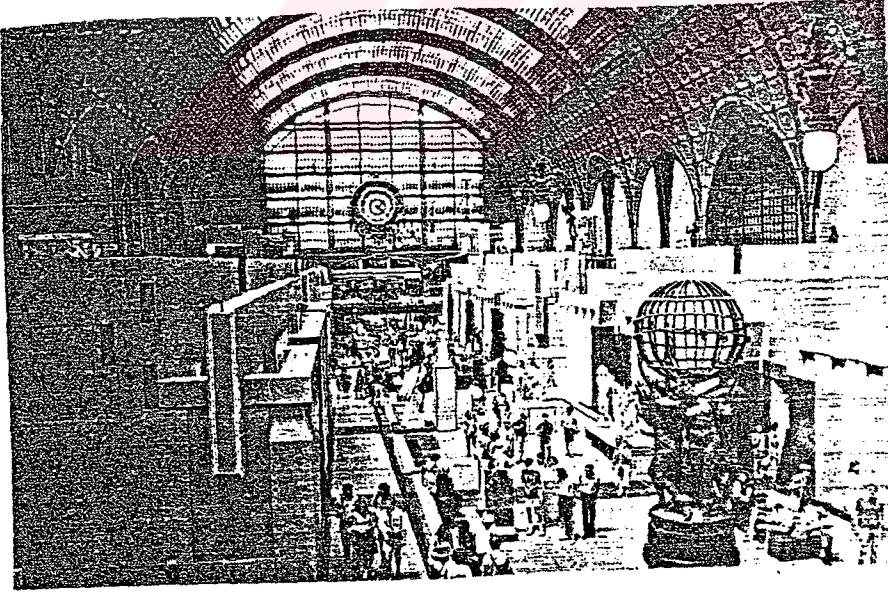
YENİ

FONKSİYON

. Eski yapıyı
yıpratıcı

a

b

Şekil.4.49.a-b. Eski Gar Binası ve Yeni Gar d'Orsay Müzesi

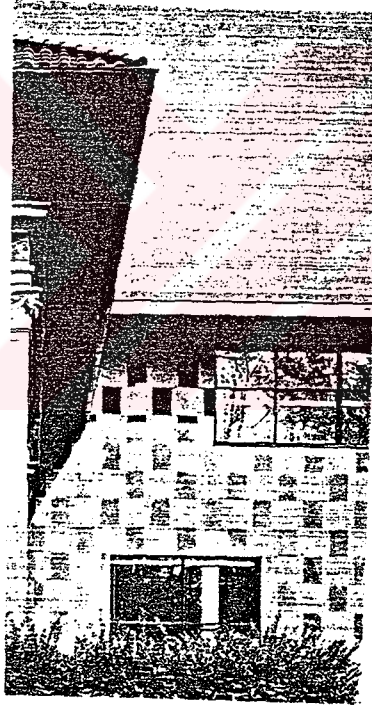
* Allen Memorial Sanat Müzesi'ne "ek"
(Venturi-Rauch, 1974, Oberlin)

"Yapı programı iki "sundurma" olarak yorumlanmıştır. Bu sundurmaları eski yapıyla ya da birbirleriyle sanatsal olarak ilişkilendirmek için hiçbir çaba gösterilmemiştir. Bunun sonucunda da, her iki binanın dış duvarları sürekli bir basamaklı cephe yaratmıştır." A.Colquhoun,
(Şekil.4.50 .a-b, [97] .

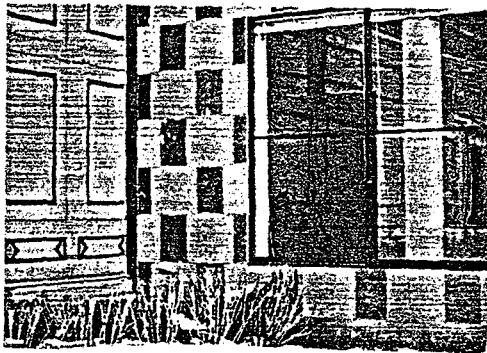
FORM-FONKSİYON

İLİŞKİSİ

. Kötü

a

b

Şekil.4.50.a-b. Allen Memorial Sanat Müzesi'ne ek bina

4.4. ELEŞTİRİLERİN ANALİZİ

Tarihi niteliği olan tek bir binaya yapılan "ek"lerin tasarımına getirilen eleştirilerin genel başlıklar altında toplanıp örneklenmesi yoluyla eleştirilerin yoğunlaştığı konular ve nitelikleri de belirlenmiştir. Örneklerden elde edilen kriterler ve anlatılmak istenen düşünceler açıklanmaktadır.

4.4.1. ESKİ YAPI - YENİ YAPI KÜTLE İLİŞKİLERİ

Bu başlık altında, tarihi binaya yapılmış olan "ek"in, yapıldığı bina ve çevreye kütlesiyle yaptığı uyum eleştirilmektedir. Eski yapı ile yeni "ek"in kütlelerinin uyumu ise ölçek ve oranlarının uyumu ile sağlanmaktadır.

* ÖLÇEK-ORAN

Ölçek genellikle insanın kendi ölçüleriyle beraber değerlendirilen bir olgudur. Bu yüzden yapının "insana göre ölçülü" olması, mimari etkinin güzel olmasının sağlayan önemli özelliklerden birisidir. Yapının fiziksel çevre içindeki etkisi de yapı tasarımının bir bölümünü oluşturmaktadır[98]. Oran, yapının kendi içinde ölçülü olmasıdır. Bu da iki büyüklük arasındaki sayısal ilişki veya bütünle onu oluşturan elemanlar arasındaki ilişkidir[99]. Tarihi bir binaya yapılan "ek"in boyutlandırılması ve biçimlendirilmesinde ölçek ve oranın önemi büyük olduğu için en çok eleştiri gelen konulardan biri olmuştur.

Bu eleştirilerin niteliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

TAVIR.....a) Eskiye saygısız

Çevre değerlerden farklı bir ölçek uygulamak çoğu zaman görsel düzeni bozan bir yaklaşım olmaktadır. Böylelikle, yeni binanın ölçek ve oranı, eski binanın ölçek ve oranını tanımamaktadır. Tarihi bina, yeninin yanında ezilip kaybolmakta ve kimliğini yitirmektedir.

b) Eskiye saygılı

Yeni binanın ölçek ve oranı, eski binanın varlığına saygılı bir tavırla tasarlanmaktadır.

İLiŞKi.....a) Aynı-olumlu

Eski ve yeni binanın ölçek ve oranları aynı olup eskiye saygılı olumlu bir yaklaşımdır.

b) Aynı-olumsuz

Yeni binanın eskiyle hemen hemen aynı ölçek ve oranla inşa edilmesi her iki binanın da mimari karakterini gölgelemektedir.

c) Farklı-olumlu

Yeni binanın ölçek ve oranı eski binanın ölçek ve oranından farklı olsa da eski binanın mimari özelliklerine saygılı bir tavırla tasarlanmaktadır.

d) Farklı-olumsuz

Eskiye göre yeni binanın ölçek ve oranındaki farklılık eski binayı ezici bir tavırla yapıldığı durumda eski bina için olumsuz bir sonuç doğurmaktadır.

4.4.2. ESKİ YAPI - YENİ YAPI ÜSLUP İLİŞKİLERİ

Eleştirmenler tarihi binaya yapılmış yeni bir "ek" in eleştirisini yaparken, konuya sürekli uyumdan yaklaşılmaktadır. Uyumu eleştirirken de, yeni "ek" in mimari üslubu eleştirinin temelini oluşturmaktadır. Örneklerden genellikle en yoğun eleştirinin form, malzeme, renk, doku, giriş, cephe düzeni ve elemanları konusunda geldiği gözlenmiştir. Tasarımcının mimari yaklaşımı ise en yoğun eleştiri alan kriterdir. Taklit, yorumlama, kontrastlık yaklaşımlarından tasarımcının yaptığı tercih ve bunun doğruluğu tartışılmaktadır.

YAKLAŞIM.....a) Taklit

Yeni "ek" in malzeme, renk, doku, form, giriş, cephe düzeni, cephe elemanları bakımından eski binaya çok benzer ya da onun aynısı olması yaklaşımıdır. Böyle bir yaklaşım yeni "ek" ile eski binayı aynı devirde yapılmış gibi gösterebilmektedir.

b) Kontrastlık

Yeni "ek" in malzeme, renk, doku, form, giriş, cephe düzeni, cephe elemanları bakımından eski binadakinden tamamen farklı bir yaklaşım içinde olmasıdır. Böylelikle tarihi bina ve yeni "ek" arasında bir kontrastlık oluşmaktadır.

c) Yorumlama

Yeni "ek" in malzeme, renk, doku, form, cephe düzeni, cephe elemanları bakımından eski binanın yorumu yapılarak özgün bir tavırla tasarlanmasıdır. Böylelikle tarihi bina yeni "ek" te yorumlanmak yoluyla çağrıştırılmaktadır.

* MALZEME

Tarihi binaya yeni bir "ek" yaparken kullanılan malzeme, "ek" in üslubunu belirlemek için önemli bir kriterdir. İncelenen örneklerden üç tasarım yaklaşımının da malzeme konusunda uygulandığını göstermektedir.

* RENK

Renk, uyum tartışmasında gözönünde tutulan bir diğer kriterdir. Örneklerden bu konuda gelen eleştirilerin tasarım yaklaşımı konusunda olduğu gözlenmiştir.

* DOKU

Renk gibi doku da, biçimin kavranmasında yardımcı bir elemandır. Yeni yapı yüzeyinin karakteri, tasarım yaklaşımları konusunda eleştiri gelen bir başka özelliktir.

* FORM

Yapay strüktürlerde karakteri veren form, renk ve doku özelliklerinden formun ağırlığı daha fazladır[100]. Mimari form, çevrenin temel özelliklerini yansıtacak, güçlendirecek şekilde geniş kapsamlı olarak düşünülmelidir[101]. Tarihi binaya yapılan "ek" in formu konusunda gelen eleştirilerde de "ek" in tarihi binanın özelliklerini yansıtma biçimi tasarım yaklaşımları başlığı altında incelenmiştir. Tasarım yaklaşımlarının yanı sıra formun ifade ediliş biçimi de eleştirilere konu olmaktadır.

ANLATIM.....a) Sade

Yeni "ek" in formunun sade oluşu, tarihi

binaya bir saygı ifadesidir, denebilir. Tarihi binayı ön plana çıkartmak, dik-katleri daha çok onun üzerine toplamak için yapılmış bir seçimdir.

b) iddialı

Yeni "ek"in iddialı bir formla tasarlanması ise çoğu zaman tarihi binanın geri planda kalmasına yolaçmaktadır.

* GİRİŞ

Giriş mekanı, bir mimari bütünün en önemli elemanlarından biridir. İncelenen örneklerde yeni "ek"in giriş mekanının tasarım yaklaşımı ya da tarihi binaya karşı tavrı eleştirilmektedir.

TAVIR.....a) Eskiye saygısız

Yeni "ek"in giriş mekanı eskinin varlığını hiçe sayar bir tavırla tasarlanmaktadır. Böylelikle eski giriş mekanı yeninin yanında ezilip yokolmaktadır.

b) Eskiye saygılı

Yeni "ek"in giriş mekanının tarihi binanın giriş mekanını ön plana çıkartmak isteyen bir tavırla tasarlanması eskiye saygılı olarak değerlendirilmektedir.

* CEPHE DÜZENİ

Bir mimari bütünün cephe düzeni: yüzey hareketi ve doluluk-boşluk oranları gibi kriterlerle tanımlanmaktadır. Bu konuda gelen eleştiriler, yeni "ek"in eski cephe düzenine herhangi bir tasarım yaklaşımı yoluyla

uyumu konusundadır.

* CEPHE ELEMANLARI

Bir mimari bütünde; kapı, pencere, çatı, baca, duvarlar, bezemeler vb. cephe elemanlarıdır. Tasarım yaklaşımının yanısıra bu konuda eleştirilen bir başka nokta da, cephe elemanlarının anlatım şeklidir.

ANLATIM.....a) Sade

Cephe elemanlarının sade bir anlatımla tasarlanması tarihi binanın kolay algılanmasını, kendini ön plana çıkartmasını sağlayacaktır.

b) İddialı

İddialı bir anlatım çoğu zaman tarihi binanın mimari karakterini gölgelediği için eleştirilere konu olmaktadır.

c) Monoton

Yeni "ek" in cephe elemanlarının monotonluğu tarihi binanın mimari özelliklerini de etkilediği için eleştirilmektedir.

Örneğin, tarihi bina ile uyum sağlamak için onun herhangi bir elemanının fazla tekrar ederek kullanılması.

4.4.3. ESKİ YAPI - YENİ YAPI YAPIM TEKNOLOJİSİ İLİŞKİLERİ

Bir binanın inşasında kullanılan teknoloji de eski yapı-yeni yapı arasındaki uyum tartışmasında bir kriter olabilmektedir. Tarihi binanın yapıldığı devrin teknolojisi, günümüzde aynı zanaatkarlar yaşamadığı için gerçekleştirilememektedir. Günümüzde o devirden çokdaha üstün teknolojiler mevcutken, eskiyi kullanmaya çalışmak, varolan imkandan yararlanmamaktır. Bu durumda, örnekler

de göstermektedir ki, sadece çağdaş teknolojinin tarihi binaya uyumu konusunda eleştiri yapılmaktadır.

ÇAĞDAŞ TEKNOLOJİ.....a) Uyumlu

Teknolojinin bütün imkanlarının kullanıldığı bir "ek", tarihi binayla arasında çok büyük bir uyumsuzluk yaratmayabilir. Çünkü tarihi binaya saygılı bir tavırla uyum sağlama düşüncesi vardır. Örneğin, Hi-Tech bir "ek", Gotik tarzda bir kiliseye uyum sağlayabilir.

b) Uyumsuz

Yeni "ek" in yapım teknolojisi tarihi binayı yıpratıcı, onun özelliklerini gölgeleyici bir tavırla yapılmışsa, yeni "ek" le aralarında bir uyumdan bahsetmek çok güç olmaktadır.

4.4.4. ESKİ YAPI - YENİ YAPI FONKSİYON İLİŞKİLERİ

Tarihi binayı değerlendirmek amacıyla yeni kullanımlar vermek binaya birtakım "ek" ler getirmektedir. Bu "ek" ler genellikle tarihi binanın mimari özelliklerini etkilemesi açısından, yeni fonksiyonun uyumu ve form-fonksiyon ilişkisi eleştirilmektedir.

YENİ FONKSİYON.....a) Uyumlu (Eskiye yaşatıcı)

Tarihi binaya yeni kullanım vermenin amacı, onun yaşamasını, topluma kazandırılmasını sağlamaktır. Bu nedenle, verilen yeni fonksiyonun da eski binayı yıp-

ratmadan uyumu sağlaması da ilk koşuludur.

b) Uyumlu (Eskiye yıpratıcı)

Bu tutumda, yeni fonksiyon verilirken binanın mimari özellikleri gözönüne alınmamaktadır. Koruma düşüncesi yerine, ekonomik endişeler sonucunda yapılan uygulamaların doğruluğu eleştirilere konu olmaktadır.

FORM-FONKSİYON İLİŞKİSİ.Yeni "ek" in formunun fonksiyonuyla uyumu ve bu ilişkinin doğruluğu da eleştirilen bir diğer konudur.

4.5. TABLO OLUŞTURULMASI

Bütün bu analizler sonucunda elde edilen kriterlerle bir tablo oluşturulmuştur. Tabloda eleştiri gelen konular ana başlıklar halinde sunulmuş, eleştirilerin nitelikleri de örneklerle ortaya konmuştur. Tablonun kullanımına örnek olması amacıyla bölüm 4.3'de analiz edilen binaların eleştirileri yerleştirilmiştir(Tablo.4.1).

Tablo.4.2 ise, uygulama niteliğinde olup, bütün olasılıkların tabloda görülebilmesi amacıyla bütün bu eleştirilerin ışığında yapılmış değerlendirmelerdir(Tablo.4.2).

TABLO.4.1. Eleştirilerin Değerlendirilmesi

[illegible]

TABLO.4.2. Eleştiri Kriterlerine Göre Yapılan Değerlendirmeler

BİNALAR	ESKİ YAPI-YENİ YAPI KUTLE İLİSKİLERİ		ESKİ YAPI - YENİ YAPI USLUP İLİSKİLERİ										ESKİ-YENİ YAP. TEKN. İLİSKİLERİ		ESKİ-YENİ Y. FORK. İLİSKİLERİ	
	ÖLÇEK-ORAN		FORM	GRİS		CEPHE DÜZENİ	CEPHE ELEMANLARI		MALZEME	RENK	DOKU	CAGDAS TEKNO.	YUMUŞ. YUMUŞ.	YUMUŞ. YUMUŞ.	YUMUŞ. YUMUŞ.	YUMUŞ. YUMUŞ.
	Tavir	Yaklaşım		Yaklaşım	Tavir		Yaklaşım	Anlatım								
National Sanat Galerisi'ne ek	Eskiye saygılı	Farklı, olumlu	Yorum	Sade	Yorum	Eskiye saygılı	Yorum	Monoton	Yorum	Aynı	Kontrast	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Quincy Market binasına ek	Eskiye saygılı	Aynı, olumlu	Yorum	Sade	Yorum	Eskiye saygılı	Yorum	Sade	Yorum	Aynı	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Louvre Müzesi'ne ek	Eskiye saygılı	Farklı, olumlu	Yorum	Sade	Yorum	Eskiye saygılı	Yorum	İddialı	Kontrast	Benzer	Kontrast	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Allen Memorial Sanat Müzesi'ne ek	Eskiye saygılı	Aynı, olumsuz	Taklit	İddialı	Yorum	Eskiye saygılı	Yorum	İddialı	Yorum	Aynı	Kontrast	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Holy Ghost Katolik Kilisesi'ne ek	Eskiye saygılı	Farklı, olumlu	Kontrast	Sade	Yorum	Eskiye saygılı	Yorum	Kontrast	Kontrast	Benzer	Kontrast	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
California Bankası'na ek	Eskiye saygılı	Eskiye saygılı	Yorum	Sade	Yorum	Eskiye saygılı	Yorum	Sade	Yorum	Aynı	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Backler Müzesi'ne ek	Eskiye saygılı	olumlu	Yorum	İddialı	Yorum	Eskiye saygılı	Yorum	İddialı	Yorum	Benzer	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Currier Sanat Galerisi'ne ek	Eskiye saygılı		Yorum	Sade				Yorum	Sade	Taklit	Benzer	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Virginia Güzel, Sanatlar Müzesi'ne ek	Eskiye saygılı		Yorum	Yorum			Yorum	Yorum	Sade	Benzer	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Dry-goods Warehouse binasına ek	Eskiye saygısız	Eskiye saygısız	Kontrast	İddialı		Eskiye saygılı	Yorum	İddialı	Yorum	Aynı	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Sudepeste Hilton Oteli	Eskiye saygılı	Aynı, olumlu	Yorum	Sade	Yorum	Eskiye saygılı	Yorum	Sade	Yorum	Benzer	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
İste Galerisi'ne ek	Eskiye saygılı	Aynı, olumlu	Yorum	Sade	Yorum	Eskiye saygılı	Yorum	Sade	Yorum	Benzer	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Çarşan Sarayı'na ek	Eskiye saygılı	Aynı, olumsuz	Taklit	İddialı	Taklit			Monoton	İddialı	Benzer	Taklit	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Mount Pleasant Okulu'na ek	Eskiye saygılı	Aynı, olumlu	Yorum	Sade			Yorum	Sade	Yorum	Benzer	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Pre- and Early History Museum	Eskiye saygılı	Farklı, olumlu	Yorum	İddialı		Eskiye saygısız	Yorum	Sade	Kontrast	Yorum	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Memphis Brooks Sanat Müzesi'ne ek	Eskiye saygılı	Aynı, olumlu	Yorum	Sade	Yorum	Eskiye saygılı	Yorum	Sade	Yorum	Aynı	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Müzik Stüdyolarına ek	Eskiye saygılı	olumlu	Yorum	Sade			Yorum	Sade	Yorum		Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
AKEV	Eskiye saygılı		Kontrast	İddialı	Benzer	Eskiye saygılı	Kontrast	İddialı	Kontrast		Kontrast	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Exeter Tiyatrosu'na ek	Eskiye saygılı	Farklı, olumsuz	Kontrast	Sade			Kontrast	Sade	Kontrast		Kontrast	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Fish Market binasının dönüşüm	Eskiye saygılı		Yorum						Kontrast	Benzer	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Bernsberg belediye Binası	Eskiye saygılı	olumlu	Yorum	Sade			Yorum	Sade	Yorum			Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Cibali S.S.K Dispanser	Eskiye saygılı	olumlu	Yorum	Sade			Yorum	Sade	Yorum	Benzer	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Parma'da bir müze ek	Eskiye saygılı								Yorum	Kontrast	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Boston Five Cents Savings Bankası'na ek	Eskiye saygılı	olumlu	Kontrast	İddialı		Eskiye saygılı	Kontrast	Monoton	Yorum	Aynı	Yorum	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Pennsylvania Yangın Sigorta Şirketi'ne ek	Eskiye saygılı	Farklı, olumlu	Kontrast	Sade	Yorum	Eskiye saygılı	Kontrast	Sade	Kontrast	Aynı	Kontrast	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Halic'te yenilemeler: PTI Binası	Eskiye saygılı	Aynı, olumlu	Kontrast	Sade	Yorum	Eskiye saygılı	Yorum	Sade	Kontrast		Kontrast	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Pompidou Kültür Merkezi	Eskiye saygılı	Farklı, olumsuz	Yorum	İddialı	Yorum	Eskiye saygılı	Yorum	Kontrast	Kontrast	Yorum	Kontrast	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş
Gar D'Orsay	Eskiye saygısız	Farklı, olumlu	Yorum	İddialı	Benzer	Eskiye saygılı			Yorum	Benzer	Kontrast	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş	Yumuş

4.6. BÖLÜMÜN SONUÇLARI

Mimari ve tarihi önemi olan çevrelerde tasarlanacak yeni yapının kendine özgü sorunlar içerip içermediği sürekli tartışılan bir konudur. Kısaca "çevreye uyum" olarak özetlenebilen bu sorun tasarımın bir parçasıdır. Bu bölümde, "çevreye uyum" düşüncesinden yola çıkarak geliştirilen tasarım yaklaşımları ve bunların aldığı eleştiriler üzerinde durulmuştur. "Uyum" tasarımcıların kendi örgütsel yapısı ve konuyu ele alış biçiminden dolayı farklı yaklaşımlarla sağlanmaktadır. Yaklaşım biçimlerinin uyumu sağlama konusundaki başarısı, eleştirilere kaynak oluşturmaktadır.

Tez kapsamında incelenen çeşitli örneklerde de sürekli olarak uyumu sağlama çabaları görülmüştür. Eleştirmenlerin bu örnek yapılar hakkındaki düşüncelerinden hareketle elde edilen eleştiri kriterleri bir eleştiri metodunu oluşturmuştur. incelenen örneklerden eleştirilerin en yoğun olduğu konunun "üslup" olduğu görülmüştür. Böylelikle, tasarımcının uyumu sağlama başarısının kullandığı üsluba göre değerlendirildiği sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM.5 TEZİN SONUÇLARI

Tez kapsamında tarihi ve mimari önemi olan yapıların korunmasının gerekliliği, korumayla yapıya getirilen "ek"lerin nitelik ve nedenleri ve sonuç olarak da bu "ek"lerin değerlendirilmesi konuları ele alınmıştır. Eleştirel bakış açısıyla yapılan değerlendirmelerden elde edilen sonuçlarla da bir eleştiri metodu geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bütün bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar ise aşağıda sıralanmıştır:

- * Koruma kavramı günümüzde değişmiştir. Yapılar sahip oldukları birtakım değerlere göre korunmaktadırlar. Korunması gereken yapılar sadece tarihi özelliği olan yapılar değildir. Aynı zamanda mimari, estetik ve kültürel açılarından önemi olan yapıları da bu sınıfa dahil etmek mümkündür. Böylelikle günümüzde yapılmış yeni bir yapı da korunması gerekli yapı olabilmektedir.
- * Tarihsel, mimari, kültürel ve estetik yönden değerli yapılar ve oluşturdıkları çevrelerin tümünün "müze alanlar" olarak kullanılması yerine bir bölümüne de yeni kullanımlar verilerek hem bu alanlardan yararlanılabilir, hem de binanın yok olup gitmek yerine yaşaması sağlanabilir.
- * Verilen yeni kullanımlarla ya da bakım, onarım gibi çeşitli amaçlarla yapılan "ek"ler, yapıldıkları binaya uyum sağlamalıdır.
- * "Uyum"u sağlama çabaları, tasarımcıların farklı düşünce içinde olmalarından dolayı farklı sonuçlar vermektedir. Bu sonuçların değerlendirilmesiyle

tasarım yaklaşımının tarihi binayla "uyum"u sağlama konusunda verilecek en önemli karar olduğu sonucuna varılmıştır.

Son olarak, yukarıda ulaşılan bütün saptamalar, tarihi, mimari, estetik, kültürel bakımdan önemi olan bir binaya yapılacak "ek"ın tasarım sürecinden önce gözönünde bulundurulmalıdır. Eleştirilerin analizinden elde edilen kriterlerin ve bunların değerlendirmelerinin tasarım sürecinde tasarımcıya yol gösterici veriler olması düşünülmüştür.

KAYNAKLAR

- [1] JAURES, J., "Demokrasi, Barış, Sosyalizm, E Yayıncılık, İstanbul, sf.61, 1991.
- [2] KUBAN, D., "Mimarlık Kavramları", YEM Yayın, İstanbul, sf.90, 1990.
- [3] KUBAN, D., "Modern Restorasyon ilkeleri Üzerine Yorumlar", Vakıflar Dergisi 8.Sayı, Ankara, sf.341-348, 1969.
- [4] y.a.g.e., sf.342, 1969.
- [5] TANERİ, E., "Koruma ve Sorunları", Çevre, sy.3, sf.13, 1979
- [6] ÖZKARAGÖZ, K., "Tarihsel Sit Alanlarında Koruma-Geliştirme-Yenileştirme Tasarım Programları için Bir Yöntem Denemesi: Fener Sit Bölgesi Örneği, Y.Lisans Tezi, İstanbul, sf.6, 1990.
- [7] TEOMAN, S., "Anıtların ve Kentsel Sit Alanlarının Saptanmasında Esas Oluşturacak Değerler Sistemi", TAÇ, Cilt 2, sy.5, sf.72, Nisan 1987.
- [8] KUBAN, D., y.a.g.e., sf.343, 1969.
- [9] TEOMAN, S., y.a.g.e., sf.73
- [10] YÜREKLİ, H., "İnsan Davranışları ve Çevre ilişkilerine Bağlı Olarak Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesi için Bir Metot Önerisi", Doktora Tezi, İstanbul, sf.55, 1980.
- [11] y.a.g.e., sf.118, 1980.
- [12] TEOMAN, S., y.a.g.e., sf.72.
- [13] AKOZAN, F., "Türkiye'de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunları", sf.50-51.
- ÖZKARAGÖZ, K., y.a.g.e., sf.7, 1990.
- [14] AYDINLI, S., "Mimarlıkta Estetik Değerler", Yayınlanmamış Derleme, sf.23-57.
- [15] ÖZKARAGÖZ, K., y.a.g.e., sf.8, 1990.

- [16] ŞENER, H., "Geleneksel Konutların Onarım Yenileme Çalışmalarına İhtiyaçsal Değerlendirme Yolu İle Bir Yaklaşım", Doktora Tezi, İstanbul, sf.19, 1977.
- [17] ÖZER, F., "Çağdaş Mimari Dizaynlamada Tarihsel Sürekliliğin Değerlendirilmesi", İstanbul, sf.64, 1982.
- [18] DIBNER, D.R., "Building Additions Design", Mc-Graw DIBNER, A. Hill Book Company, USA, sf.xi, 1985.
- [19] y.a.g.e., sf.xii, 1985.
- [20] İNCEOĞLU, N., "Özel Niteliği Olan Çevrelerde Yeni BAYTİN, Ç.,Yapı Sorunu", İstanbul, 1991.
- [21] HIGHFIELD, D., "Rehabilitation and Re-use of Old Buildings", London, sf.1, 1987.
- [22] y.a.g.e., sf.26, 1987.
- [23] DIBNER, D.R., y.a.g.e., sf.2, 1985.
DIBNER, A.,
- [24] GÜLERSOY, Ç., "Soğukçeşme Sokağı", Turing, sy.76/355 İstanbul, sf.5, 1987.
- [25] DIBNER, D.R., y.a.g.e., sf.1, 1985.
DIBNER, A.,
- [26] ROWE, C., "James Stirling", New York, sf.177, 1984.
- [27] DIBNER, D.R., y.a.g.e., sf.145, 1985.
DIBNER, A.,
- [28] y.a.g.e., sf.162, 1985.
- [29] NISKALA, E., "Choice of New Uses for Old Buildings", Performance Concept in Building, Portugal, sf.525, 1982.
- [30] BEKTAŞ, C., "Haliç'te Onarımlar", Tasarım Dergisi, sy.11, sf.57, Mart 1991.
- [31] WARNER, R.M., "New Profits From Old Buildings", GROFF, S.M., Mc-Graw Hill Book Company, USA, sf.30, WARNER, R.P., 1978.
- [32] CANTACUZINO, S., "Re/Architecture Old Buildings/New Uses", Spain, sf.27, 1989.

- [33] BOZKURT, C., "Eski Eser Yenileme", Tasarım Dergisi, sy.8, sf.78, 1990.
- [34] CANTACUZINO, S., y.a.g.e., sf.36, 1989.
- [35] COOK, P., "Spreadeagle", Architectural Review, Ekim 1989.
- [36] HASOL, D., "Louvre ve Piramit Üzerine", Yapı Dergisi, sy.94, sf.53.
- [37] DIBNER, D.R., y.a.g.e., sf.187, 1985.
DIBNER, A.,
- [38] İNCEOĞLU, N., y.a.g.e., 1991.
BAYTİN, Ç.,
- [39] AYDINLI, S., "Mimarlıkta Yeni Bir Kavram: Bağlamsal Uygunluk", Yapı Dergisi, sy.108, sf.45
- [40] GROAT, L.N., "Contextual Compatibility in Architecture: An Issue of Personal Test?" Environmental Aesthetics, Cambridge University Press, sf.228, 1988.
- [41] ÖZKARAGÖZ, K., y.a.g.e., sf.12, 1990.
- [42] DIBNER, D.R., y.a.g.e., sf.138, 1985.
DIBNER, A.,
- [43] y.a.g.e., sf.138, 1985.
- [44] WARNER, R.M., y.a.g.e., sf.20, 1978.
GROFF, S.M.,
WARNER, R.P.,
- [45] ÖZKARAGÖZ, K., y.a.g.e., sf.13, 1990.
- [46] WARNER, R.M., y.a.g.e., sf.20, 1978.
GROFF, S.M.,
WARNER, R.P.,
- [47] KUBAN, D., y.a.g.e., sf.91, 1990.
- [48] DIBNER, D.R., y.a.g.e., sf.140, 1985.
DIBNER, A.,
- [49] y.a.g.e., sf.143, 1985.
- [50] AKSOY, E., "Mimarlıkta Tasarım İletim ve Denetim", KTÜ Yayınları, İstanbul, sf.92, 1975.

- [51] BROLIN, B.K., "New Buildings with Older Landmarks",
Architecture in Context, Bölüm.7, USA,
New York, sf.110, 1980.
- [52] y.a.g.e., sf.122, 1980.
- [53] HASOL, D., y.a.g.e., sf.55.
- [54] y.a.g.e., sf.59.
- [55] y.a.g.e., sf.59.
- [56] BROLIN, B.K., y.a.g.e., sf.115, 1980.
- [57] DIBNER, D.R., y.a.g.e., sf.56, 1985.
DIBNER, A.,
- [58] WARNER, R.M., y.a.g.e., sf.93, 1978.
GROFF, S.M.,
WARNER, R.P.,
- [59] BROLIN, B.K., y.a.g.e., sf.111, 1980.
- [60] y.a.g.e., sf.122, 1980.
- [61] y.a.g.e., sf.115, 1980.
- [62] y.a.g.e., sf.115, 1980.
- [63] COLQUHOUN, A., "Mimari Eleştiri Yazıları", Şevki
Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, İstanbul,
sf.143,1990.
- [64] STEPHENS, S., "Building The New Museum", Princeton
Architectural Press, New York, sf.23,
1985.
- [65] HASOL, D., y.a.g.e., sf.54.
- [66] y.a.g.e., sf.54.
- [67] STEPHENS, S., y.a.g.e., sf.40, 1990.
- [68] y.a.g.e., sf.44, 1990.
- [69] CANTACUZINO, S., y.a.g.e., sf.114, 1989.
- [70] AYDINLI, S., y.a.g.e., sy.108, sf.47.
- [71] y.a.g.e., sf.48.
- [72] y.a.g.e., sf.47.

- [73] BEKTAŞ, C., "Onarım(Restorasyon) ya da Çağdaş Yaşamayı Getirmek", Tasarım Dergisi, sy.6, sf.80, Mayıs 1990.
- [74] FISHER, T., "A Lesson in Tectonics", Progressive Architecture Dergisi, sy.8, sf.111, 1990.
- [75] DOUBLET, S., "Modernism Embracing The Gothic", Progressive Architecture Dergisi, sy.5, sf.87, 1990.
- [76] y.a.g.e., sf.103, 1990.
- [77] y.a.g.e., sf.103, 1990.
- [78] PIANO, R., "Extension to The Music Studios", Architectural Review Dergisi, sf.66, Eylül 1989.
- [79] ATELYE MD, "AKEV... Beyoğlu'nda Çok Yönlü Bir Kültür Merkezi", Tasarım Dergisi, sy.12, sf.91, Nisan 91.
- [80] BROLIN, B.K., y.a.g.e., sf.60, 1980.
- [81] MOORE, R., "From Fish to Finance", Architectural Review Dergisi, sf.55, Eylül 1989.
- [82] ÖZER, F., y.a.g.e., sf.69, 1982.
- [83] y.a.g.e., sf.69, 1982.
- [84] y.a.g.e., sf.71, 1982.
- [85] ANDERTON, F., "Museum, Parma, Italy", Architectural Review Dergisi, sf.64, Nisan 1988.
- [86] y.a.g.e., sf.64, Nisan 1988.
- [87] WARNER, R.M., y.a.g.e., sf.95, 1978.
GROFF, S.M.,
WARNER, R.P.,
- [88] y.a.g.e., sf.105, 1978.
- [89] YÜREKLİ, F. "Pompidou Kültür Merkezi Eleştirileri", Mimari Tasarım ve Eleştiri Dersi Notları, 1992.
- [90] HASOL, D., y.a.g.e., sf.53.

- [91] TAPAN, M., "Akbank Kültür ve Sanat Evi Projesi zerine", Tasarım Dergisi, sy.12, sf.143, Nisan 1991.
- [92] BEKTAŞ, C., y.a.g.e., sf.66, Mart 1991.
- [93] CANTACUZINO, S., y.a.g.e., sf.70, 1989.
- [94] BEKTAŞ, C., y.a.g.e., sf.80, Mayıs 1990.
- [95] TAPAN, M., y.a.g.e., sf.61, Nisan 1991.
- [96] HASOL, D., "Bir Çağdaş Mimarlık yks: Gardan Mzeyeye...", Yapı Dergisi, sy.94, sf.57.
- [97] COLQUHOUN, A., y.a.g.e., sf.144, 1990.
- [98] KUBAN, D., y.a.g.e., sf.61, 1990.
- [99] y.a.g.e., sf.62, 1990.
- [100] YÜREKLİ, F., "Çevre Görsel Değerlendirmesine İlişkin Bir Yöntem Araştırması", Doktora Tezi, İstanbul, sf.24, 1977.
- [101] AYDINLI, S., y.a.g.e., sf.57, Yayınlanmamış Derleme.

ÖZGEÇMİŞ

Hafize Uluşahin 1968 yılında Antalya'da doğdu. 1985 yılında Antalya Lisesi'ni bitirdi. Aynı yıl girdiği i.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünden 1989 yılında mezun oldu ve i.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Bina Bilgisi Programı'nda yüksek lisans öğrenimine başladı.